

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tadeja Casagrande

Vloga strankarskih programov – primer politične stranke Zares

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tadeja Casagrande
Mentorica: izr. prof. dr. Simona Kustec Lipicer

Vloga strankarskih programov – primer politične stranke Zares

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

POVZETEK

Vloga strankarskih programov – primer politične stranke Zares

Danes imajo ljudje pravico do svobodnega mnenja, mišljenja in prepričanja, zato v sodobnem političnem prostoru naletimo na politične stranke, večje število političnih strank, ki zastopajo različne interese in se tudi zavzemajo za njihovo uresničevanje. Namen politične stranke je osvojiti in potem tudi obdržati oblast, ki ji omogoča uresničitev teh ciljev. Stranka si poleg predstavitve svojih kandidatkov in z nastopi pred volivci potencialno zmago utrjuje tudi s svojim volilnim programom. V njem so zapisani cilji, ideologija, načela, vizija za oblikovanje posameznih politik v prihodnjem mandatu. Uspeh stranke je pogosto definiran z uspehom na volitvah oziroma s številom volilnih udeležencev, ki stranki na volitvah namenijo svoj glas in posledično podporo, pripadnost stranki ter strinjanje z ideologijo in programskimi cilji.

Na volilne rezultate vplivajo različni dejavniki. Eden izmed elementov, ki ga ima politična stranka in s katerim lahko vpliva na rezultate volitev, je njen politični program. V nalogi smo se osredotočili na pomen volilnega programa v primeru novonastale stranke Zares, ki je leta 2008, na svojih prvih volitvah, že prestopila volilni prag za vstop v Državni zbor, leta 2011 pa kljub obsežnejšemu programu iz njega izpadla ter kasneje kot stranka celo razpadla. S pomočjo metode analize vsebine, Marpor kodirne lestvice ter z opravljenimi družboslovnimi intervjuji smo analizirali in primerjali oba volilna programa, z namenom ugotoviti, ali za volilni uspeh politične stranke v primeru novonastale stranke štejejo programski dokumenti. Ugotovili smo, da je volilni program stranke sicer pomemben sestavni del pri konstituiranju stranke, a da za volilni rezultat ni bistven oziroma odločilen in da je treba dejavnike uspeha ali neuspeha stranke iskati tudi v drugih elementih, posebej v vlogi osebnosti.

Ključne besede: volilni program, stranka Zares, ideologija, metoda analize vsebine, Marpor.

SUMMARY

The role of political party program – case of political party Zares

Presently people have the right to free opinion, thinking and beliefs, therefore we can find, in the contemporary political arena, various political parties, which represent different interests and drive to have them implemented. The main purpose of a political party is to gain and maintain the power to enable reaching their goals. Political party is, by presenting its candidates and various appearances in front of the voters, increasing the chance for victory also with their voting program. Base of the voting program are goals, ideology, principles and vision how to form politics in the coming mandate. The success of the political party is often defined with the success in the election itself, specifically with the number of voters, who are supporting the political party and are in agreement with ideology and program goals.

Different factors are influencing the final outcome of the election. One of the elements, which is core of the political party and which is directly correlated with results of the election, is its political program. In this thesis the focus is on the meaning and substance of political program of Zares, which has in 2008, in its first election, entered the parliament threshold and in 2011, despite its extensive program, did not reach the threshold to enter parliament and even more so, dissolved later on.

Using content analysis method, Marpor coding ranking and conducting various interviews, analysis and comparison of both political programs has been completed, with intention to determine whether success of the newly established political party in the election time is defined by its' program content.

It was determined that political program is indeed important factor in the party formation, however it is not essential or most significant in the electoral arena. We have to look for the factors of success or failure elsewhere, mostly in the role of political party's representatives and their personalities.

Key words: election program of the party Zares, ideology, content analysis method, Marpor.

KAZALO

TEORETSKO-METODOLOŠKI DEL MAGISTRSKE NALOGE	7
1 UVOD	7
2 METODOLOŠKI OKVIR	10
2.1 OPREDELITEV CILJEV IN RAZISKOVALNA VPRAŠANJA	11
2.2 HIPOTEZA	12
2.3 METODE IN TEHNIKE RAZISKOVANJA	12
3 POLITIČNA STRANKA – RAZVOJ IN POMEN.....	15
3.1 STRANKE V SLOVENIJI.....	17
3.2 CILJI IN FUNKCIJE POLITIČNIH STRANK	18
3.3 VRSTE IN TIPI POLITIČNIH STRANK	19
3.4 TEORIJE O NASTANKU IN RAZVOJU POLITIČNIH STRANK.....	20
3.5 OKOLJE IN PRITISKI	29
3.6 POLITIČNI SISTEM REPUBLIKE SLOVENIJE	31
4 POJEM POLITIČNI – VOLILNI PROGRAM.....	34
4.1 POGLED SKOZI ZGODOVINO	37
5 VRSTE VOLILNIH DOKUMENTOV	38
6 MODELI PREUČEVANJA VSEBIN VOLILNIH DOKUMENTOV	40
6.1 TEORIJE, KI SE UKVARJAJO Z ANALIZO VSEBIN VOLILNIH PROGRAMOV	40
7 VOLILNA KAMPANJA IN MEDIJI	41
9 METODA ANALIZE VSEBINE VOLILNIH PROGRAMOV	42
9.1 MANIFESTO RESEARCH GROUP (Evropski konzorcij za politično raziskovanje) – COMPARATIVE MANIFESTO PROJECT (Primerjalni manifesto projekt) – MANIFESTO RESEARCH ON POLITICAL REPRESENTATION (Raziskovanje politične participacije) (MRG – CMP – MARPOR)	43
9.2 OMEJITVE KODIRNE TEHNIKE	47
EMPIRIČNI DEL MAGISTRSKE NALOGE.....	48
10 PREDSTAVITEV STRANKE ZARES »NOVA POLITIKA«	48
10.1 VOLILNI IZZID STRANKE NA VOLITVAH LETA 2008 IN 2011	50
11 METODOLOGIJA PREUČEVANJA VOLILNEGA PROGRAMA	54
12 ANALIZA PROGRAMOV	57
12.1 ANALIZA PROGRAMA ZA DRŽAVNOZBORSKE VOLITVE LETA 2008	58
12.2 ANALIZA PROGRAMA ZA PREDČASNE DRŽAVNOZBORSKE VOLITVE 2011	62
12.3 PRIMERJAVA VOLILNIH PROGRAMOV 2008 IN 2011 GLEDE NA TEMELJNA PODROČJA POLITIK PO MARPORJU Z VIDIKA OBSEGA IN UKREPOV	66

12.4 PRIMERJAVA VOLILNIH PROGRAMOV 2008 IN 2011 GLEDE NA VSEBINSKO CELOVITOST PO PODROČJIH Z VIDIKA ŠTEVILA BESED IN UKREPOV	70
12.5 OSTALI DEJAVNIKI, KI LAHKO VPLIVAJO NA VOLILNI IZZID	79
13 ZAKLJUČEK.....	81
14 LITERATURA.....	85
<i>PRILOGA A</i>	93

TEORETSKO-METODOLOŠKI DEL MAGISTRSKE NALOGE

1 UVOD

Slovenija sodi med mlade demokratične države z že relativno stabiliziranim volilnim in strankarskim sistemom. V slovenski ustavi je zapisano, da ima oblast suvereno ljudstvo¹, ki vlada preko svojih predstavnikov. Ključni akterji, ki sodelujejo pri izvajanju oblasti, so politične stranke, ki predstavljajo vez med državljani – volivci in državo². Državljanom Slovenije je bila z Zakonom o političnem združevanju dana pravica do sodelovanja pri oblikovanju politike na vseh področjih javnega življenja (Brezovšek 2008, 146–150).

Nastanek, generiranje politične stranke je zapleten proces, njeni ustanovitelji pa se že na samem začetku soočijo z omejitvami in izzivi, ki so še toliko večji, če stranka ni nastala s preoblikovanjem starih družbenopolitičnih organizacij, ampak je popolna novinka v politični areni (Krašovec 2000, 16). Ker vsaka stranka želi v političnem prostoru uspeti ter tudi preživeti, mora prilagajati in spreminjati svojo organizacijo ter tudi način svojega delovanja.

Uspeh stranke je pogosto definiran z volilnim izidom na volitvah oziroma s številom volilnih udeležencev, ki stranki na volitvah namenijo svoj glas in posledično podporo, pripadnost stranki ter strinjanje z ideologijo in programskimi cilji. Na volitvah med seboj tekmuje večje število strank, z namenom dobiti čim več glasov in zmagati. Zmaga je odvisna od številnih dejavnikov, med katerimi je najpomembnejši, oziroma je nekakšen temelj politične igre, dobro načrtan volilni program, ki je privlačen za volilce. Poleg programa so pomembni tudi drugi dejavniki, kot so na primer: ideologija stranke, kandidati, ki stranko predstavljajo, ter če stranka v političnem prostoru ni nova tudi delovanje stranke v prejšnjem mandatu oziroma zaupanje, ki so ga stranke pridobile s svojim preteklim delom.

Novoustanovljene stranke navadno še nimajo razvite močne organizacije in so zato občutljive na spremembe v okolju, ki so zanje lahko tudi pogubne. Okolje namreč nenehno vpliva na stranke, kar pa lahko spremeni razmerja med nekaterimi organizacijskimi potrebami na način, ki ga ni mogoče predvideti. Njihova potencialna prednost bi lahko bila, da gradijo svojo

¹ Ustava Republike Slovenije, 3. člen (drugi odstavek): »V Sloveniji ima oblast ljudstvo. Državljanke in državljani jo izvršujejo neposredno in z volitvami, po načelu delitve oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno.«

² Volivci na državnozborskih volitvah volijo poslance v državni zbor, ta rezultat pa vpliva na sestavo vlade.

prepoznavnost na vsebinah, torej na volilnem programu. V njem so zapisani cilji, ideologija, načela in vizija za oblikovanje posameznih politik v prihodnjem mandatu.

Veljalo bi tudi omeniti, da program stranke, kot orodje stranke v volilni kampanji, s časom izgublja na pomenu (množična uporaba elektronskih omrežij, predstavitve kandidatov na družabnih omrežjih ipd.), manj ljudi izkazuje interes za branje obsežnih volilnih dokumentov. Kljub nezanimanju ljudi za branje volilnih dokumentov pa stranke z njimi v celoti predstavijo svoje politične zaveze – obljube. Njihova vsebina in oblika se med strankami razlikujeta, saj nekateri objavijo skrbno pripravljene programe, ki so narejeni izrecno za namene predvolilne kampanje, spet drugi pa preprosto uporabljajo svoja temeljna, splošna programska stališča in jih predstavijo kot volilni program (glej Kustec Lipicer in drugi 2011).

Ker imajo danes ljudje pravico do svobodnega mnjenja, mišljenja in prepričanja, v sodobnem političnem prostoru naletimo na večje število političnih strank, ki zastopajo različne interese in se tudi zavzemajo za njihovo uresničevanje. Strankarski pluralizem, ki je bil na Slovenskem uveden konec leta 1989, ter proporcionalni volilni sistem dopuščata volilno tekmo razmeroma velikemu številu političnih strank in omogočata, da se čez parlamentarni prag prebije tudi kakšna izmed majhnih in novoustanovljenih strank. V našem slovenskem političnem prostoru se je to zgodilo večkrat: na državnozborskih volitvah leta 1992, ko je dvanajst mandatnih mest pridobila Slovenska nacionalna stranka (SNS), leta 1996, ko je volilni prag prestopila Demokratična stranka upokojencev Slovenije (DeSUS), leta 2000 je presenetila Stranka mladih Slovenije (SMS), leta 2008, ko volilni prag prestopi novoustanovljena stranka Zares. Na državnozborskih volitvah se je od leta 1992 do 2008 za mandate potegovalo kar približno šestdeset političnih strank in več kot deset neodvisnih kandidatov. Kadar takšna novonastala stranka prestopi volilni prag, je to veliko presenečenje in med strokovnjaki se začno porajati vprašanja o vzrokih te nenadne povečane podpore, kar pa je lahko povezano tudi s predhodno politično zgodovino članov. Podobno se je zgodilo tudi leta 2011 in 2014.

21. oktobra 2011 so bile razpisane prve predčasne volitve v zgodovini samostojne Slovenije, na katerih se je za zmago borilo 20 strank in kandidatnih list. Nastopile so tri popolnoma nove stranke, od katerih sta dve dobili dovolj glasov za vstop v Državni zbor, in sicer Državljanska lista Gregorja Viranta ter Pozitivna Slovenija Zorana Jankoviča, ki je prejela večino glasov in dobila mandat za sestavo nove vlade (DVK 2012, 16). Podobno se je dogajalo na volitvah 13. 7. 2014, kjer se je za vstop v Državni zbor borilo 17 političnih strank in kandidatnih list, med

njimi pa je bilo spet nekaj popolnoma novih obrazov. Izstopala je Stranka Mira Cerarja (danes Stranka modernega centra), ki je prejela večino glasov (34,49 %) in mandat za sestavo vlade, ter Koalicija združena levica, ki je prav tako prejela dovolj glasov (5,97 %) za vstop v Državni zbor (DVK 2014).

Do leta 2004 je bila v Sloveniji levica jasno definirana z močno stranko, z Liberalno demokracijo Slovenije (LDS), kateri je podpora z odhodom dolgoletnega vodje³ stranke dr. Janeza Drnovška vidno padala. Državnozborske volitve leta 2004 prinesejo stranki poraz, znotraj nje pa se začnejo izražati nasprotja, kar pripelje do razdora v stranki. Razpad stranke je posledica njenega preteklega političnega monopola, poleg tega pa stranka stori še nekaj bistvenih napak: ni imela nasledstvenega vodstvenega načrta, vodstvo bi po porazu na volitvah moralo odstopiti [...]. Stranka po tem izgubi velik delež članstva, iz poslanske skupine LDS pa je izstopilo kar dvanajst članov, ki so se pridružili Socialnim demokratom (SD), nekateri pa so se začeli združevati v poslansko skupino nepovezanih poslancev. Tako v marcu leta 2007 nastane združenje Zares, ki že na začetku nakaže na nekaj »novega«, najprej »novo« v smislu pravnega subjekta (kot združenje in ne stranka) in kasneje »novo« v napovedi njegovih akterjev o »novi politiki«. Stranka Zares – nova politika⁴ (www.zares.si) je nastala 6. oktobra 2007.

Naša naloga oziroma raziskovanje bo temeljilo na volilnih programih stranke Zares, ki jih je predstavila na državnozborskih volitvah 2008 in 2011. Analizirali bomo oba programa, z namenom ugotoviti, ali je volilni program dejavnik volilnega uspeha politične stranke. Analiza bo potekala s pomočjo posebne tehnike kodiranja dokumentov, ki je poznana pod imenom MARPOR. Zavzeli bomo stališče, da so volilni programi pomembni na volitvah, da so nek temelj, identiteta posamezne stranke. Pri analizi se bomo osredotočili na vidike tako imenovanega 'javnopolitičnega obsega' volilnega programa, iz katerih izhaja, da z javnopolitičnimi področji, cilji in ukrepi bolj strukturiran ter obsežnejši volilni program pozitivno korelirata z doseženim volilnim uspehom stranke.

³ Dr. Janez Drnovšek je Liberalni demokraciji Slovenije predsedoval osem let in pol.

⁴ Statut stranke Zares, 1. člen.

2 METODOLOŠKI OKVIR

V magistrski nalogi želimo raziskati in ugotoviti, kakšno vlogo ima na volitvah politični program v primeru novonastale stranke, natančneje, kako vpliva na volilni izid. Želeno bomo ugotavljali s pomočjo analize dveh volilnih programov stranke Zares. Volilni program, s katerim je stranka na prvih volitvah po nastanku prestopila parlamentarni prag (2008), ter program, s katerim je stranka nastopila na naslednjih volitvah, na katerih pa ni dosegla zelenih rezultatov (2011).

Izhodišče za razpravo v nalogi je torej uspeh na državnozborskih volitvah leta 2008, saj je Zares kot novoustanovljena stranka z 9,37 % (Državna volilna komisija) zasedla tretje mesto po številu dobljenih mandatov. S skupno zmago levega bloka (levi trojček: Socialni demokrati, Liberalna demokracija Slovenije) pa je stranka postala drugi najpomembnejši člen nove vladajoče koalicije. Glede na pridobljene glasove volivcev ter dejstvu, da je stranka resnično mlada, ugotovimo, da je takšen uspeh na volitvah pravi fenomen. Na drugi strani pa stranka na volitvah v Državni zbor leta 2011 ni niti prestopila parlamentarnega praga. Ugotoviti želimo, kakšno vlogo igra program stranke v obeh primerih. V veliko pomoč nam bodo tudi opravljeni družboslovni intervjuji s tremi vidnimi predstavniki stranke Zares.

Enota preučevanja bodo dokumenti, v katerih je izbrana stranka predstavila svoja vrednostna in ideološka stališča do posameznih tematik. V analizo bomo vključili program, s katerim se je stranka predstavila na državnozborskih volitvah leta 2008 ter na državnozborskih volitvah 2011. Ugotoviti želimo, kateri vsebinski vidiki stališč prevladujejo v posameznem programu, kakšno težo pripisujejo vsebini ter ali obstajajo določeni kazalniki programske identitete, na katerih bi celo lahko temeljile odločitve volivcev, da volijo prav to stranko oziroma obratno.

Pri analizi nove politike stranke Zares se bomo osredotočili na pomen politike, ki jo v angleškem jeziku poznamo kot *policy*, kar pomeni tiste politike, ki jih stranka v prihodnjem mandatu želi izpeljati skozi izvajanje oblasti. Le-te pa so definirane v političnem programu stranke, ki je predstavljen kot glavni dokument, ki usmerja in vodi delovanje stranke. Program je tudi tisti, na osnovi katerega se stranka razlikuje od drugih, ter nekaj, kar volivce prepriča, da to stranko volijo.

Magistrska naloga bo v grobem razdeljena na teoretsko-metodološki in empirični del ter štirinajst poglavij.

V uvodu predstavljamo temo magistrskega dela. V metodološkem okviru opredelimo namen, cilj in predmet raziskave ter raziskovalna vprašanja. V tem delu bodo predstavljene tudi hipoteze ter metode in tehnike, ki jih bomo uporabili za preverjanje veljavnosti postavljenih hipotez.

V teoretičnem jedru bodo definirani pojmi uporabljeni v analizi, predstavljeni bodo modeli in teorije preučevanja volilnih programov ter metoda analize vsebin programskih dokumentov.

V empiričnem delu bo predstavljena stranka Zares in izvedena analiza primerjave volilnih programov izbrane stranke. Zaključek pa bo namenjen ključnim ugotovitvam, na podlagi katerih bomo potrdili ali ovrgli predpostavke, zastavljene v hipotezi, predstavljene bodo tudi možne smernice za nadaljnje obravnavanje izbrane tematike.

Zadnji del naloge bo namenjen uporabljeni literaturi in virom.

2.1 OPREDELITEV CILJEV IN RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

Cilj analize se je z metodami in tehnikami raziskovanja, ki so podrobneje navedene v naslednji točki, med katere spada tudi teoretično izhodišče, osredotočiti na volilne programe, ki jih je stranka Zares predstavila v predvolilni kampanji za državnozborske volitve leta 2008 in leta 2011. **Ugotoviti želimo, ali na volilni izid politične stranke v primeru stranke Zares vplivajo programski dokumenti, konkretno njihov tako imenovani javnopolitični vidik.**

Na podlagi tega želimo:

- prepoznati obseg in strukturo (cilje in ukrepe) izpostavljenih javnopolitičnih vsebin oziroma področij javnih politik v obeh dokumentih;
- preveriti, kateri vsebinski oziroma področni vidiki javnih politik po obsegu in strukturi prevladujejo;

- primerjati oba dokumenta po preučevanih vidikih v dveh časovnih točkah, to je za čas obeh volitev, na katerih je tekmovala stranka;
- ugotoviti, kakšno težo stranka pripisuje preučevanim vsebinam volilnega programa – kot osnova nam bo služil družboslovni intervju, ki smo ga opravili z najbolj vidnimi predstavniki stranke;
- s pomočjo družboslovnega intervjuja ugotoviti, kateri so morebitni drugi dejavniki, ki imajo poleg programskih dokumentov še vpliv na volilni rezultat.

2.2 HIPOTEZA

Glede na izpostavljen problem magistrske naloge postavljamo naslednjo hipotezo:

Volilni program je eden od pomembnih dejavnikov volilnega uspeha stranke, zato predpostavljamo, da po javnopolitičnih vsebinah obsežnejši in s cilji ter ukrepi konkretnjši volilni program politični stranki povečuje možnost njenega uspeha na volitvah.

2.3 METODE IN TEHNIKE RAZISKOVANJA

Za oblikovanje teoretskega dela ter kasnejšo analizo bomo uporabljali metode in tehnike, običajne za družboslovna dela:

1. Zbiranje virov.

Z zbiranjem virov bomo skušali zajeti izbrano raziskovalno področje in pridobiti širši pogled na izbrano tematiko.

2. Analiza primarnih (formalni dokumenti) in drugotnih virov.

Analiza zakonov, statutow in pravilnikov političnih strank. Analizirali bomo Statut stranke Zares (6. 10. 2007), Volilni program za državnozborske volitve 2008 – Zares pripravljeni na izzive, Volilni program za državnozborske volitve 2011 – Zares izzivi ter Zakon o političnih strankah (Zakon o političnih strankah, Ur. l. RS, 23. 6. 2014) in Zakon o volilni kampanji (Zakon o volilni kampanji, Ur. l. RS, 20. 11. 2006).

Z analizo drugotnih virov (člankov, knjig, poročil, programov) bomo skušali pridobiti kar največ podatkov za izbrano področje raziskovanja.

3. Deskriptivna – opisna metoda.

Opisno metodo bomo uporabili za pojasnitev osnovnih, splošnih pojmov, ki se bodo pojavljali skozi celotno magistrsko nalogo.

4. *Primerjalno raziskovanje*. Uporabljeno bo pri vseh predpostavkah. Uporabili bomo tudi tabele, ki bodo celoviteje pokazale določeno tematiko.

5. *Študija primera*. Na primeru stranke Zares bomo analizirali strankarske programe.

6. Skozi celotno besedilo magistrske naloge pa bosta nedvomno nepogrešljiva: *načelo dedukcije*, predvsem v vsebinskem delu, in *načelo indukcije*, ki bo uporabljeno pri sklepih, povzetkih in osebnih razmišljanjih.

7. Kot pomemben vir podatkov nam bodo služili intervjuji (*polstrukturiran družboslovni intervju*). Metodo družboslovnega intervjuja bomo uporabili kot vir, ki nam bo omogočil osvetliti pomen volilnih programov, samo delovanje stranke, nastanek stranke ter ozadja z vidika glavnih akterjev izbrane stranke. Intervju smo opravili s prvim predsednikom stranke Zares gospodom Gregorjem Golobičem (do leta 2011), predsednikom stranke gospodom Pavlom Gantarjem (od 2011 do 2015) ter tajnikom stranke gospodom Bogdanom Biščakom. Uporabili smo delno strukturiran intervju z odprtimi vprašanji, kar omogoča intervjuvancu, da ponudi tudi svoje subjektivno videnje težave.

8. *Analiza vsebine dokumentov – kodirna tehnika*. V nalogi bomo analizirali dva programa stranke Zares. Program, s katerim se je stranka predstavila na državnozborskih volitvah leta 2008, to je bil tudi prvi program stranke (Zares pripravljeni na izzive – 2008) ter program za predčasne državnozborske volitve 2011 (Zares izzivi – 2011). Pri analizi volilnih programov si bomo pomagali z metodo, ki jo je razvila skupina znanstvenikov, specializiranih za preučevanje političnih besedil in manifestov. Eden izmed ustanoviteljev skupine '*Manifesto research Group*'⁵ je Hans Dieter Klingemann, ki je skupaj s kolegi razvil metodo analiziranja manifestov.

⁵ Gre za evropski konzorcij za politično raziskovanje, ki je bil ustanovljen s strani mednarodne skupine politologov, z namenom preučevanja strankarskih položajev do določenih politik v nekem časovnem obdobju ter tudi opravljanja meddržavne primerjave. Ključno področje preučevanja je bila analiza volilnih programov. Glavna naloga skupine "*Manifesto Research Group*" je bila razvoj klasifikacijske sheme, ki bi varčno pokrivala vso vsebino volilnih programov iz primerjalne in longitudinalne perspektive (Alonso in Gomez 2008, 1).

Metodologija MARPOR predstavlja ogrodje oziroma izhodiščno metodološko idejo metodologije, ki smo jo razširili z lastnim metodološkim pristopom in rešitvami.

Volilne programe bomo razdelili na specifična področja ter kategorije, ki nam bodo pomagale ugotoviti, kateri vsebinski vidiki prevladujejo, kakšno težo pripisujejo določenim tematikam. Temeljna enota analize so stavki v primeru večstavčne povedi, ki se jih potem umesti v eno izmed 57 vnaprej pripisanih kategorij 7 področij. Klasifikacijska shema je torej sestavljena iz 7 skupin, ki so razdeljene na več kategorij. Po kvalifikaciji vseh stavkov v političnem programu ali manifestu se izračuna odstotke za vsako posamezno kategorijo in na podlagi teh izračunov se določi pomembnost posameznih področij strankarske politike za stranko, katere politični program je preučen (Kustec Lipicer in drugi 2011).

Sedem področij politike, ki se vključijo v raziskavo (Klingemann 2006):

- mednarodni odnosi,
- svobosčine in demokracija,
- politični sistem,
- gospodarstvo,
- blaginja in kakovost življenja,
- družbeni odnosi,
- družbene skupine.

V pomoč pri doseganju osnovnega cilja nam bodo tudi spodnje smernice:

- opredelitev ključnih pojmov,
- opredelitev pojma politične stranke,
- opredelitev pojma volilni program,
- predstaviti izbrano stranko in zgodovinsko ozadje,
- poudariti ključne značilnosti ter ključna vsebinska področja programov stranke Zares,
- analiza programov stranke po zgoraj omenjenem modelu, določitev ključnih tematik,
- na podlagi analize doseči cilje magistrske naloge.

3 POLITIČNA STRANKA – RAZVOJ IN POMEN

Pri iskanju definicije politične stranke naletimo na težavo, ker se termin spreminja skozi prostor in čas. Imajo pa vse definicije neko skupno točko, ki jo lahko izpostavimo: stranke se med seboj bojujejo za oblast, prizorišče glavnega boja so volitve. Rezultat na volitvah pa je tisti dejavnik, ki bistveno vpliva na moč politične stranke.

Znotraj politologije se še ni oblikovala enotna teoretska definicija politične stranke, tako da lahko rečemo, da je opredelitev pojma politične stranke v teoriji še vedno odprta (Bibič v Grad 1996, 297) in tako pri opredelitvi političnih strank različni avtorji podajajo različne definicije. Razvoj političnih strank in njihovega razvojnega modela je bil predmet preučevanja mnogih znanstvenikov⁶.

Politična stranka je družbena skupina, sistem smotrnih dejavnikov, ki potekajo po značilnih vzorcih znotraj družbe (Eldersveld v Fink-Hafner 2001, 12). V sodobnejših demokratičnih ureditvah so stranke opredeljene kot organizirane skupine ljudi, ki s svojo politično dejavnostjo, predvsem s sodelovanjem na volitvah, skušajo pridobiti neposredni vpliv na odločanje. V večini so stranke odvisne od družbenopolitičnega sistema države, v kateri obstajajo.

Panebianco (1988, 5–6) opredeli politično stranko kot organizirano skupino, združenje, ki je usmerjeno k političnim ciljem, ki si prizadeva s svojo dejavnostjo ohraniti ali spremeniti veljavne družbene, gospodarske in politične razmere s sredstvi vplivanja na izvrševanje oblasti ali s prevzemom oblasti, in je edina vrsta organizacije, ki deluje v volilni areni. Njegova opredelitev je veljavna za stabilne liberalne demokracije po zahodnoevropskem in severnoameriškem zgledu.

Neumann enači stranko z jasno organizacijo dejavnih političnih predstavnikov družbe, ki se ukvarjajo z nadzorom upravne oblasti in tekmujejo za javno podporo z drugo skupino ali skupinami, ki zavzemajo politična stališča (Pulišelić v Fink-Hafner 2001, 12).

Sartori (1976, 59) pa je zapisal, da so politične stranke družbene organizacije, ki poskušajo vplivati na izvolitev in imenovanje kandidatov ter politiko parlamenta, ki naj bi bila skladna z nekaterimi splošnimi principi ali pa vsaj usmerjena tako, da se bo s tem strinjala večina članov.

⁶ Znanstveniki, ki so največ raziskovali oblikovanje, ustroj in razvoj političnih strank so Duverger M., Panebianco A., Eston D., Sartori G.

Med vsemi temi opredelitvami politične stranke zasledimo tudi takšne, pri katerih je močno viden ideološki in kulturni vpliv. Takšno opredelitev je postavil tudi Karl Marx, ki je videl stranko kot instrument boja delavskega razreda, ter Kardelj, ki opredeljuje stranko kot odtujeno organizacijo, ki ima moč nad državljani.

V liberalizmu je stranka del celote, ki tekmuje in se bojuje za oblast (Fink-Hafner 2001, 13). V tem kontekstu tudi Schumpeter vidi stranko kot skupino, katere člani predlagajo, da bodo povezano delovali v kompetitivnem boju za oblast (Schumpeter v Bibič 1997, 128).

Kljub zelo različnim opredelitvam pojma politične stranke so se avtorji trudili, da bi vseeno postavili neko skupno opredelitev, ki bi zajemala značilnost strank v različnih sistemih in obdobjih. Tako se je oblikovala Panebiancova opredelitev, ki je opisana zgoraj.

Politične stranke so razmeroma sodoben fenomen in predstavljajo jedro moderne politike, skozi katero se kaže moderna politična demokracija, so bistven del vsake demokratične družbe. Razvile so se iz skupin, ki so se potegovala za oblast oziroma za ključne položaje v družbi. V 17. in 18. stoletju so »politične skupine« pridobile neodvisnost in avtonomne privilegije. Moderne stranke so se oblikovale v evropskem in severnoameriškem okolju v 19. stoletju (Fink-Hafner 2001, 32). Nastanek političnih strank ni bil pogojen z izvedbo neke ideje, ampak je do njega prišlo spontano. Hiter vzpon strank se je začel z uveljavitvijo splošne in svobodne volilne pravice.

Zaradi različnih interesov v družbi posledično prihaja tudi do obstoja večjega števila političnih strank, ki odsevajo različne družbene diferenciacije. Od političnega sistema je odvisno, koliko strank se v družbi lahko organizira. Število strank pa je tudi nekakšno merilo stabilnosti političnega sistema, kajti večjo stabilnost in učinkovitost naj bi zagotavljalo manjše število strank. Na podlagi tega Sartori (2005) deli sisteme na umirjene in ekstremne večstrankarske sisteme.

3.1 STRANKE V SLOVENIJI

V slovenskem političnem prostoru so se politične stranke začele pojavljati v drugi polovici 19. stoletja, ko je naše ozemlje spadalo pod avstrijsko deželo. Prva politična stranka je bila Katoliška narodna stranka, ki je nastala leta 1892 in se leta 1905 preimenovala v Slovensko ljudsko stranko. Druga, ustanovljena leta 1894 na slovenskih tleh, je bila Narodna napredna stranka slovenskih liberalcev, dve leti kasneje pa je bila ustanovljena še Jugoslovanska socialdemokratska stranka (Sruk 1995, 322). Med drugo svetovno vojno je vodilno vlogo prevzela Komunistična partija, ki je vodila osvobodilni boj, po vojni pa je ohranila vodilni položaj in tako onemogočila nastanek drugih strank (Prunk 1998, 187–193). Novejše politične stranke, ki so v Sloveniji nastajale ob koncu osemdesetih let, so se v svojih programih zavzemale za cilj, ki so ga stranke v Sloveniji omenjale že ob koncu 19. stoletja – samostojno državo.

Na splošno stranke v Sloveniji ne uživajo prav veliko zaupanja, o čemer pričajo javnomnenjske raziskave, ki kažejo nizko stopnjo zaupanja ljudi vanje⁷, prav tako upada udeležba na volitvah v Državni zbor (DVK 2014).

Tabela 3.1: Volilna udeležba na volitvah v Državni zbor

Volitve v Državni zbor Republike Slovenije	Volitve 2014	Volitve 2011	Volitve 2008	Volitve 2004	Volitve 2000	Volitve 1996
glasovalo skupaj	886.124	1.121.573	1.070.523	991.263	1.116.423	1.136.697
volilna udeležba	51,73 %	65,60 %	63,10 %	60,65 %	70,37 %	73,70 %

Vir: Državna volilna komisija.

V Sloveniji politično stranko opredeljuje Zakon o političnih strankah, in sicer kot *zdrúženje državljanek in državljanov, ki uresničujejo svoje politične cilje, sprejete v programu stranke, z demokratičnim oblikovanjem politične volje državljanek in državljanov ter s predlaganjem*

⁷ Leta 1991 je na vprašanje, v kolikšni meri zaupajo političnim strankam, z odgovorom »precej« in »v celoti« odgovorilo 12,1 % anketirancev, z odgovorom »malo« ali »nič« pa kar 76,9 % anketirancev (Toš 1998, 68). V anketi oktobra in novembra 2003 so anketiranci na enako vprašanje s še večjo večino odgovorili, da političnim strankam zaupajo »le malo« ali »sploh nič« (87,5 %), le 10 % jih je strankam zaupalo »precej« in »v celoti«.

kandidatk in kandidatov na volitvah v državni zbor, za predsednico ali predsednika države ter v organe lokalnih skupnosti (Zakon o političnih strankah Ur. l. RS).

3.2 CILJI IN FUNKCIJE POLITIČNIH STRANK

V sodobnih demokratičnih ureditvah so stranke organizirane skupine državljanov, ljudi, ki si s politično dejavnostjo, še posebej pa s sodelovanjem na volitvah, prizadevajo za pridobitev neposrednega vpliva pri odločanju.

Poleg tega pa imajo tudi druge cilje:

- zmaga na volitvah,
- nadzorovanje vladnega aparata,
- socializacija in mobilizacija državljanov pri participaciji v javnih politikah,
- strukturiranje volilnih glasov,
- agregacija različnih interesov,
- rekrutiranje oziroma okrepitev elit za javne funkcije,
- oblikovanje in izvajanje kolektivnih ciljev družbe,
- oblikovanje javnih politik (Axford 2002).

Adolf Bibič (1997, 134) izpostavi štiri funkcije stranke.

- *Funkcija v volilnem procesu.* Stranke sodelujejo pri določanju pravnih okvirov za volitve oziroma pri oblikovanju volilnih sistemov, na podlagi volilnih rezultatov si razdelijo sedeže v parlamentu in pridejo na oblast ali pa sodelujejo pri sestavi nove vlade.
- *Rekrutacija in selekcija političnih ter drugih elit.* Funkcija se nanaša na vlogo, ki jo imajo stranke pri izboru kandidatov za javne funkcije in druge politično pomembne položaje.
- *Programska in socializacijska funkcija.* Preizkušnjo časa bodo preživele le tiste stranke, ki bodo bolj sposobne videti in opredeliti nove cilje, ki bodo presegali zgolj kratkoročne potrebe boja za oblast.

- *Funkcija oblikovanja in izvrševanja vladne oblasti in nadzora nad njo.* V parlamentarnih demokracijah stranke na podlagi volilnih glasov sodelujejo pri oblikovanju vlade, ki je lahko vlada ene stranke ali pa koalicija več strank. Po mnenju nekaterih avtorjev je ključna naloga stranke, da vlada in prevzame odgovornost za vladanje.

3.3 VRSTE IN TIPI POLITIČNIH STRANK

Duverger (1954) razlikuje štiri vrste političnih strank:

- *Celica.* Takšna stranka se osredotoča na kakovost svojih članov, število ni tako pomembno. Po številu članov so majhne in visoko centralizirane.
- *Caucus.* Gre za strankarski odbor in je najstarejša oblika strankarske organizacije. Sestavlja jo majhno število članov in po navadi nima želje po širitvi.
- *Branža.* Ta vrsta stranke je bolj odprta, izvirno je bila organizacijska oblika strankarskega organiziranja delavskega razreda.
- *Milica.* Ta oblika spominja na zasebno vojsko in se je razvila v času fašizma. Njeni pripadniki se uri po vojaških metodah, zgrajena je piramidalno.

Tipi političnih strank (Kraševac 2000, 5–12):

- Kadrovske stranke (interno oblikovane stranke, visoka stopnja decentralizacije in ohlapna ideologija, pomembna je kakovost članov).
- Množične stranke (veliko število članstva, nova oblika financiranja – članarine).
- Ljudske – »catch all« stranke (usmerjene k volivcem – usmerjene v vse dele družbe).
- Kartelne stranke (za svoje preživetje so uporabile vire države – stranke so tako postale del države).
- Branžne stranke in stranke caucusa (stranke caucusa so bile plemiške stranke z omejenim članstvom, ki je izhajalo iz višjega razreda; branžne stranke so nasprotje strankam caucusa, manj centralizirane z ekstenzivno organizacijo, stremele so k čim večjemu številu članov).

3.4 TEORIJE O NASTANKU IN RAZVOJU POLITIČNIH STRANK

Razvoj politične stranke je kompleksen proces, ki je pogosto odvisen od povezav med drugimi političnimi skupinami in okoljem, v katerem se politična stranka vzpostavi. Razvojni model vsake stranke je unikaten. Razvoj organizacijske strukture pa se lahko razlikuje od modela, če stranka nastane kot vladajoča ali kot opozicijska. Notranje okolje politične stranke sestavlja množica pravil, odnosov in povezav ter je pri novonastalih strankah podobna družbenemu gibanju. Gre za kolektivno akcijo, do katere pride zaradi nekega skupnega cilja, ta ideološki cilj je tudi razlog za sodelovanje posameznika. Ideologija je torej v prvi vrsti tisti vir spodbud, ki zagotavljajo kolektivno delovanje podpornikov stranke, s katero poskušajo s tekmovanjem na volitvah vplivati na družbene, ekonomske in politične zadeve (Panebianco 1988).

Ključne teorije, ki so se v preučevanju strank najbolj uveljavile, bi lahko razvrstili v naslednje skupine: *institucionalne, krizne, modernizacijske in organizacijske* (Fink-Hafner 2001, 34).

3.4.1 Institucionalne teorije

Zagovorniki te teorije poudarjajo, da je nastanek in razvoj strank povezan z nastankom demokracije, torej s širjenjem volilne pravice in razvojem parlamentarnih pravic ter pristojnosti. Ključno za to teorijo je delovanje predstavniških institucij, parlamenta ter razvoj volilnega sistema. Tako se je krepila množična volilna udeležba, oblikovale pa so se prve politične stranke. Pojasnjevalna vrednost institucionalnih teorij je omejena, ker izvirno pojasnjujejo nastanek strank le na določenem koncu sveta, v določenem zgodovinskem obdobju oziroma le tam, kjer je bilo institucionalno okolje prej vzpostavljeno kot stranke (Fink-Hafner 2001, 41).

Glede na razmerje do parlamenta Duverger (v Fink-Hafner 2001, 33–39) loči dve vrsti strank:

- *Interne stranke* so se oblikovale znotraj parlamenta. Njihova osnovna značilnost je torej ta, da spodbuda pride iz parlamenta. Nastale so iz zametkov parlamentarnih skupin.
- *Eksterne stranke* so tiste, ki so nastale zunaj parlamenta. Njihov nastanek je temeljil na boju za širjenje volilne pravice. Razvile so se iz različnih združenj in civilnodružbenih

zasnov, kot so na primer sindikati, delavski klubi, študentska združenja, veske sekte in časopisi.

3.4.2 Zgodovinsko-krizne teorije

Operirajo z nastankom novih držav ali pa z razpadom zakonitih sistemov, osredotočajo pa se na pojasnjevalno vlogo ideološke spodbude pri nastanku strank (bolj poudarjena vloga ideologije kot pri institucionalni teoriji) (La Palombara in Weiner 1966, 7). Pojasnjevalna vloga teh teorij pride do izraza pri kritičnih zgodovinskih točkah ⁸, v katerih se zgostijo uničevalni dejavniki za uveljavljeni strankarski sistem (Fink-Hafner 2001, 41).

3.4.3 Modernizacijske teorije

Značinnost teh teorij je, da med najpomembnejše spremenljivke, ki vplivajo na nastanek strank, uvrščajo značilnosti preučevane družbe. Fink-Hafnerjeva (2001, 42–48) v okviru modernizacijskih teorij obravnava tri sklope: *strukturno modernizacijske teorije* (gre za analizo socialno-političnih značilnosti družbe kot dejavnikov nastanka strank), *teorije o družbeni bazi strank* (nastanek strank je posledica razrednega boja), *teorije družbenih cepitev* (cepitve v družbi so tiste, ki delijo ljudi na različne skupine in podskupine ter vodijo v razcepitev⁹ – gre za preobrazbo dela razcepov v politično obliko, t. i. politizacija političnih problemov¹⁰).

3.4.4 Organizacijske teorije

Organizacijske teorije se ukvarjajo z vprašanjem nastanka in razvoja političnih strank kot organizacij¹¹. Politična stranka se kot vsaka druga vrsta organizacije odziva na zunanje

⁸ Primer je zlom parlamentarnega sistema oziroma vzpon fašističnih sistemov v Italiji, Nemčiji, Avstriji in Španiji v 30-ih letih 20. stoletja (Fink-Hafner 2001, 41).

⁹ Beyme (1985, 23–24) je vzpostavil identifikacijo, da potekajo vsi strankarski konflikti na štirih prevladujočih razcepih: etični, verski, mesto proti kmečkemu okolju, delavstvo proti meščanski družbi.

¹⁰ Primeri družbenih cepitev (Lipset in Rokkan 1967, 283):

- nova in stara moč (zmanjševanje ali povečevanje vpliva Cerkve),
- lokalno in nacionalno (nacionalna država proti partikularizmu),
- industrijska in ruralna družba (industrialci proti veleposestnikom),
- kapitalisti in delavstvo,
- v 70-ih letih razcep med materialističnimi in postmaterialističnimi vrednotami (pojav zelenih strank),
- danes lahko po mnenju Danice Fink-Hafner in Alenke Krašovec govorimo še o cepitvi na podlagi postsocialistične tradicije (komunizem in antikomunizem) in o možni cepitvi na podlagi EU (integracija in suverenost ter stare in nove članice) (Fink-Hafner in Krašovec 2006, 83).

¹¹ Tudi v Sloveniji je v 20-ih letih prejšnjega stoletja potekalo preučevanje strukture političnih strank. Utemeljitelj slovenskega strankarskega raziskovanja A. Ogris je kot namen preučevanja strankarskih struktur poudarjal ugotavljanje odnosov med članstvom in vodstvom ter značilnosti učinkovitega in (ne)demokratskega »leadershipa« (Ogris v Bibič 1994, 7).

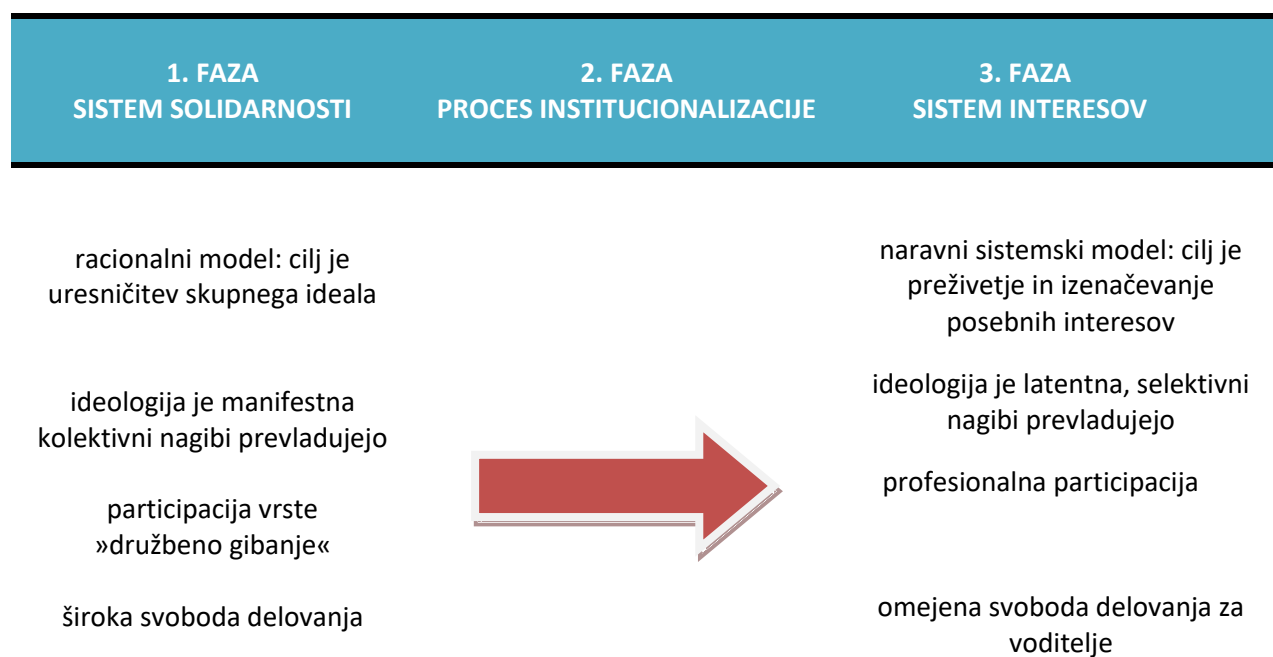
spremembe in se v skladu s tem spreminja skozi čas. Nobena organizacija od ustanovitve dalje ne ostaja enaka. V ta namen je Panebianco (1988) razvil analitični model za določanje sprememb v organizacijskem ustroju strank. Pri generiranju modela je izhajal iz starejših družboslovnih teorij, predvsem analiz Alessandra Pizzorna in Roberta Michelsa, ki sta se že pred njim ukvarjala s strankami in procesom njihovega razvoja. V skladu s tem modelom vsaka stranka preide iz prve »mladostne« faze, za katero so značilni skupni nagibi aktivistov, ki poskušajo na podlagi skupnih ciljev doseči spremembe, v drugo »zrelejšo« fazo razvoja, kjer se razvijejo posamezni interesi, zaradi katerih se politične strategije stranke sprejemajo v skladu z zagotavljanjem njenega preživetja. Z oblikovanjem razvojnega modela strank so se parcialno ukvarjali mnogi znanstveniki (Duverger, Sartori, Michels).

Takšno oblikovanje skozi čas je Panebianco (1988, 19) s kombiniranjem poskušal zajeti v svojem modelu organizacijskega razvoja strank, katerega je razdelil na tri ključne faze: *geneza, institucionalizacija in zrelost*.

To ne pomeni, da gre za neki univerzalen model, ki velja za vsako stranko. Bistvo tega modela je, da na njegovi podlagi iz vseh možnih obstoječih teorij lažje podamo konkreten organizacijski model posamezne stranke ob upoštevanju časovne perspektive.

Panebianco (1988, 17) je za razvoj svojega idealnega trifaznega modela razvoja političnih strank uporabil dve teoriji: Michelsovo teorijo oligarhičnih tendenc v razvoju političnih strank in teorijo Pizzorna o razvoju politične participacije.

Slika 3.1: Panebiancov trifazni idealni razvojni model političnih strank

Vir: Fink-Hafner (2001, 52).

Slika 3.2: Idealni razvojni model političnih strank

Vir: Prirejeno po Panebiancu (1988, 20).

Na prvi stopnji, v fazi geneze, se nastajajoča stranka organizacijsko tvori in oblikuje. Prevladujejo kolektivne pobude, ki so karakteristične za socialno gibanje (Panebianco 1988, 20). Ideologija je očitna in se izraža v kolektivni akciji, za katero je značilna visoka udeležba pripadnikov. Voditeljeva svoboda izbire in delovanja je zelo široka, saj se od njega pričakuje določitev ideoloških ciljev. Izbira socialne baze politične stranke ter oblikovanje politične stranke okrog teh ciljev in socialne baze, saj nastajajoče stranke praviloma še nimajo izdelanih pravil notranje demokracije. Strategija do okolja je agresivna in dominantna, saj si poleg uresničevanja skupne ideje poskušajo tudi jasno urediti prostor med svojimi tekmeci in dominirati nad delom okolja, ki predstavlja strankino socialno bazo (Panebianco 1988, 19–20).

Institucionalizacija, ki sledi fazi geneze, je proces, ki označuje prehod med obema razvojnima stopnjama, in skozi katerega se politična stranka utrdi ter konsolidira, hkrati pa se mnoge izvirne lastnosti in značilnosti stranke spremenijo. Po Panebiancu (1988, 53) gre za proces, s katerim organizacija sprejema vrednote in cilje ustanoviteljev, kasneje pa se znotraj organizacije razvijejo tudi posebni interesi ohranjanja organizacije.

Institucionalizacija ima praviloma dvojni učinek (Fink-Hafner 2001, 51):

- stranka se institucionalizira, da bi postala bolj avtonomna in bi tako lažje preživel, da bi dosegla večjo stopnjo notranje organizacijske koherentnosti, stranka teži k zmanjševanju avtonomije notranjih organizacijskih enot oziroma k povečevanju nadzora nad njimi.

Omeniti je smiselno še dva procesa, ki vodita v institucionalizacijo ter omogočata preživetje organizacije (Panebianco 1988, 54):

- razvoj interesov, ki so v povezavi z ohranitvijo organizacije,
- razvoj razpršene lojalnosti do organizacije (določa strankino usodo).

Treba je poudariti, da je model idealno tipski in da se vse stranke ne institucionalizirajo enako oziroma ne oblikujejo v enako močne institucije.

Tretja razvojna stopnja predstavlja stopnjo zrelosti stranke, kjer niso več pomembne kolektivne pobude, temveč v tej fazi prevladujejo izbrane pobude, ki so značilne za profesionalno participacijo. Osnovni cilj ni več doseganje ideoloških ciljev, ampak njena ohranitev oziroma maksimiziranje volilnih glasov. Voditeljeva svoboda je drastično zmanjšana in je pogojevana s pritiski znotraj dobro utemeljene politične stranke (Fink-Hafner 2001, 53). Prihaja do profesionalizacije, kar vodi v interesno notranje razslojevanje. Cilj stranke je preživetje in izenačevanje posebnih interesov (Panebianco 1988, 20).

Organizacijo v tej fazi pojmuje na podlagi naravnega modela, kjer zagotavljanje cilja postane le ena izmed mnogih funkcij organizacije in v skladu, s katerim jo Wilson (1995, 11) označi za »miniaturni politični sistem«.

Organizacijske značilnosti faze oblikovanja so diametralno nasprotne značilnostim faze zrelosti, ob tem pa je treba opozoriti še na nekatere ugotovitve avtorja modela.

Panebianco (1988, 18–19) pravi, da se model, ki ga je oblikoval, ne more pretvarjati, da opisuje resnično evolucijo konkretnih političnih strank, saj se lahko obdobje zrelosti radikalno razhaja z zamišljenim in opisanim tipom zaradi številnih dejavnikov:

- Značilnosti, ki so pristotne v fazi organizacijskega oblikovanja, se v zasnovi nadaljujejo in so prisotne tudi v fazi zrelosti. Zaradi tega dejavnika so cilji, ki so

usmerjevalnik strankinega nadaljnega razvoja, artikulirani in niso nadomeščeni s popolnoma novimi cilji.

- Spreminjajo se tudi oblike institucionalizacije, saj organizacijske oblike političnih strank predstavljajo različne kombinacije organizacijskih elementov v prvem obdobju. Prav te prvotne organizacijske oblike pa lahko prispevajo k oblikovanju konkretnih organizacijskih oblik v fazi zrelosti (Panebianco 1988, 19). Različne kombinacije dejavnikov vplivajo na: stopnje institucionalizacije, ki jo stranka doseže, ter na oblike institucioanlizacije.
- Zelo pomemben dejavnik, ki vpliva na strukturo stranke, so tudi odnosi in interakcije z drugimi političnimi organizacijami ter družbenimi institucijami, v katerih je stranka oblikovana (Panebianco 1988, 20).
- Naslednji pomembni dejavnik, ki vpliva na organizacijski razvoj, so tudi družbene spremembe, ki vplivajo na spremenjene povezave med različnimi organizacijskimi potrebami na način, ki ga organizacijski model ne more predvideti (Panebianco 1988, 20).

3.4.5 Stopnje institucionalizacije

Institucionalizacija je kompleksen proces, ki se od stranke do stranke razlikuje. Bistveno je to, da se vsaka stranka mora institucionalizirati do določene točke preživetja, zato nam ta proces omogoča razločevanje organizacij glede na močne oziroma šibko institucionalizirane stranke. Vsaka stranka razvije svojo stopnjo institucionalizacije, ki ji omogoča preživetje.

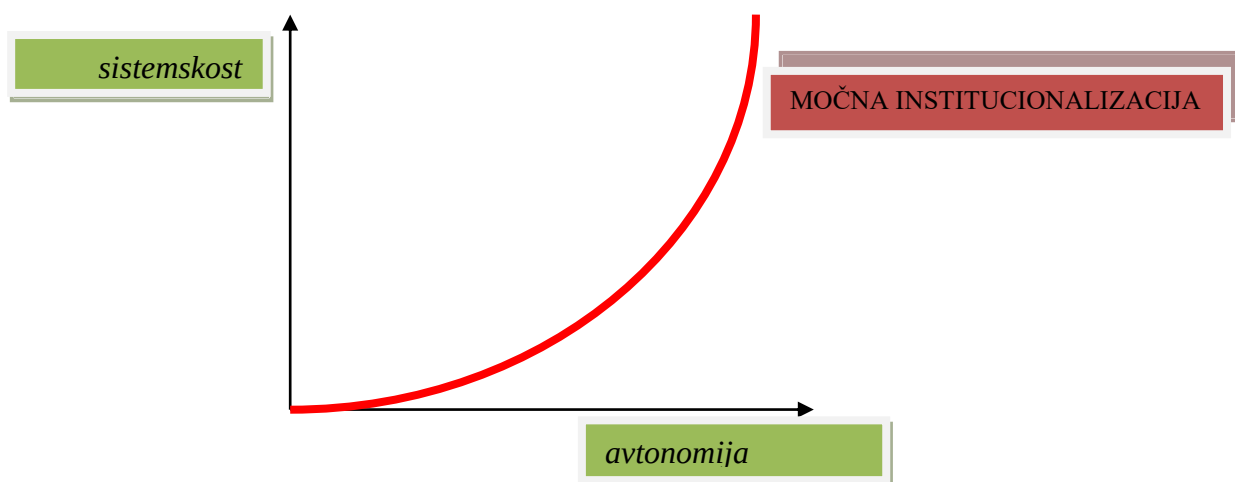
Panebianco (1988, 55) prikaže stopnjo institucionalizacije v diagramu z dvema dimenzijama. Prva je stopnja avtonomnosti do okolja, druga pa stopnja sistemskosti (medsebojne povezanosti notranje strukture). Raven avtonomnosti določa položaj stranke glede na zunanje okolje. Avtonomni položaj do okolja stranka doseže takrat, ko si nad procesom izmenjave virov zagotovi neposreden nadzor. Neodvisno pridobivanje virov za svoje delovanje nakazuje na večjo avtonomijo in obvladovanje okolja, saj ga posledično lahko prilagaja svojim potrebam (Panebianco 1988, 55). Stranke, ki razvijejo nizko stopnjo samostojnosti glede na okolje, so od njega odvisne.

Druga spremenljivka, sistemskost, se nanaša na stopnjo medsebojne povezanosti notranje strukture. Kadar organizacija dopusti visoko avtonomnost svojim notranjim enotam, se po navadi razvije nizka stopnja povezanosti. Enote tako delujejo vsaka po svoje in so neodvisne

od centra organizacije, zato je nadzor nad območji negotovosti razpršen (Panebianco 1988, 56). Nizka stopnja sistemskosti po navadi vodi v raznoliko in heterogeno organizacijo. V strankah, kjer je stopnja sistemskosti visoka, obstaja močan strankarski center, ki nadzira vse vire in procese njihove izmenjave z okoljem, podskupine v stranki pa so zaradi centraliziranega upravljanja z viri manj avtonomne in bolj homogene.

Obe dimenziji institucionalizacije pa pri ugotavljanju značilnosti močnih in šibkih institucij kažeta tudi medsebojno povezavo. Panebianco (ibid.) izpostavlja, da nizka stopnja sistemskosti pogosto pomeni tudi nizko stopnjo avtonomnosti do okolja, kar pomeni, da je tista stranka, ki je notranje bolj povezana, tudi v avtonomnejšem položaju do okolja in obratno.

Slika 3.3: Prikaz stopnje institucionalizacije na podlagi dveh spremenljivk

Vir: Panebianco (1988).

Za določitev stopnje institucionalizacije je Panebianco (1988, 58–59) navedel pet kazalnikov:

- *Način financiranja stranke.* Bolj kot je organizacija institucionalizirana, bolj je verjetno, da ima na voljo dohodkovni sistem, ki je zasnovan na pluralnosti virov. Nereden dotok virov je dejavnik ohranjanja birokratske strukture, saj nadzira strankarsko strukturno enotnost in ohranja visoko stopnjo strankarske sistemskosti. Raznoverstnost virov pa stranki omogoča večjo avtonomijo v primerjavi z okoljem oziroma večjo varnost pred zunanjim nadzorom njenega delovanja.
- *Razmerja do zunanjih pomožnih organizacij.* Za nizko institucionalizirano strankarsko organizacijo je značilno, da sploh niso v odnosu z zunanjimi organizacijami, da so z

njimi nestalno povezane ali da so od njih odvisne. Kolateralne¹² pa so organizacije, ki ne delujejo neposredno v volilni in parlamentarni areni, ampak kot vzporedno delujoče zunanje organizacije. V primeru visoke institucionalizacije je stranka dominantna v povezavi z zunanjimi organizacijami.

- *Stopnja razvitosti centralnega aparata.* Bolj kot je centralni aparat razvit, bolj centraliziran nadzor izvaja nad področji negotovosti in distribucijo virov, takšna stranka pa je tudi bolj institucionalizirana. V obratnem primeru, ko je centralni aparat slabo razvit ali ga pa sploh ni, imajo posamezne strankarske enote v odnosu do okolja več avtonomnosti, saj delujejo mimo centra, stranka pa je šibkeje institucionalizirana.
- *Stopnja ujemanja statutarjih pravil in dejanske strukture moči.* Gre za to, kako jasne ali zabrisane so meje in pravila o tem, kdo lahko prevzema vodilne funkcije in na kakšen način. V šibki instituciji so takšne meje zabrisane, saj so lahko posamezniki določenih združenj, interesnih skupin, sindikatov ali drugih zunanjih organizacij sicer formalno izven stranke, neformalno pa del dominantne koalicije, kar pomeni, da lahko posamezniki, ki niso del organizacije, vanjo lažje prehajajo in zasedajo vodilne položaje. Pri močnih institucijah so meje prehajanja jasno določene.
- *Stopnja homogenosti organizacijskih struktur na isti organizacijski ravni.* Gre za način organiziranja strankinih organizacijskih struktur. V šibko institucionaliziranih strankah so organizacijske strukture organizirane relativno heterogeno, kar je rezultat različnih stopenj sistemskosti in koherentnosti. Pri visoko institucionaliziranih pa so organizacijske strukture organizirane na enak način po celotnem nacionalnem območju, kar kaže na visoko stopnjo sistemskosti in koherentnosti.

Obe širši dimenziji in ožji kazalniki so nam v pomoč pri razlagi in razumevanju značilnosti močnih in šibkih institucij. Bolj kot je stranka institucionalizirana, manj pasivno se prilagaja na okolje, bolj je sposobna nad njim dominirati oziroma ga obvladovati. Po drugi strani pa se težje preoblikuje in obratno; manj kot je institucionalizirana, bolj pasivno se mu prilagaja, saj nima potrebnih lastnosti, da bi ga obladovala in prilagajala sama sebi, preoblikovanje pa je lahko hitrejš.

Stopnja institucionalizacije vpliva tudi na razvoj razmer znotraj stranke. Panebianco (1988, 60) govori o dveh idealno tipskih primerih razmer v stranki. Nizka stopnja institucionalizacije

¹² Primer kolateralne organizacije je relacija med sindikati in socialdemokratskimi (delavskimi) strankami.

vodi v dominantne koalicije¹³, ki niso pretirano kohezivne, medtem ko visoka stopnja institucionalizacije vzpostavlja razvoj kohezivne dominantne koalicije (Panebianco 1988, 60). Omeniti je potrebno tudi povezavo med stopnjo institucionalizacije in stopnjo organiziranosti podskupin. Relaciji sta obratno povezani, kar pomeni, da bolj kot je stranka institucionalizirana, manj so organizirane njene notranje poskupine in obratno. V skrajno močno institucionaliziranih strankah so interne skupine komajda organizirane, medem ko so v ekstremno šibko institucionaliziranih strankah interne skupine visoko organizirane v frakcije (Panebianco 1988, 60).

Tabela 3.2: Prikaz idealnih tipov institucionalizacije in njihovih značilnosti

STOPNJA INSTITUCIONALIZACIJE	VISOKA (MOČNA)	NIZKA (ŠIBKA)
STOPNJA ORGANIZIRANOSTI NOTRANJIH PODSKUPIN	NIZKA (ŠIBKA) – pojavljajo se posamezne tendence, močna dominantna koalicija	VISOKA (MOČNA) – pojavljajo se frakcije, šibka dominantna koalicija
REKRUTIRANJE ELIT	Centripetalno, samo preko kohezivnega centra oziroma dominantne koalicije (kooptacija ¹⁴)	Centrifugalno, posamezni kandidat se mora jasno povezati s posamezno skupino znotraj stranke

Vir: Panebianco (1988).

Hug (1996) je kritiziral teoretične temelje nastanka novih strank. V študiji oblikovanja strank in njihovega uspeha je razpravo pomaknil naprej:

1. Učinki volilnih institucij, ki delujejo predvsem na ravni volilnih okrajev, so običajno določeni na nacionalni ravni, čeprav naj bi bili ukrepi prilagojeni za volilne ravni.
2. Centralne pojasnjevalne spremenljivke, kot je odziv konkurentov na volilne zahteve, se merijo z grobimi približki vprašljive veljavnosti.
3. Empirični modeli nastanka novih strank in njihovega uspeha vedno zanemarjajo, da so temeljni podatki, podatki različnih obdobj, strukturirani hkrati v prostoru in času.

¹³ Skupina ljudi v stranki, ki obvladujejo območja negotovosti (razne oblike pritiska), ki vplivajo na organizacijske značilnosti strank. Nadzor nad območji negotovosti predstavlja vir moči v stranki, ki jo določena skupina ljudi lahko uporabi za utrditev lastnega položaja in nadzora v stranki (Panebianco 1988, 33).

¹⁴ Kooptacija – e ž (a) imenovanje novega člana odbora, komisije na osnovi odločitve članov tega odbora, komisije (SSKJ).

3.5 OKOLJE IN PRITISKI

V odnosu do okolja ima lahko stranka adaptacijsko¹⁵ ali dominantno funkcijo. Stranka in okolje sta v nenehni povezavi. Stranka v tem okolju ne deluje sama in tako prihaja med stranko in drugimi udeleženci v okolju do številnih interakcij. Ta kompleksnost okolja¹⁶ lahko pomembno vpliva na spreminjanje strankarske identitete in organizacije nasploh. Vzroke spreminjanja je po Panebiancu¹⁷ (1988, 241–242) potrebno iskati v zunanjih in notranjih spodbudah, ki prihajajo iz okolja. Tudi Wilson (1995, 266) opredeli različne spodbude iz okolja, ki imajo vpliv na stranko: spodbude, ki nastanejo z družbenoekonomsko spodbudo, institucionalne spremembe, politična kultura, sprememba pravil strankarskega tekmovanja, vpliv strankinih voditeljev. Stranka se lahko pritiskom iz okolja prilagodi.

Na drugi strani pa tudi vsaka sprememba v okolju za stranko še ne predstavlja pritiska, zato jih mora vodstvo najprej zaznati kot pritisk, na podlagi tega zavzeti stališče in odgovoriti s sprejetjem in izvajanjem primerne strategije. Narava sprememb ima pomen pri prilagajanju stranke, vendar pa je ključnega pomena predvsem, kako spremembe zaznava vodstvo. Lahko se zgodi, da vodstvo določenih sprememb ne zazna kot pritisk na organizacijo in se na njih ne odzove ali pa se celo ne želi odzvati (Wilson v Krašovec in Lajh 2004, 170). Stranka mora, če želi preživeti, upoštevati tiste dejavnike, ki predstavljajo grožnjo njenemu obstoju in delovanju.

Okolje, v katerem stranke tekmujejo za svoje glasove, je volilna arena. Kadar je le-ta relativno stabilna (kadar ni velikih premikov in sprememb v odnosih moči ter glasovih volivcev med strankami), lahko pričakujemo večjo kohezivnost in trdnost znotraj dominantne koalicije v politični stranki, saj na stranko ne delujejo preveliki pritiski. Ravno nasprotno velja za nestabilno volilno areno (kjer se po vsakih volitvah spreminjajo odnosi moči med strankami), ki sproža veliko pritiskov na dominantno koalicijo, tako da ima ta veliko težav z ohranjanjem nadzora. Izguba posameznih volilnih glasov za stranko ne pomeni samo slabšega volilnega rezultata, ampak tudi grožnjo njeni identiteti, s tem pa je ogrožena tudi organizacija. Za stranko je torej pomemben tisti del, iz katerega črpa glasove. Ta zajema njeno socialno bazo; del okolja, na katerega cilja ideologija organizacije, oziroma tisti del, nad katerim mora imeti

¹⁵ Panebianco (1988, 204) pravi, da je adaptacija odvisna od stopnje institucionaliziranosti stranke. Bolj kot je stranka institucionalizirana, manj bo stranka težila k pasivni adaptaciji k okolju in obratno.

¹⁶ Zraven dimenzije kompleksnosti/preprostosti se za preučevanje okolja uporabljata še dimenziji stabilnosti/nestabilnosti in sovražnosti/liberalnosti (Panebianco 1988, 204–206).

¹⁷ Panebianco (1988, 183) pravi, da na organizacijsko dinamiko najbolj vplivajo organizacijska širina stranke, tehnologija in okolje.

organizacija nadzor, če želi obdržati svojo identiteto (Panebianco 1988, 204). To področje je še posebej občutljivo za novonastalo stranko oziroma nizko institucionalizirano stranko, ki z bazo še nima utrjenih povezav. V primeru, da se pojavi nova stranka, ki poskuša z volilnim programom, ideologijo in političnimi strategijami apelirati na bazo že obstoječe stranke in jo prevzeti, volilni areni ustvari povečano stopnjo kompleksnosti (Panebianco 1988, 210). Takšne okoliščine obstoječi stranki zmanjšajo možnosti za ohranjanje in nadaljnje izgrajevanje družbenih povezav, saj se zmanjšajo možnosti za nadaljnjo distribucijo kolektivnih spodbud, ki so primarni vir kolektivne identitete, in s tem identifikacije s stranko, na katerih temeljijo volilni glasovi.

Tudi strankarski sistemi se podobno kot stranke med seboj razlikujejo po stopnji institucionaliziranosti in imajo s tem vpliv na stranke. V močno institucionaliziranih sistemih je volilna arena predvidljiva in preprosta (Panebianco 1988, 209). Značilna je stabilnost v sestavi in vzorcih strankarskega tekmovanja (Przeworsky v Katz in Crotty 2006, 206). V preprosti volilni areni lahko pričakujemo večjo kohezivnost in stabilnost dominantne koalicije v posamezni stranki. Nasprotno pa je večja volilna fluidnost in s tem nestabilna volilna arena značilna predvsem za nizko institucionalizirane stranke in strankarske sisteme (Panebianco 1988, 209–210). Za takšne sisteme je značilno, da se pogosto menjajo stranke, ki tekmujejo med seboj, ter tudi institucionalna pravila, ki vplivajo na sam strankarski sistem, povezave strank s socialno bazo pa so šibke (Katz in Crotty 2006, 206). Ravno zaradi tega se lahko volilni glasovi podeljujejo na podlagi posameznih kandidatov in določenih političnih vprašanj, kar zmanjšuje predvidljivost volilne arene.

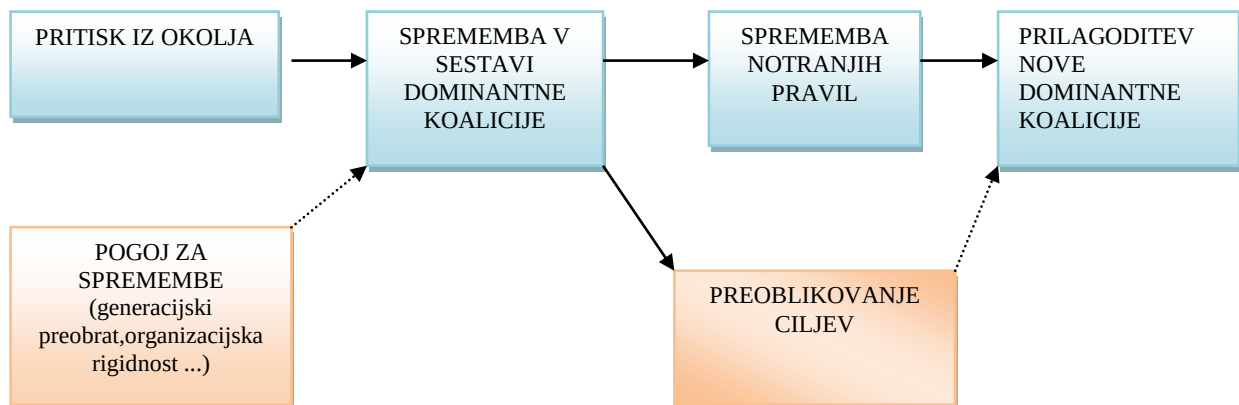
Stranka ima na voljo kar nekaj strategij, da se odzove na pritiske iz okolja (Mair in drugi 2004, 11–14):

- *Spremenjena strategija delovanja v primerjavi z volivcem.* Lahko vsebuje tudi osredotočanje na nove skupine volivcev, kar pomeni, da se osredotočijo popolnoma na novo pojavljene skupine, ki nastanejo zaradi repolitizacije posameznih vprašanj, ali pa na že obstoječe skupine.
- *Sprememba programskih, ideoloških ciljev in politik.* Ena izmed možnosti je ta, da stranka sledi gibanju orientacij svojih volivcev v posameznih političnih vprašanjih. Stranka lahko tako tudi vključi v svoj program vprašanja ekologije ali pa se poskuša repositionirati na kontinuumu levo desno, da bi pridobila čimveč volivcev. Stranka

lahko preide v strategijo, ko se zavzema za skupek heterogenih političnih ciljev in ni več osredotočena na samo eno skupino volivcev – strategija »polovi vse« (catch all). Lahko pa je tudi ravno obratno. Stranke, ki so že usmerjene v »polovi vse«¹⁸ strategijo, se lahko ponovno usmerijo samo na izdelano ideologijo, ki zajema politične cilje določenega družbenega razreda.

- *Promoviranje institucionalnih reform.* Primer je sprememba pravil volilnega tekmovanja, kar Sartori (Sartori v Mair in drugi 2004, 13) označi za najbolj manipulativni instrument politike ali kot kasneje dodajata Taagepera in Shugart (Taagepera in Shugart v Mair in drugi 2004, 13), da je volilni sistem najlažje zmanipulirati zaradi specifičnih ciljev. Sprememba volilnega sistema ima lahko za posledico tudi manipuliranje s pravili državnega financiranja strank in dostopa do medijev. Katz in Mair (1994, 13) omenjata, da se stranke, ki so na oblasti, pogosto odločajo za uporabo teh virov, da bi se lahko zaščitile pred pritiski, ki bi sledili iz volilne arene, če bi izgubili na volitvah.

Slika 3.4: Prikaz preoblikovanja organizacijskega ustroja stranke

Vir: Panebianco (1988, 244).

3.6 POLITIČNI SISTEM REPUBLIKE SLOVENIJE

Politični sistem Republike Slovenije, kot ga poznamo danes, je bil vzpostavljen v začetku 90. let 20. stoletja, po padcu komunističnega režima v Sloveniji in takratni Jugoslaviji, s

¹⁸ Glede na odnos volilnega telesa ločimo dva tipa strank (Fink-Hafner 2001, 69):

- razredne stranke,
- stranke »polovi vse« oziroma ljudske stranke.

sprejetjem ustave leta 1991 pa so bili postavljeni temelji za popolno preobrazbo političnega sistema. Ustava v 1. členu opredeljuje Slovenijo kot demokratično republiko ter pravno in socialno državo, v kateri ima oblast ljudstvo. Načelo demokratičnosti v Republiki Sloveniji pa se kaže v tem, da ljudstvo z oblastjo dejansko razpolaga in jo izvršuje neposredno in z volitvami.¹⁹ Za demokracijo je pomembna formalnopravna enakopravnost v smislu idealne demokratične družbe, v kateri ima oblast ljudstvo, državljani so enakovredni pri odločanju o pomembnih vprašanjih, država pa mora to omogočati. Razmerje med družbo in političnim sistemom je ustavnopravno institucionalizirano in omogoča, da ljudje na delovanje državne organizacije vplivajo, jo nadzirajo in uveljavljajo njeno odgovornost (Diamond in Plattner 2006, 167–168).

V Sloveniji imamo model parlamentarne oblike državne oblasti, ki izhaja iz klasične delitve oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno vejo oblasti. Zakonodajno vejo predstavlja parlament, sestavljen iz Državnega zbora in Državnega sveta. Največja politična teža je na Državnem zboru²⁰, sestavljenem iz političnih strank, šteje 90 članov in je superioren Državnemu svetu²¹. Državni zbor opravlja zakonodajno, volilno in nadzorno funkcijo (Lukšič 2001, 16). Poslanci se volijo z neposrednim in tajnim glasovanjem, njihov mandat pa traja štiri leta. Nosilec izvršilne veje je vlada, ki jo sestavljajo njen predsednik in ministri. Tretja veja oblasti pa je sodstvo. Sodišča delujejo po načelu neodvisnosti, ustavnosti in zakonitosti.

Ustava določa, da je volilna pravica splošna in enaka, vsak državljan Republike Slovenije, ki je dopolnil 18 let, ima pravico voliti in biti izvoljen (Lukšič 2001, 33). V Ustavi pa je opredeljeno tudi načelo ljudske suverenosti (3. člen): »V Sloveniji ima oblast ljudstvo. Državljanke in državljani jo izvršujejo neposredno in z volitvami, po načelu delitve oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno.«

Volilni sistem v Sloveniji, ki ga na podlagi Ustave ureja zakon in ga sprejme Državni zbor z dvotretjinsko večino glasov vseh poslancev, omogoča vstop v Državni zbor več političnim strankam – *proporcionalni volilni sistem*, tudi majhnim še neuveljavljenim ali novoustanovljenim strankam.

¹⁹ 2. odstavek 3. člena Ustave Republike Slovenije.

²⁰ Državni zbor je sestavljen iz 88 poslancev, voljenih po proporcionalnem volilnem sistemu s prohibitivno klavzulo 4 % za mandatno dobo 4 let.

²¹ Sestavljen iz 40 svetnikov, predstavnikov različnih interesov (lokalni interesi, predstavniki delodajalcev in delojemalcev, predstavniki negospodarskih dejavnosti ter predstavniki kmetov, obrtnikov in samostojnih poklicev), ki so voljeni posredno za mandatno dobo 5 let.

V mandatu 2000–2004 je parlamentarni prag prestopilo osem političnih strank²², v mandatu 2004–2008 sedem²³ ter v tekočem mandatu prav tako sedem. Posebnost so tiste parlamentarne stranke, ki večinoma predstavljajo in zagovarjajo izključno parcialne interese. Med te sodijo Demokratska stranka upokojencev Slovenije DeSUS (interesi upokojene populacije), ki je že več kot desetletje prisotna v parlamentu in vladi, Stranka mladih Slovenije (interesi mladih), ki je v Državnem zboru prebila en mandat, ter Slovenska ljudska stranka SLS (interesi kmečke in podeželske populacije), ki tako kot DeSUS, sicer z nekajmesečnim presledkom v letu 2004, participira na oblasti že nekaj let.

Za vse omenjene stranke, kot tudi za mnoge druge, je značilno, da poskušajo prestopiti parlamentarni prag zaradi možnosti uveljavljanja interesov, ki jih predstavljajo. Izkušnje DeSUS, do neke mere pa tudi SMS, kažejo, da če takšna stranka prestopi parlamentarni prag in vstopi v vladajočo koalicijo, ima možnost političnega preživetja, saj si s koalicijsko pogodbo zagotovi minimum potrebne podpore za doseg konsenza, ki zadeva njene specifične parcialne zahteve. DeSUS, ki je od vstopa v Državni zbor vseskozi član vladajočih koalicij (z izjemo Bajukove vlade leta 2000), je primer političnega preživetja, medtem ko SMS ni bila članica vladne koalicije in je na naslednjih volitvah izpadla iz parlamenta. Leta 2008 pa parlamentarni prag prestopi tudi nova stranka Zares.

Poraz na volitvah nekateri povezujejo z neuresničenimi volilnimi obljubami in posledičnim povečanjem nezadovoljstva volivcev. Programske zaobljube novih strank, ki v primeru prestopa praga nimajo tolikšnega vpliva na zakonodajno in izvršilno oblast, je težko jemati resno in pričakovati uresničitev obljub. Zaradi tega je bolj smiselno, da k težavi neuspeha ne pristopimo s strani volivcev in njihove izbire, ampak s perspektive politične stranke in njene organizacije. Podobno, kot se je zgodilo leta 2008 s stranko Zares, se je to ponovilo še dvakrat. Leta 2011 so na predčasnih volitvah nastopile tri popolnoma nove stranke, od katerih sta dve dobili dovolj glasov za vstop v parlament, tudi v 2014 je nova stranka prejela večino glasov na volitvah in mandat za sestavo vlade.

²² Slovenska demokratska stranka (SDS), Liberalna demokracija Slovenije (LDS), Združena lista socialnih demokratov (ZLSD), Slovenska ljudska stranka (SLS), Slovenska nacionalna stranka (SNS), Demokratična stranka upokojencev Slovenije (DESUS) ter Stranka mladih Slovenije (SMS).

²³ Slovenska demokratska stranka (SDS), Liberalna demokracija Slovenije (LDS), Združena lista socialnih demokratov (ZLSD), Slovenska ljudska stranka (SLS), Slovenska nacionalna stranka (SNS), Demokratična stranka upokojencev Slovenije (DESUS).

4 POJEM POLITIČNI – VOLILNI PROGRAM

Kot smo že omenili, na volilne rezultate vplivajo različni dejavniki. Eden izmed glavnih elementov, ki ga ima politična stranka in s katerim lahko vpliva na rezultate volitev, je njen politični program.

V okviru programa politične stranke so pomembne tematike, ki jim dajejo stranke prednost, glede na prilagojenost volitvam. Politične stranke v boju za oblast ponujajo programe s širokega področja javnih politik in težijo k pokrivanju vseh ključnih področij javnih politik. Seveda stranke pripisujejo različno težo različnim tematikam, nekaterim pa se tudi zavestno izogibajo (Fink-Hafner 2001, 21). Program stranke je torej tisti temelj, hrbtenica stranke, ki z vidika politik poda najjasnejšo opredelitev do posameznih vprašanj. Je temeljni dokument in ima tudi formalno veliko težo.

Upoštevati pa je treba tudi dejstvo, da to, da se volivci pri izbiri kandidatov odločajo na podlagi volilnih programov in na osnovi njihovih opredelitev do posameznih vprašanj, ki se volivcu zdijo bistvena, velja le za idealni model demokratične ureditve (Boh 2001, 844).

Gerald Pomper (1967) v svoji raziskavi programov od leta 1944 do 1964 ugotavlja, da so programi le delna pomoč volivcem, ker poleg mnogoštevilnih razprav o političnih vprašanjih vsebujejo tudi veliko nejasnosti. Program je lahko celo nepotreben, ker volivec pridobi informacije preko strankarskih izjav in predstavitev na različnih predvolilnih soočenjih.

Kaj pa sploh je politični program stranke? V literaturi zasledimo opredelitev besede program v različnih kontekstih.

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika je pojem politični program opredeljen, kot program politične stranke, ki določa njene cilje in sredstva za njihovo uresničevanje. Politični program stranke je tisti temelj stranke, ki ji z vidika politik poda najjasnejšo opredelitev do posameznih »družbeno-politično-oblastnih« vprašanj, »skupek nalog, del, ki se določijo za uresničitev« (SSKJ).

V knjigi Politične stranke Ogris (1926) opredeljuje program političnih strank kot skupno ideologijo politične stranke (dimenzija levo-desno, sistem idej in stališč o družbi in ureditvi), sistematično oblikovana organizirana celota načel, zahtev ter je uradno razglašena kot taka, ki je obvezna za vse njene člane. S tem svojim statutom, svojo ustavo, se stranka zavzema za

uresničitev svojih metod in želja. Program da stranki ime, določi metode njene socialne kontrole, uredi sestavo in funkcije njenega organizacijskega mehanizma in začrtane smernice, po katerih stranka deluje (Ogris 1926).

Programe političnih strank najpogosteje opisujemo kot uradne dokumente, ki jih potencialnim volivcem v imenu svojih članov predstavijo najvišji organi strank. V splošnem lahko preučevanje programov povežemo z dvema prevladujočima sklopoma pogledov, od katerih je eden prepoznavanje zunanjih lastnosti strankarskih programov, kot so zunanji videz, vrsta publikacije, ilustrativnost, drugi pa prepoznavanje vsebinskih vidikov strankarskih preferenc in položajev (Kustec Lipicer 2005c, 37). V našem primeru je relevanten drugi način preučevanja volilnih programov, ker bomo vsebinsko primerjali dva različna programa izbrane politične stranke.

Stranke izhodiščno predstavljajo podobne tematike, drugačen je le njihov pogled nanje zaradi različnih ideoloških in vrednostnih stališč. V okviru teorij preučevanja programskih vsebin nekateri avtorji poudarjajo, da bi morale strankarske preference odgovarjati preferencam volivcev in da bi se stranke morale odzivati na tiste vsebine, ki jih kot ključne dojemajo državljani. Opirajoč se na teorije, ki poudarjajo vsebino programov (Budge in Laver, 1986), lahko le-te strukturiramo glede na njihovo naravo na širše politične (politics), ožje javnopolitične (policy) ter institucionalne (polity).

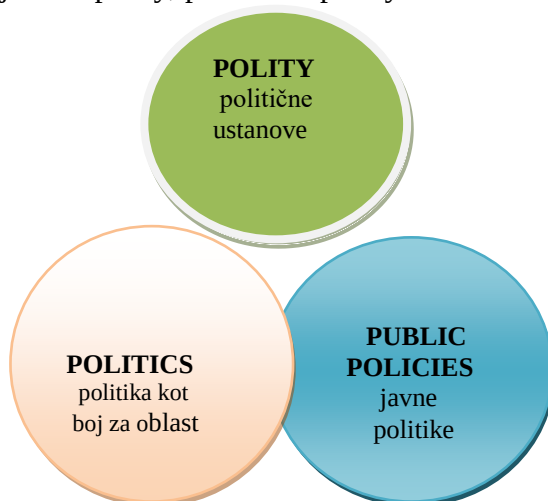
Policy ali politika stranke so politike, ki jih stranka v prihodnjem mandatu želi izpeljati in so definirane v programu stranke, ki je predstavljen kot glavni dokument, ki vodi delovanje stranke ter na osnovi katerega se od drugih razlikuje – je tisto, kar volivca odvrne ali pritegne. Izhajajoč iz opisanih izhodišč je pri preučevanju programov bolj kot poznavanje njihovih zunanjih lastnosti oziroma videza, pomembno poznati vsebinske poudarke in stališča, ki jih stranke zagovarjajo v njih (Kustec Lipicer 2005, 38–43). Torej programi štejejo.

Termin *polity* predstavlja politične ustanove, torej prostor, kjer se politika odvija. Če se politika odvija skozi »boj za oblast«, je to politics, »output« boja za oblast pa je policy (Fink-Hafner 2002, 11–13). Demokratična kultura je od prvih volitev v Sloveniji prinesla razlikovanje med politiko kot vladanjem, politiko kot bojem za oblast (tj. politics dojemanjem političnega) in politiko kot javno politiko v smislu upravljanja določenih družbenih

podsystemov in reševanja določenih družbenih težav, ki niso enako prepletene s politiko kot bojem za oblast (tj. policy dojemanjem političnega) (Fink-Hafner 2002,11–13).

Termin *policy* obsega tisti pomen slovenske besede politika, ki ga v nadaljevanju raziskujem na podlagi programov izbrane politične stranke.

Slika 4.1: Razmerje med polity, politics in policy

Vir: Fink-Hafner (2002).

Gerald Pomper pravi, da so volilni programi le delna pomoč pri racionalnosti volivcev, in navaja, da vsebujejo mnogoštevilne razprave o političnih vprašanjih ter vključujejo veliko fraziranja in nejasnosti. Volilni program predstavlja dolg seznam političnih izjav, v katerih vsakdo najde nekaj zase in ima zelo majhen vpliv v parlamentu. Tradicionalni kritiki pa jih imajo za neracionalne in nepomembne, saj ne prispevajo k uresničitvi želj volivcev (Pomper 1967, 319–320).

Volivec za zmanjševanje svoje negotovosti potrebuje celovite in brezplačne informacije. Kakovosti volilnega programa, ki prispevajo k racionalnosti volivcev, so: zaskrbljenost do težav javne politike, primerjava dveh strank o njunih stališčih, s poudarkom na napakah trenutno vladajočega, nakazuje prihodnja stališča stranke ter dejstvo, da če zmaga na volitvah, bo stranka izvedla nakazana stališča po svojih najboljših močeh (Downs v Pomper 1967, 320–323).

Samo za idealni model politične ureditve velja, da se volivci pri izbiri svojih kandidatov odločajo na podlagi volilnih programov ter njihovih opredelitvah določenih vprašanj, ki se posameznemu volivcu zdijo bistvena. V tem idealnem modelu na odločitev volivca ne vpliva podoba politika in splošne vrednote (Boh 2001, 834–835). Stranke svoje volivce zadnje dni

pred volitvami nagovarjajo predvsem s pomočjo udarnih tem, izogibajo pa se razlaganju programov, ker so le-ti predolgi za razumevanje (Boh 2001, 844).

4.1 POGLED SKOZI ZGODOVINO

V slovenskem prostoru so programi strank prisotni od samega začetka strankarstva. Kot prvi politični program pri nas lahko omenimo program Zedinjene Slovenije. V njem so že bila jasno podana razmišljanja o svobodi ter demokratično-političnih in socialno-gospodarskih elementih (Prunk 2002, 549).

Tudi v nadaljevanju se programi pojavljajo kot temeljni usmeritveni dokumenti posameznih strank in političnih gibanj (Prunk 2002, 550–559):

- Katoliška narodna stranka (1898) sprejme program Hrvaške stranke prava,
- SLS (1923) brošura z naslovom Sodite po delih, kaj hočemo,
- med II. svetovno vojno sta imeli OF in KPJ jasno načrtane programske usmeritve,
- program se v Sloveniji spet pojavi z ustanovitvijo Demosa (1989), le-ta je podal oceno preteklega komunističnega režima in utemeljeval demokratsko politično držo.

Kasneje so programi začeli izgubljati svojo »težo«, saj so zaradi vse večjega vpliva medijev v ospredje prihajale razne afere, ki so volilne kampanje »začutile«, in jim, kot pravi Boh, dale morda celo glavno težo. V ospredje pa pride tudi osebnost voditeljev strank (Boh 2001, 840–844).

Danes so programi orientirani na družbeno, socialno in politično stanje v državi ter bolj naravnani h konkretnim politikam. Na državnozborskih volitvah leta 2008 je bila stranka Zares tista, katere volilna kampanja je temeljila na programskih izhodiščih, in tista, ki je jasno poudarila svojo novo politiko, češ da je drugačna od drugih (Zares 2008a, 1).

Današnji pogled na volilne programe je veliko bolj prizanesljiv z vidika njihove pomembnosti.

Poutvaara (2003, 82–84) pravi, da je program odsev strankarskih prepričanj in odnosov do najpomembnejših državnih vsebin, je politika, ki jo je predlagala stranka. Člani stranke oblikujejo svoj volilni program, tako da maksimira pričakovano korist svojega osrednjega člana po naslednjih volitvah.

5 VRSTE VOLILNIH DOKUMENTOV

Volilni dokumenti so v različnih sistemih različni in tako deležni tudi specifičnih poimenovanj. Število programov se je začelo povečevati po vojni. Vzporedno se je povečevala tudi njihova vsebina in nekatere stranke so šle tako daleč, da so izdajale programe v obsegu knjige. Klasični volilni programi so bili tudi v preteklosti volivcem dostopni v fizični obliki kot knjižice, brošure ali letaki. Kompleksnejša oblika programov se je začela razvijati od devetdesetih let dalje. Danes stališča strank najdemo tudi v bolj okrnjeni obliki v raznih časopisih, v izjavah kandidatov ter v večini tudi na spletnih mestih političnih strank.

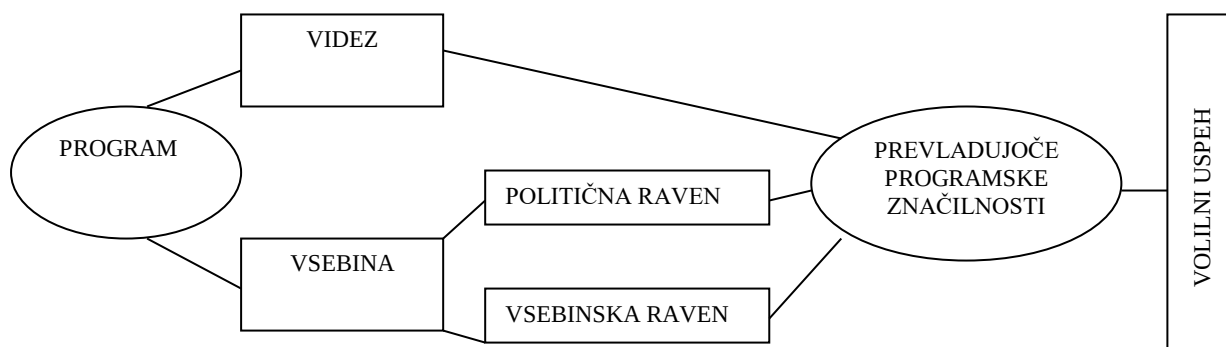
Glede na povedano lahko klasificiramo oblike programov v tri zvrsti (Klingeman, Hoffbert in Budge v Kustec Lipicer 2005c, 39):

- Volilni programi v knjižni obliki.
- Govorne predstavitve programov v različnih medijih (nepisano).
- Druge oblike, ki jih prejme javnost.

V Sloveniji kot parlamentarni obliki demokracije stranke za volitve pripravijo mnogo bolj obsežne volilne programe, običajno v knjižni obliki.

Volilni programi in njihova vloga v Evropi in po svetu se močno razlikuje, vzporedno s tem se pojavljajo tudi različna poimenovanja volilnih programov. Manifest (ang. *manifestos*) je volilni dokument, ki ga kandidati pripravijo v Veliki Britaniji. Osredotočajo se na volilne strategije in stališča, ne ponujajo pa dolgoročnih aktivnosti. V predsedniškem sistemu Amerike je značilno, da se osredotočajo v večini na politična stališča (ang. *platforms*) in ne na celovite volilne dokumente. Cilj je programska inovativnost, ki ima vpliv na kasnejše politično delovanje in ob enem pritegne volivce. V evropskem sistemu pa za poimenovanje volilnih dokumentov uporabljamo ime *volilni programi* (ang. *electoral program*). Njihova značilnost je, da so sestavljeni na podlagi vsebin programskih dokumentov strank z dolgoročnimi cilji (Kustec Lipicer in Maksuti 2011).

Slika 5.1: Raziskovalni model vpliva strankarskih programov na volilni uspeh

Vir: Kustec Lipicer in drugi (2005c, 41).

Lastnosti volilnih programov (Kustec Lipicer in drugi 2011, 59–60):

- Obseg (ang. scope) izraženih javnopolitičnih stališč.
- Vsebinska celovitost družbeno relevantnih težav in možnih rešitev zanje (ang. deph).
- Mednarodna primerljivost stališč.
- Kontinuiteta stališč.
- Stopnja »prevajanja« stališč, programskih vsebin v vsebino koalicijske pogodbe.

V nalogi bomo zavzeli stališče, da so volilni programi pomembni na volitvah in so nekakšna osebna izkaznica posamezne stranke. Pri analizi programov stranke Zares, njene nove politike, nas zanima politika v vseh treh pomenih. Najbolj pa (policy) politika stranke, kar pomeni tiste politike, ki jih stranka v prihajajočem mandatu želi izpeljati skozi izvajanje oblasti. Le-te pa so definirane v političnem programu stranke, ki je najpomembnejši dokument za politično delovanje stranke in na osnovi katerega se od ostalih strank razlikuje. Program je tisti, ki volivca prepriča ali odvrne. Kaj je torej tisto, kateri so razlogi, da so volivce prepričali, da so na parlamentarnih volitvah 2008 dali glas stranki Zares in ji tako omogočili preboj v parlament, ter kakšna je bila razlika z volilnim programom leta 2011, ko je stranka na volitvah doživela neuspeh.

6 MODELI PREUČEVANJA VSEBIN VOLILNIH DOKUMENTOV

Modele preučevanja so glede na lastnosti volilnih dokumentov razvili Keman, Pennings ter Kleinnijenhuis (Kustec Lipicer in drugi 2011), osrednjo vlogo imajo ideološki dejavniki in dejavnik javnega mnenja:

- *Tekmovalni model* predpostavlja, da stranke v programu sledijo javnemu mnenju zaradi želje pridobiti čim več glasov na volitvah.
- *Kartelni model*: stranke se ne odzivajo na volivce, ampak sledijo in poudarjajo svojo ideološko pozicijo.
- *Mešani model* pa upošteva tako vplive ideologije kot tudi vpliv javnega mnenja.

Kustec Lipicer in drugi (2011) tem modelom preučevanja dodajo še četrtega:

- *Kongruenčni model*, ki poudarja vsebinsko skladnost med volilnimi stališči v programih in povolilnimi programskimi dokumenti (npr. koalicijski sporazum).

6.1 TEORIJE, KI SE UKVARJAJO Z ANALIZO VSEBIN VOLILNIH PROGRAMOV

Glede preučevanja strankarskih programov so se razvile štiri teorije – pogledi, in sicer (Kustec Lipicer in Maksuti 2011, 29):

- prostorska teorija (**spatial theory**),
- teorija izpostavljenosti (**saliency theory**),
- teorija vidnosti (**valence**),
- teorija mandatarstva (**mandate theory**).

Utemeljitelj prostorske teorije je A. Downs, zanjo pa so značilni dvostrankarski sistem, kontinuiteta političnih strank in dosledno sledenje vsebini, konfrontacija med političnimi strankami, s ciljem pridobitve politične moči, in različne vrste družbenih delitev. Strankarske ideologije se pozicionirajo na kontinuumu levo-desno, pri čemer posamezni volivec preferira ideološko pozicijo, ki se lahko določi na omenjenem kontinuumu. Stranke med seboj tekmujejo tako, da prilagajajo svoje ideologije, njihov cilj pa je »uloviti« čim več volivcev (Kustec Lipicer in Maksuti 2011, 30–31).

Ostale teorije so nadaljevanje prostorske. Za razliko od prve se te ukvarjajo s preučevanjem podobnosti, razlik, posebnosti v odnosu kandidatov do posameznih javnopolitičnih vrednotno obarvanih vsebin (Kustec Lipicer in Maksuti 2011, 35). Teorija izpostavljenosti izhaja iz prepričanja, da je le manjši del vsebin pozicijski oziroma da se preference volivcev popolnoma razlikujejo le pri majhnem številu politik, do številnih javnih politik pa imajo volivci podobno mnenje (približek pogledom teorij valence). Volivci v veliki meri izberejo politično stranko na podlagi pozornosti, ki jo le-ta posveča določenemu vprašanju, njihovi prepričljivosti ter prikazu sposobnosti, da svoje obljube tudi uresničijo. Kot zadnja je teorija mandatarstva, ki izhaja iz prepričanja, da so politične stranke nenadomestljive ter neposredno odgovorne za vse obljubljene in uresničljive oziroma neuresničljive cilje javnih politik (Kustec Lipicer in Maksuti, 36–38).

Prostorska teorija zanika pomen strankarskih programov, teorija izpostavljenosti pa *programskim stališčem pripisuje veliko težo, saj naj bi za idealen model demokratične ureditve veljalo, da se volivci odločajo na podlagi vsebine političnih programov in s tem tudi pritrjujejo strankarskim interpretacijam določenih vprašanj, ki se jim zdijo bistvene.*

7 VOLILNA KAMPANJA IN MEDIJI

Omeniti pa je potrebno še dva elementa, ki sta tesno povezana z volilnimi programi. To sta *volilna kampanja* ter *mediji*, saj preko njiju stranke predstavijo in objavijo svoje ideje.

Ko govorimo o kampanjah pred volitvami, te razumemo kot politično aktivnost povezano s pridobivanjem volilnih glasov ter s tem z volilnimi procesi in volitvami v splošnem (Kustec Lipicer 2005a, 2). Mediji pa so tisti, ki med same volivce širijo ideje volilnih programov strank in tako omogočajo širši javnosti, da zavzamejo stališča do posameznih strank oziroma do njihovih volilnih programov. Preko medijev poteka politično komuniciranje. Nekatere stranke pa celo oblikujejo vsebinska programska stališča na podlagi medijskih vsebin. Številni politiki se celo ravnaajo tako, kot jim kažejo rezultati javnomnenjskih raziskav (Ferfila 2002, 114–115)

9 METODA ANALIZE VSEBINE VOLILNIH PROGRAMOV

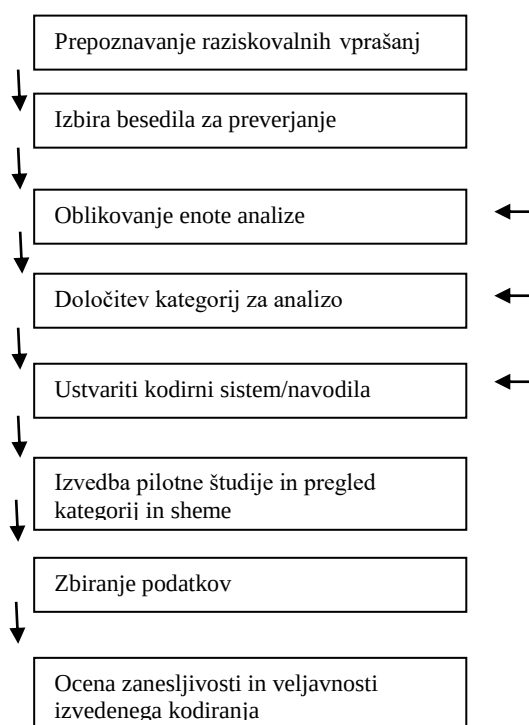
V osnovi obstaja več metod, ki bi jih lahko uporabili v nalogi. Razlog, da smo si na koncu kot osnovo izbrali metodo analize vsebine – Marpor, je v njeni uporabni vrednosti in dodelanosti. Zgodovina samega pojma analiza vsebine sega v 18. stoletje na Švedsko, potem pa je Max Weber leta 1910 predlagal lestvico analize vsebine tiska (Krippendorff 2004, 4).

Uporaba metode analize se je povečevala po drugi svetovni vojni in med prvimi, ki je bolj sistematično predstavil analizo, je bil Bernard Barelson (delo *Content Analysis of Communication Research*, 1952. leta). Analiza pa se je hitro prenesla tudi na preučevanje bolj objektivnih dokumentov, kot so volilne obljube in volilni programi ali manifesti (Krippendorff 2004, 4–17).

S časom je analiza postala bolj prefinjena in razvita, kajti rezultati, do katerih so prihajali, so postali primerljivi.

Čeprav ne obstaja neka splošna pot do izvedbe analize, pa obstaja proces, ki obsega osem korakov in je bil uporabljen za raziskovanje mednarodnih časopisov:

Slika 9.1: Osem korakov izvedbe analize vsebine

Vir: Harris (2001, 194).

9.1 MANIFESTO RESEARCH GROUP (Evropski konzorcij za politično raziskovanje) – COMPARTIVE MANIFESTO PROJECT (Primerjalni manifesto projekt) – MANIFESTO RESEARCH ON POLITICAL REPRESENTATION (Raziskovanje politične participacije) (MRG – CMP – MARPOR)

»Manifesto research group« je bil ustanovljen leta 1979 s strani mednarodne skupine politologov – z namenom preučevanja strankarskih pozicij do določenih politik v časovnem obdobju ter tudi opravljanja meddržavne primerjave. Ključno področje preučevanja je bila analiza volilnih programov.

Glavni cilj raziskave je bil ugotoviti, v kolikšni meri so bile stranke, potem ko so dobile priložnost sodelovanja v vladi, sposobne izpolnjevanja lastnih obljub in poudarkov v izvajanju javnih politik, ki so jih pred volitvami zapisale v svoj volilni program.

Raziskava izhaja iz podmene, da imajo stranke v demokratičnih sistemih dve ključni vlogi: da izberejo in opredelijo različne teme, težave, ki jih predstavijo volivcem kot bolj ali manj pomembne in so razvidne iz programa stranke. Ter drugič, stranke, ki zmagajo na volitvah, oblikujejo vlado, ki zagovarja politike, vrednote in poudarke, ki nato postanejo javne politike (Sabatier v Klingemann in drugi 1994).

Rezultati raziskave so med drugim pokazali tudi, da so politični programi strank pomembni za demokratični proces, in podpirajo trditev, da je možno iz programov pred volitvami kar natančno napovedati delovanje stranke po volitvah, tako vladne kot tudi opozicijske (Klingemann in drugi 1994, 19–20). Skladnost med obljubo, zavezo in dejanskim delovanjem je bistvo moderne demokratične vladavine, ki temelji na zastopanju volje državljanov. Poslanci so izvoljeni v imenu volivcev in zastopajo občo voljo ter ravno stopnja, do katere je politika sposobna uresničiti to občo voljo, je ključni kazalnik resnične demokratičnosti sistema. Za demokracijo je zelo pomembno, da obstaja skladnost med tem, za kar se stranka zavzema, zagovarja, in med tem, kako v resnici deluje (Klingemann in drugi 1994, 2).

Člane strank povezujejo strankarska ideologija in nazori, ki se kažejo v strankinem programu. Stranke imajo tako svojo lastno identiteto, ki temelji na izhodiščih, temah in vprašanjih, na podlagi katerih je stranka nastala in ki ji dajejo smisel, po tem se ločijo od drugih strank v prostoru. Stranka, ki bi se želela odreči »preteklosti« in programskim izhodiščem, je pri tem omejena, ker bi s tem izgubila podporo volivcev in dala videz nenačelnosti.

Lahko pa se seveda spremeni poudarek določene teme ali tem in prav to je bistvo **teorije vidnosti** (*saliency theory*), ki jo je razvil David Robertson in na kateri temelji naloga in iz katere izhaja tudi metodologija v nalogi. Bolj kot zunanje lastnosti programa so pomembni vsebinski poudarki in stališča, ki so v njih predstavljeni. Stranke tekmujejo v poudarjanju oziroma nepoudarjanju določenih tem, kar jim omogoča določeno stopnjo spreminjanja. Kljub temu pa se stranke v večini držijo svojih že prej znanih načel in se le redko odločajo za radikalno spremembo politike (Klingemann in drugi 1994, 21–36).

Ena izmed glavnih nalog »Manifesto Research Group« je bila razvoj klasifikacijske sheme, ki bi pokrivala vso vsebino volilnih programov iz primerjalne in longitudinalne perspektive. Shema je sestavljena iz 56 kategorij, ki so razdeljene na 7 skupin. Vsaka izmed teh sedmih predstavlja določeno politično pozicijo oziroma idejo. Vsak stavek v političnem programu je klasificiran v eno izmed teh 56 kategorij, nakar se izračuna odstotke za vsako posamezno kategorijo. Na podlagi teh izračunov odstotkov vsake kategorije se določi pomembnost posameznih področij strankarske politike za stranko, katere politični program je bil enota analize (Alonso in Gomez 2008, 1–3). Večkrat se torej posamezni stavki ali stavčne enote, ki jih lahko po vsebini kategoriziramo glede na predhodno določena merila, pojavijo v posameznem strankarskem programu, večji poudarek stranka daje posameznim vsebinam, temam. Iz tega lahko nato do določene mere napovemo ali predvidimo delovanje stranke v vladi, poudarke in vsebine, ki jih bo namenila določenemu sklopu javnih politik.

Iz raziskave Lavera in Budgea (v Klingemann in drugi 1994) o strankarskih programih izhaja, da analiza strankarskih poudarkov kaže na prevladujočo vlogo dimenzije levo-desno v večini držav. V ta namen je bila izdelana posebna lestvica, opredeljena glede na kategorije, ki določajo dimenzijo levo-desno. Pokazalo se je, da je ta dimenzija najboljši povzetek volilnih programov (Klingemann in drugi 1994, 37–39).

Štiri področja, kjer je podatkovna baza od »Manifesto research project« najbolj uporabna in je že bila uporabljena, so (Alonso in Gomez 2008, 2–3):

- *Merjenje sprememb strankarskih politik in uvrščanje strankarskih politik na dimenziji levo-desno.* To je pomemben kazalnik strankarskih politik, ki predstavi ideologijo strank in ki jo uvršča v določeno skupino strank z enakimi karakteristikami.
- *Predstavlja izziv splošni predstavi o delovanju strankarskih sistemov.*

- *Omogoča analizo odnosov med strankami in njenimi volivci.*
- *Omogoča analizo odnosov med strankami, vlado in dejansko sprejetimi politikami.*
Preučuje odnos med obljubami in sprejetimi politikami.

Klub vsem pozitivnim lastnostim pristopa je potrebno omeniti več zadržkov (Gabel in Huber 2000, 100–102):

- Pri različnih pristopih apliciranja podatkovne baze nastajajo različni rezultati. Pri merjenju dejanske ideološke pozicije političnih strank na podlagi odvisnih spremenljivk nastajajo napake pri ocenjevanju teh pozicij, kar se dogaja predvsem zaradi pomanjkanja teoretičnih smernic, ki bi nakazovale, kateri tipi strankarskih programov so najbolj dovzetni do sistematičnih napak.
- Število stavčnih enot, namenjenih posamezni temi, lahko kaže na določen poudarek, ki ga stranka tej temi namenja, vendar to še ne pomeni, da tak program tudi v resnici odraža kasnejše delovanje stranke.
- Glede na velik obseg kategorij, ki so jih raziskovalci opredelili, je verjetno, da bodo posamezne kategorije ostale prazne ali slabo zastopane, kar lahko izkrivi končno sliko²⁴.
- Vnaprej določene kategorije so lahko vprašljive, saj se njihov pomen s časom spremeni, obenem pa so izbrane precej arbitrarno.
- Težava določanja ekstremne levice in desnice. Stranke, ki teoretično predstavljajo ekstremno levico, na podlagi pridobljenih podatkov pozicionirajo bolj proti sredini. Torej teme, ki določajo ekstremno levico ali desnico, niso zajete v 54 kategorijah kodifikacije programov.
- Z večanjem dolžine programov se povečuje tudi možnost, da se stranke pozicionirajo nekoliko bolj desno, kot pa so pozicionirane na podlagi javnomnenjskih raziskav.

²⁴ Sami bomo ta problem skušali rešiti tako, da bomo kategorije zmanjšali in prilagodili.

Spremenljivke, ki vplivajo na uspešno določanje pozicij strankarskih programov (Gabel in Huber 2000, 100):

- **Dolžina programa.** Strankarski programi morajo biti primerno dolgi, kajti drugače ne omogočajo zadostnih podatkov, s katerimi bi določili levo ali desno ideologijo.
- **Velikost stranke.** Velike stranke imajo širši spekter tem, ki omogočajo pridobitev večjega števila informacij, potrebnih za preučevanje.
- **Participacija v vladi.** Stranke, ki si želijo participacije v vladanju, običajno napišejo »boljše« programe, ki zajemajo širši spekter političnih tem, ki jih morajo zagovarjati med politično kampanjo.
- **Neopredeljene teme.** Obstajajo stranke, ki v veliki meri zagovarjajo stališča, ki jih ni mogoče opredeliti in ki niso kodificirana s 56 kategorijami.

Znotraj metode analize vsebine obstaja nekaj različnih pristopov ali oblik. Analiza vsebine je splošno uporabna raziskovalna tehnika – poznamo tri različne pristope k analizi vsebine:

- konvencionalni pristop (kodiranje izhaja neposredno iz podatkov vsebine),
- neposredni (analiza se začne s teorijo),
- seštevalni pristop (seštevanje in primerjava ključnih besed ali vsebine).

Uporabljajo se za interpretacijo pomena iz vsebine podatkov. Največja razlika med pristopi je v sistemih kodiranja, izvoru in zanesljivosti (Hsieh in Shannon 2005, 1277–1278).

Delo skupine se je razširilo leta 1989, ko se je pojavil »Comparative Manifestos Project« (Primerjalni manifesto projekt), ki ga je vodil Hans-Dieter Klingemann z berlinskega Znanstvenega centra za socialne raziskave. S tem primerjalnim projektom se je raziskava na področju manifestov in političnih programov strank razširila v vse države OECD in tudi v 24 držav osrednje in vzhodne Evrope (Alonso in Gomez 2008, 1).

Projekt pa se je razvijal dalje in razširitev znova doživel leta 2009. Projekt se je preimenoval v Raziskovanje politične participacije prek manifestov (ang. Manifesto Research on Political Representation – **MARPOR**). Razširil se je na 75 držav in je še danes vodilna kodirna metodologija.

Temeljna enota analize so stavki v primeru večstavčne povedi. Le-te je potrebno umestiti v eno izmed 57 kategorij znotraj 7 področij javnih politik. Vsaka kategorija je določena z vrsto

tipičnih vprašanj in političnih idej. Namen kodiranja je prepoznati javnopolitične preference kodiranih stavkov, s čimer je utemeljena pomembnost političnih programov (Budge 2001, 79).

9.2 OMEJITVE KODIRNE TEHNIKE

V tej točki je poleg vseh prednosti, ki jih prinaša kodirna tehnika, treba opozoriti tudi na njene naslednje omejitve (glej Volkens 2002):

- nobena kategorija ne ustreza stavku iz dokumenta;
- stavku je mogoče pripisati več kot eno kategorijo – v tem primeru se koder sam odloči, kateri kategoriji bo pripisal stavek;
- stavek je nemogoče razjasniti – potreben je celostni pregled odstavka in razbrati pomen.

Pri analizi lahko prihaja tudi do različnih interpretacij, glede na to, da ima vsak koder različen pogled na vsebino raziskovanega dokumenta, je zelo pomembna zanesljivost in preverljivost podatkov.

EMPIRIČNI DEL MAGISTRSKE NALOGE

10 PREDSTAVITEV STRANKE ZARES »NOVA POLITIKA«

Zares je bila leta 2008 med najvplivnejšimi političnimi strankami v slovenskem političnem prostoru, čeprav je bila stranka malo pred tem, v mesecu oktobru 2007, komaj ustanovljena. Pred tem je obstajalo društvo Zares, ki je bilo ustanovljeno 10. marca 2007, ustanovilo pa ga je šest poslancev, ki so pred tem izstopili iz Liberalne demokracije Slovenije (LDS). Glede na pridobljene glasove volivcev na državnozborskih volitvah 2008 lahko uspeh stranke štejemo že za nekakšen fenomen, čeprav moramo upoštevati dejstvo, da kadrovska osnova stranke temelji na razpadajoči stranki LDS, ki je dolga leta uživala visoko podporo, čeprav so akterji stranke Zares dajali jasne usmeritve, da želijo vzpostaviti popolnoma novo stranko, z novimi ljudmi in z »novo politiko«. S sloganom »nova politika« si je stranka zadala zelo visoke cilje, ki jih bo morala tudi dokazati in upravičiti ter ravnati točno tako kot slogan zahteva. Stranka bi na političnem področju obstala le, če bi rešila problem, kako priti do te nove politike, se tega držala in se izogibala poti, po katerih so stopale ostale stranke.

V času nastanka društva je bila slika političnih razmerij, zlasti znotraj opozicije, popolnoma porušena²⁵. LDS, do takrat največjo opozicijsko stranko, je zapuščal del poslancev. Predsednik LDS je bil takrat Jelko Kacin, podpredsednik pa Matej Lahovnik, ki je zaradi nestrinjanja s politiko in usmeritvami odstopil z mesta podpredsednika, januarja 2007 pa se je odrekel tudi članstvu v stranki. Trenja v LDS so privedla do tega, da je bil januarja 2007 sklican nov kongres stranke, osrednja točka pa je bilo glasovanje o zaupnici tedanjemu predsedniku. Poslanci, ki so izstopili iz stranke, so se združili v poslanski skupini nepovezanih poslancev. Njen vodja je postal Matej Lahovnik, v skupini pa so bili še Pavel Gantar, Cveta Zalokar Oražem, Majda Širca, Davorin Terčon in Alojz Posedel. Omenjenih šest poslancev je ustanovilo društvo Zares. Njegovi akterji so dali jasne usmeritve, da želijo vzpostaviti povsem novo stranko, stranko z novimi ljudmi, ki se zavzema za »novo politiko« z novimi vsebinami in ki kot taka želi prepričati volivce, da ji namenijo svoj glas (Golobič za RTV Slovenija 2008). Strankino geslo »nova politika« bi lahko bilo tisto, zaradi katerega bi stranka na političnem prizorišču sploh obstala in ki takšno obnašanje tudi zahteva.

²⁵ Leta 2000 je imela LDS na volitvah 36,26 % podporo, leta 2004 22,8 % (Državna volilna komisija), jeseni 2006 pa le še 8 % – odhodi iz stranke in nastanek Zares (Center za raziskovanje javnega mnenja 2007, 24).

6. oktobra 2007 je bil v Ljubljani ustanovni kongres stranke Zares. Nastala je nova politična stranka Zares – nova politika, katere predsednik je postal Gregor Golobič, prej dolgoletni generalni sekretar LDS. Na tajnih volitvah ga je podprlo 186 članov (oddanih 191 glasovnic). Udeleženci ustanovne konvencije so sprejeli tudi programsko izjavo stranke, ki določa, da vrednote stranke izhajajo iz osnovnega liberlanega in svobodomiselnega okvira, ki poudarja svobodo, enakost in bratstvo. Stranka se bo zavzemala za transparentno politiko, pravičen družbeni razvoj, večjo konkurenčnost gospodarstva, odprto družbo, razvoj talentov in sodobno razvojno politiko, za lažjo dostopnost do šol in povečanje sredstev za raziskave in tehnološki razvoj, za večjo obdavčitev naravnih virov energije ter hitrejšo zmanjševanje toplogrednih plinov. Delovanje stranke temelji na vrednotah, ki izhajajo iz osnovnega liberalnega in svobodomiselnega okvira: svoboda, enakost in bratstvo.

S takšnim pristopom je stranka še v predhodnem obdobju uživala podporo, in sicer, kot navaja politbarometer (Center za raziskovanje javnega mnenja 2007, 6), je slaba tretjina vseh respondentov podpirala idejo o ustanovitvi društva Zares, prav tako pa se je za podporo o možni novi stranki pozitivno opredelila kar petina vseh anketiranih (20 %). Zares je rasla – od dobrih 400 ustanovnih članov v oktobru 2007 do več kot 4000 članov v letu 2010.

Ob ustanovitvi stranke je njen predsednik Gregor Golobič povedal, da so v stranki ljudje z različnimi družbenimi in političnimi izkušnjami, ki jih združujeta nezadovoljstvo nad stanjem v slovenski družbi ter državi. Verjame, da si naša država zasluži boljšo politiko in njeno bolj transparentno delovanje, spoštovanje človekovih pravic in svoboščin, večjo odprtost ter več svobode.

Združujemo se z namenom odpreti politični prostor za aktivno udeležbo državljanov in državljanek in sprožati razpravo o pomembnih vprašanjih skupne prihodnosti. Pri tem nas vodijo načela zavzemanja za odprto družbo, ki temelji na spoštovanju človekovih pravic, državljanskih svoboščin, družbeni pravičnosti in etiki udeležnosti; za novo, bolj občutljivo in odzivno politično stranko, ki razume državo kot samoomejujočega se moderatorja dogajanja v vključujoči družbi; za trajnostni razvoj, ki temelji na nenapisanem sporazumu o medgeneracijski pravičnosti in predpostavlja takšno razvojno politiko, ki upošteva predvsem dolgoročne potrebe ljudi, okolja in samega gospodarstva (Statut Zares – Nova politika 2007).

Zares je svoje programske usmeritve razčlenila v pet osnovnih sklopov (Program stranke Zares – nova politika 2008):

1. Zares za ustvarjalnost, za znanje in znanstveno tehnološki razvoj.
2. Za povečanje gospodarske konkurenčnosti in stabilnosti javnih financ na temelju trajnostnega razvoja.
3. Za odzivno socialno politiko in krepitev socialnega kapitala.
4. Za trajnostno upravljanje z naravnimi viri.
5. Za odgovorno javno politiko in upravljanje z državo.

Organi stranke na državni ravni so bili (Statut stranke Zares 2007):

- *Konvencija* (sestavljena iz vseh članov in članic stranke) – sprejema statut in programe stranke.
- *Svet* (najvišji organ stranke, sestavljen iz kolegija predsednika, predsednikov pokrajinskih odborov, poslank in poslancev v državnem zboru, desetih voljenih članov).
- *Predsednica oziroma predsednik*.
- *Podpredsednica oziroma podpredsednik*.
- *Sekretarka oziroma sekretar stranke*.
- *Kolegij predsednice oziroma predsednika* (posvetovalni organ predsednika).
- *Nadzorna komisija* (nadzoruje finančno in materialno poslovanje stranke).
- *Komisija za statut*.
- *Programski odbori* (organi stranke, ki jih ustanovi svet stranke, z namenom obravnave posameznih vsebinskih zadev, priprave ustreznih podlag in oblikovanja stališč za odločanje v organih stranke, sestajajo se po potrebi).

10.1 VOLILNI IZID STRANKE NA VOLITVAH LETA 2008 IN 2011

Izhodišče za razpravo v nalogi je dosežen rezultat stranke na parlamentarnih volitvah 2008 ter slabši rezultat na naslednjih volitvah leta 2011, ko je stranka iz parlamenta izpadla.

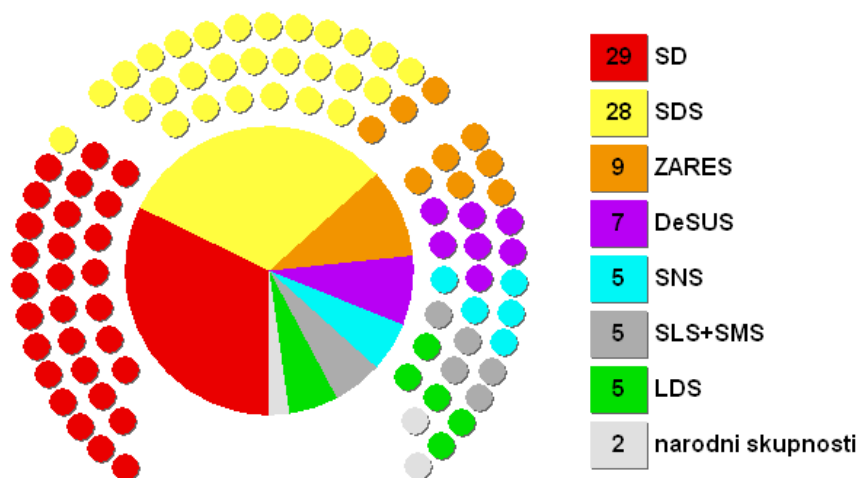
Stranka je komaj leto dni po nastanku na volitvah prejela 9,7 % glasov (Državna volilna komisija 2008) in tako zasedla tretje mesto po številu dobljenih mandatov s skupno »zmago«

levega bloka. V predvolilni kampanji nastopajočega kot levi trojček, pa je stranka kot drugi najpomembnejši člen nove vladajoče koalicije. Izjemen uspeh so dosegle levosredinske stranke. ZLSD, ki se je preimenovala v SD, je doživela velik uspeh in prejela 30,4 % glasov ter postala zmagovalka volitev. Zanimivo pa je, da je LDS dosegla slabši rezultat kot Zares in prejela le 5,2 % glasov.

Če gledamo z vidika, da je bila stranka zelo mlada, v času volitev stara komaj leto dni, lahko ugotovimo, da je rezultat na volitvah pravi »fenomen«. Mihelj (Delo 2008) se s to trditvijo ne strinja in navaja, da rezultat ni presenečenje, saj se je stranka Zares v relativno kratkem času prelevila v stabilno parlamentarno stranko. Poleg tega je treba upoštevati tudi dejstvo, da kadrovska osnova stranke temelji na razpadajoči LDS, ki je uživala visoko podporo²⁶ in si s tem pridobila velik del volilne baze.

Stranka je tako postala parlamentarna politična stranka, ki si je prizadevala za novo politiko, nove vrednote ter odprti politični prostor, za aktivno politično udejstvovanje in aktivno državljanstvo.

Slika 10.1.: Razdelitev mandatnih mest po volitvah leta 2008

Vir: Državna volilna komisija 2008.

²⁶ Na volitvah 2000 ima stranka 36,26 % podporo, leta 2004 le 22,8 % (Državna volilna komisija 2004). Z odhodi iz stranke (2006–2007) odstotek podore stranki pade iz 18 % na komaj 8 %.

Tabela 10.1: Izidi glasovanja po listah (Parlamentarne volitve 2008)

Kandidatna lista	Število mandatov	Število glasov	Odstotek
SOCIALNI DEMOKRATI	29	320.248	30,45 %
SLOVENSKA DEMOKRATSKA STRANKA - SDS	28	307.735	29,26 %
ZARES – NOVA POLITIKA	9	98.526	9,37 %
DeSUS – DEMOKRATIČNA STRANKA UPOKOJENCEV	7	78.353	7,45 %
SLOVENSKA NACIONALNA STRANKA – SNS	5	56.832	5,40 %
SLS – SLOVENSKA LJUDSKA STRANKA IN SMS – STRANKA MLADIH SLOVENIJE	5	54.809	5,21 %
LDS – LIBERALNA DEMOKRACIJA SLOVENIJE	5	54.771	5,21 %
NARODNE SKUPNOSTI			

Vir: Državna volilna komisija 2008.

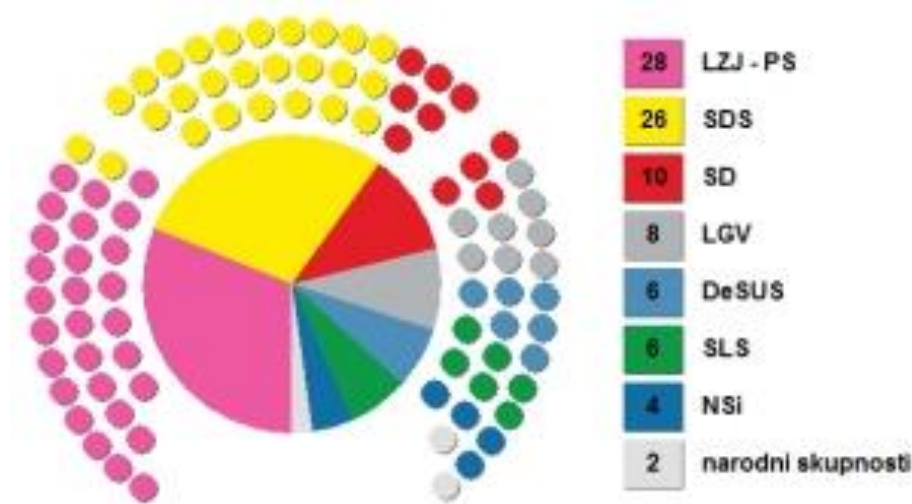
Poslanska skupina Zares je v letu 2011 razpadla na dva dela, en del skupine, ki je šel pod nepovezane poslance, je podpiral vlado, drugi del pa je ni. Tako sta Zares in DeSUS iz koalicije predčasno izstopila, vladajočo koalicijo pa sta sestavljala le še SD in LDS. Po izglasovani nezaupnici vladi Boruta Pahorja, potem ko sedem dni po glasovanju ni bil predlagan nov mandatar, je predsednik republike Danilo Türk oznanil, da bo 21. oktobra 2011 razpustil parlament in razpisal volitve za 4. december 2011. To so bile prve predčasne državnozborske volitve²⁷ v zgodovini samostojne Slovenije in Zares ni prestopila volilnega praga za vstop v parlament.

Nestabilne razmere v političnem prostoru so leta 2011 botrovale k predčasnim volitvam. Mandat je bil zaznamovan z ekonomsko in politično krizo, ki se je kazala skozi koalicijska nesoglasja, aktivno delovanje opozicije, nizko podporo reformam, odkrivanje vedno novih korupcijskih afer ter skozi nesoglasja na področju mednarodnih odnosov. Za kampanjo je bilo zelo malo časa. Obdobje je bilo kratko in konfliktno (Kustec Lipicer in Toš 2013, 507–508). Za takšen volilni izid stranke pa bi mogoče lahko poudarili tudi dejstvo, da je bilo takrat javno mnenje o slovenski politiki zelo negativno, volivci pa so bili naveličani političnih predstavnikov.

²⁷ Na predčasnih volitvah je slavila zopet novoustanovljena stranka Pozitivna Slovenija, vendar je po neuspešnem poskusu njenega predsednika Zorana Jankoviča za sestavo vlade to priložnost dobil predsednik drugouvrščene stranke SDS, Janez Janša.

Kot smo že omenili, je posebnost predvolilnega obdobja ponoven pojav dveh novih političnih strank, ki sta jih poosebljali dve pomembni poznani figuri – obe stranki sta prestopili volilni prag za vstop v državni zbor. Volilnega praga prvič po letu 1992 ni prestopila stranka LDS ter prav tako ne Zares (Kustec Lipicer in Toš 2013, 508–509).

Slika 10.2.: Razdelitev mandatnih mest po volitvah leta 2011

Vir: Državna volilna komisija 2011.

Tabela 10.2: Izidi glasovanja po listah (Parlamentarne volitve 2011)

Kandidatna lista	Število mandatov	Število glasov	Odstotek
LISTA ZORANA JANKOVIČA – POZITIVNA SLOVENIJA	28	314.273	28,51 %
SLOVENSKA DEMOKRATSKA STRANKA – SDS	26	288.719	26,19 %
SD – SOCIALNI DEMOKRATI	10	115.952	10,52 %
DRŽAVLJANSKA LISTA GREGORJA VIRANTA	8	92.282	8,37 %
DeSUS – DEMOKRATIČNA STRANKA UPOKOJENCEV	6	76.853	6,97 %
SLS RADOVANA ŽERJAVA – SLOVENSKA LJUDSKA STRANKA	6	75.311	6,83 %
NOVA SLOVENIJA – KRŠČANSKA LJUDSKA STRANKA	4	53.758	4,88 %
ZARES	0	7.218	0,65 %

Vir: Državna volilna komisija 2011.

11 METODOLOGIJA PREUČEVANJA VOLILNEGA PROGRAMA

Pri preučevanju volilnih programov stranke Zares bomo uporabili oziroma se opirali na način za preučevanje volilnih programov MARPOR oziroma na njihova navodila za kodiranje volilnih programov. Temeljili bomo na razvrščanju stavkov (stavčnih enot) oziroma besed (število), ki sestavljajo program stranke, v zbirko predhodno določenih kategorij.

Vsako besedilo bo sestavljeno iz besed, nato pa se vsakemu pripiše ustrezna vsebinska oznaka, ki ga uvršča v eno izmed 7 področij javnih politik oziroma podrobneje kodirnih enot.

Tabela 11.1: Sedem področij politike in 56 kategorij, ki so vključene v raziskavo – MARPOR

1. MEDNARODNI ODNOSI (10 STALIŠČ)	Javnapolitična stališča o zunanjepolitičnih odnosih s sosednjimi državami in izbranimi svetovnimi velesilami, stališča o evropski integraciji, internacionalizaciji, antiimperializmu, odnosu do miru, vojske ter do obrambnih zadev.
2. DEMOKRACIJA IN SVOBOŠČINE (4 STALIŠČA)	Javnapolitična stališča o svobodi in človekovih pravicah, demokraciji in ustavnosti.
3. POLITIČNI SISTEM (5 STALIŠČ)	Javnapolitične vsebine povezane z (de)centralizacijo, vladno in administrativno učinkovitostjo, politično korupcijo ter politično avtoriteto.
4. GOSPODARSTVO (16 STALIŠČ)	Specifična stališča o tržnem gospodarstvu, pobudah, ciljih, rasti, gospodarskem načrtovanju, korporativizmu, protekcionizmu, tehnologiji, infrastrukturi, nadzorovanem gospodarstvu, nacionalizaciji, gospodarski ortodoksosti ter marksistični analizi.
5. BLAGINJA IN KAKOVOST ŽIVLJENJA (7 STALIŠČ)	Javnapolitična stališča o okoljevarstvu in zaščiti, stališča o kulturi, socialni pravičnosti, državi blaginje ter o izobraževanju.
6. DRUŽBENI ODNOSI (8 STALIŠČ)	Javnapolitične vsebine o prevladujočem načinu življenja, o morali, zakonu in redu, družbeni harmoniji ter multikulturalnosti.
7. DRUŽBENE SKUPINE (6 STALIŠČ)	Stališča se nanašajo na specifične družbene skupine: delavce, kmete in kmetijstvo nasploh, srednji razred, strokovnjake, manjšinske skupine (npr. invalidi,

	istospolno usmerjeni, priseljenci), posebne neekonomske demografske skupine (npr. ženske, mladi, starejši).
--	---

Vir: Kustec Lipicer in drugi (2011, 61–62).

Osrednji cilj empiričnega dela je ugotoviti, ali v primeru novonastale politične stranke volilni programi štejejo, oziroma natančneje, katera javnopolitična področja in v kolikšnem obsegu so v programu zastopana ter kakšen pomen pripisujejo vsebinam oziroma programu vodilni predstavniki stranke. Analizirali bomo oba programa stranke Zares, programa, s katerima je stranka tekmovala na obeh volitvah, ter nadalje izvedli polstrukturiran intervju s predsednikoma in generalnim sekretarjem stranke.

Izhajajoč iz metodologije, uporabljene v raziskavi, smo najprej opredelili lestvico kategorij. Celostno se bomo opirali na 7 glavnih področij, ki smo jih razdelili na kodirne enote.

Po lastni presoji smo nekaj kategorij – kodirnih enot združili ali pa izpustili (tabeli 12.1 in 12.2):

- *Področje mednarodnih odnosov*: javnopolitična stališča o zunanjepolitičnih odnosih s sosednjimi državami in izbranimi svetovnimi velesilami, odnos do miru (stališča o evropski integraciji, internacionalizaciji, antiimperializmu smo izpustili, vojsko in obrambo smo dodali k področju političnega sistema).
- *Področje demokracije in svoboščin*: stališča o svobodi in človekovih pravicah (demokracijo in ustavnost smo izpustili).
- *Področje političnega sistema*: (de)centralizacija, vladna in administrativna učinkovitost, politična korupcija (dodali smo sodstvo, vojsko in policijo, izpustili pa politično avtoriteto).
- *Področje gospodarstva*: cilji, rast in konkurenčnost gospodarstva, znanost ter tehnologija (dodali smo energetiko, promet in javne finance, izpustili pa korporativizem, protekcionizem, infrastrukturo nacionalizacijo, gospodarsko ortodoksnost ter marksistično analizo).
- *Področje blaginje in kakovosti življenja*: okolje, kultura, vzgoja in izobraževanje (dodali smo medije ter državo blaginje razširili na zaposlovanje, zdravstvo in socialno varstvo).

- *Področje družbenih odnosov*: multikulturnost (vsebine o prevladujočem načinu življenja, moralo, zakon in red, družbeno harmonijo smo izpustili).
- *Področje družbenih skupin*: kmetje in kmetijstvo, manjšinske skupine, posebne neekonomske demografske skupine (delavce smo vključili v kodirno enoto brezposelnosti in zaposlovanja, izključili smo srednji razred in strokovnjake).

Vsak odstavek programa, vsako trditev v programih bomo poskušali uvrstiti v eno izmed področij oziroma kodirnih enot in s pomočjo Wordovega orodja štetja besed te tudi prešteti.

Z deskriptivno metodo na osnovi analize drugotnih virov bomo izvedli analizo programov na dveh ravneh.

Za vsako raziskovano področje oziroma kategorijo bomo podali oceno, in sicer **zastopanosti** v programu. Ugotoviti želimo, ali je določeno področje, kodirna enota v programu zastopana ali ni, ter v nadaljevanju ugotoviti, ali so za izbrano področje predlagani tudi **ukrepi**.

Zastopanost v programu je opredeljena na osnovi teže, ki jo da stranka posamezni tematiki.

Vrednotenje:

- Zastopan – posameznemu področju je namenjeno poglavje, podpoglavje. Gre za celovit pristop k posamezni tematiki. Posebej bo tudi opredeljeno, če je določeno področje samo delno zastopano oziroma če se ga stranka v programu samo dotika.
- Ni zastopan – elementov politike v programu ni mogoče najti.

Če ob branju programa ni mogoče najti posameznega področja, se bomo poglobili v iskanje besed, ki se na področje navezujejo.

V vsaki kategoriji bomo prešteli besede, da ugotovimo, v kakšnem obsegu je področje v programu zastopano.

V analizo smo vključili tudi **ukrepe**, kar pomeni, da je v programu predlagan konkreten primer reševanja določene tematike oziroma težave. Ocena ukrepov v programu ni ocena v smislu fizičnega obsega, ampak pomeni, da je stranka določenemu cilju ali analizi namenila, kot vidni del (stavek ali poved), tudi rešitev ali ukrep, s katerim bi zastavljeni cilj dosegla.

Vrednotenje:

- Ukrep je predlagan – gre za usmeritev k rešitvi in konkreten ukrep v besedilu, ki ga bo stranka izvedla z namenom, da uresniči določeno politiko.
- Ukrep ni predlagan – v besedilu programa ni zaznati ukrepov niti usmeritev, ki bi vodile k uresničevanju določene politike.

Pomembno je omeniti, da v programih obstajajo trditve, ki jih ni mogoče kodificirati oziroma uvrstiti v katero izmed kategorij. Tako bomo trditve, ki jih ni bilo mogoče uvrstiti v nobeno od kategorij oziroma kodirnih enot, pustili neopredeljene, saj nimajo vpliva na rezultate analize.

12 ANALIZA PROGRAMOV

K preverjanju hipoteze, ki temelji na trditvi, da ima politični program pomembno vlogo v volilni areni, kjer se njegova učinkovitost pokaže z izvolitvijo ali neizvolitvijo v Državni zbor, ter da njegova vsebina obsega vsa pomembna področja in ustrezno razmerje med njimi, v katerih so jasno opredeljeni cilji in ukrepi, smo pristopili s programskega vidika.

Trditve bomo preverjali s primerjavo obeh programov stranke za volitve v parlament, leta 2008 in leta 2011.

Stranka Zares se je na volitvah v Državni zbor leta 2008 in potem kasneje na predčasnih volitvah leta 2011 predstavila z obsežnima volilnima programoma. Analizirali bomo oba in ju primerjali z razlogom, da ugotovimo, kakšne so razlike v vsebini programa, obsegu, ukrepih, glede na to, da je stranka v letu 2008 dosegla izjemen uspeh, leta 2011 pa ni prestopila praga v parlament. Še več, stranka je po letu 2011 začela propadati, leta 2015 pa je bila celo izbrisana iz registra političnih strank.

Glede na doseženi volilni rezultat pričakujemo, da bomo v programu 2008 zasledili vsebine, ki so po obsegu in strukturi javnih politik, ciljev in ukrepov obsežnejše in bolj celovite kot v programu 2011.

Ugotovimo, da nobeden od programov ne vsebuje slikovnega materiala.

Oba programa smo urejali v programu Word, oba sta bila spremenjena na enak tip in velikost črk (Times New Roman št. 12). V štetje besed nismo vključili kazala in uvoda.

12.1 ANALIZA PROGRAMA ZA DRŽAVNOZBORSKE VOLITVE LETA 2008

Volilni program iz leta 2008 vsebuje 2 poglavji ter 4 točke in 5 podpoglavij.

(1) Izzivi za novo politiko: izzivi za prihodnost, Zares odgovarja na izzive, Za nov razvojni sporazum, struktura programa.

(2) Temeljne programske usmeritve (6 podpoglavij): Za povečanje gospodarske konkurenčnosti in spodbujanje podjetništva, Zares za ustvarjalnost, znanje in znanstveno-tehnološki razvoj, Za odzivno socialno politiko in krepitev socialnega kapitala, Za trajnostno upravljanje z naravnimi viri, Za odgovorno javno politiko in upravljanje države.

Program vsebuje 329 stavkov in 86 strani. Število preštetih besed je 29.732.

Po opravljeni analizi vsebine programov in kodiranju po 7 glavnih področjih politik (Marpor) glede na **obseg – število besed ter število ukrepov**, smo ugotovili, da je Zares v svojem programu za volitve 2008 namenila:

- Področju **Mednarodnih odnosov** **645 besed in 4 ukrepe**. Kodirna enota: javnopolitičnim stališčem o zunanjih odnosih s sosednjimi državami in izbranimi svetovnimi velesilami je namenjeno 559 besed in 4 ukrepi. Stališče glede odnosa do miru je omenjeno samo v obsegu 85 besed, ukrepov ni predlaganih.
- Področju **Demokracije in svoboščin** **581 besed in 2 ukrepa**. Od tega kodirni enoti: stališča o svobodi in človekovih pravicah 581 besed in 2 ukrepa.
- Področju **Političnega sistema** **6331 besed in 65 ukrepov**. Od tega je kodirni enoti: sodstvo namenjeno 2247 besed in 16 ukrepov, vsebine v povezavi z (de)centralizacijo zajemajo 1833 besed in 18 ukrepov, vladni in administrativni učinkovitosti 788 besed in 9 ukrepov, politični korupciji 271 besed in 9 ukrepov, vojski, obrambi in policiji 1192 besed in 13 ukrepov.
- Področju **Gospodarstva** **6109 besed in 112 ukrepov**. Od tega je kodirni enoti: cilji, rasti in konkurenčnosti gospodarstva namenjeno 1415 besed in 19 ukrepov, energetiki

528 besed in 3 ukrepi, znanosti in tehnologiji 1879 besed in 38 ukrepov, prometu 1036 besed in 24 ukrepov, javnim financam 1251 besed in 28 ukrepov.

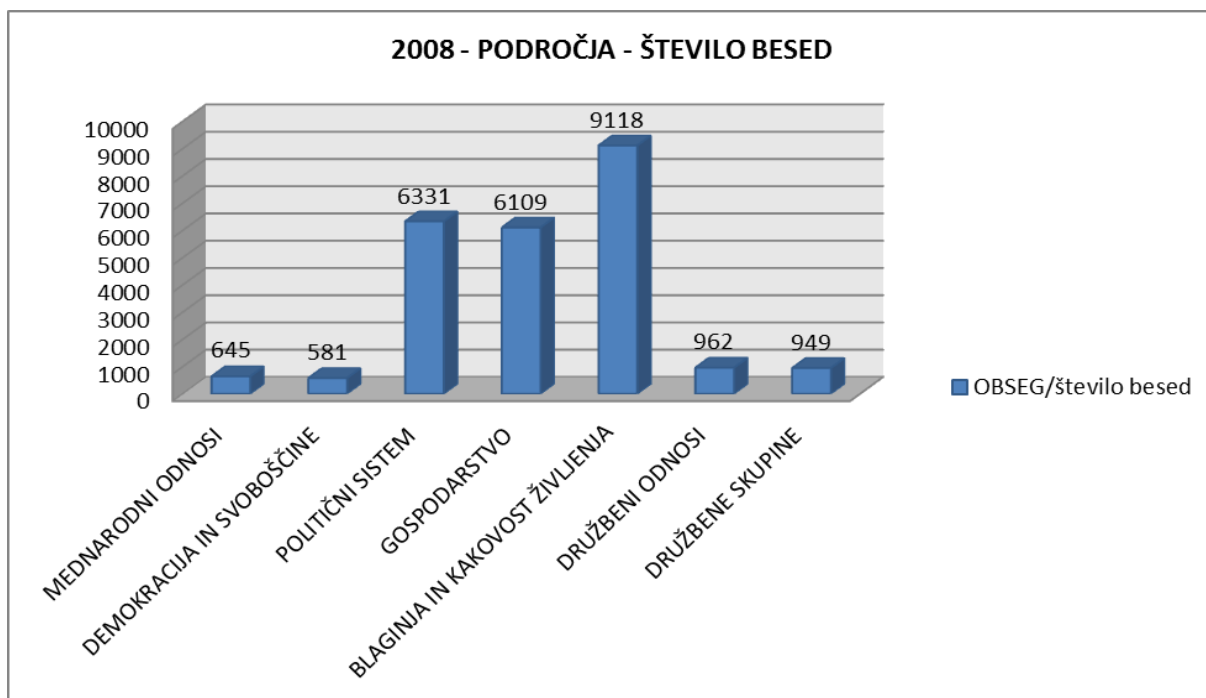
- Področju **Blaginje in kakovosti življenja** **9118 besed in 170 ukrepov**. Kodirna enota: okolje obsega 2773 besed in 39 ukrepov, mediji 568 besed in 13 ukrepov, kultura 718 besed in 19 ukrepov, vzgoja in izobraževanje 2445 besed in 49 ukrepov, brezposelnost 110 besed in 3 ukrepe, zaposlovanje 423 besed in 9 ukrepov, zdravstvo 1426 besed in 24 ukrepov ter socialno varstvo 655 besed in 14 ukrepov.
- Področju **Družbeni odnosi** **962 besed in 20 ukrepov**. Področje je v celoti namenjeno kodirni enoti multikulturnost.
- Področju **Družbene skupine** **949 besed in 35 ukrepov**. Kodirna enota: kmetijstvo obsega 653 besed in 23 ukrepov, manjšinske skupine (invalidi, istospolno usmerjeni in priseljenci) 52 besed in 6 ukrepov, posebne neekonomske manjšinske skupine (npr. ženske, mladi, starejši) obsegajo 244 besed in 6 ukrepov.

Tabela 12.1: Obseg sedmih glavnih področij politik v programu stranke Zares 2008

2008 – ZARES PRIPRAVLJENI NA IZZIVE		OBSEG	ŠTEVILO UKREPOV
PODROČJE	KODIRNA ENOTA	ŠTEVILO BESED	
1. MEDNARODNI ODNOSI			
	Javnopolitična stališča o zunanjepolitičnih odnosih s sosednjimi državami in izbranimi svetovnimi velesilami,	559	4
	odnos do miru.	86	
		645	4
2. DEMOKRACIJA IN SVOBOŠČINE	Stališča o svobodi in človekovih pravicah.	581	2
		581	2
3. POLITIČNI SISTEM			
	Sodstvo,	2247	16
	vsebine povezane z (de)centralizacijo,	1833	18
	vladno in administrativno učinkovitostjo,	788	9
	politično korupcijo,	271	9
	vojsko, obrambo in policijo.	1192	13
		6331	65
4. GOSPODARSTVO			

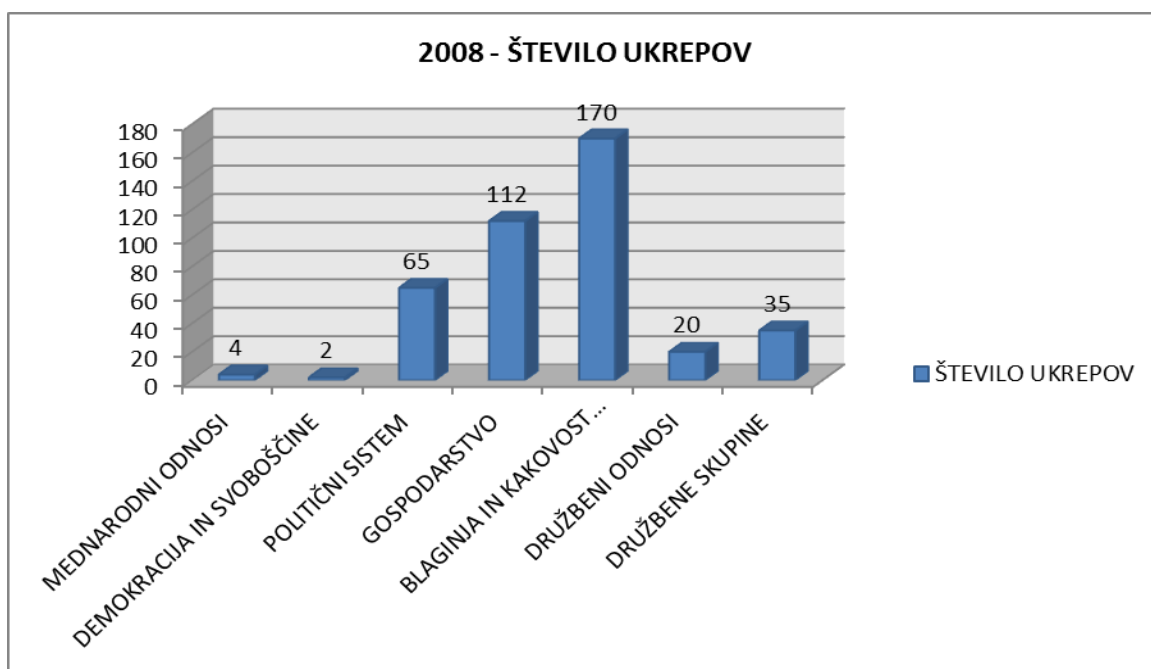
	Cilji, rast in konkurenčnost gospodarstva,	1415	19
	energetika,	528	3
	znanost in tehnologija.	1879	38
	promet,	1036	24
	javne finance.	1251	28
		6109	112
5. BLAGINJA IN KAKOVOST ŽIVLJENJA			
	Okolje,	2773	39
	mediji,	568	13
	kultura,	718	19
	vzgoja in izobraževanje,	2445	49
	brezposelnost,	110	3
	zaposlovanje,	423	9
	zdravstvo,	1426	24
	socialno varstvo.	655	14
		9118	170
6. DRUŽBENI ODNOSI			
	multikulturnosti.	962	20
		962	20
7. DRUŽBENE SKUPINE			
	Kmetje in kmetijstvo,	653	23
	manjšinske skupine (npr. invalidi, istospolno usmerjeni, priseljenci),	52	6
	posebne neekonomske demografske skupine (npr. ženske, mladi, starejši).	244	6
		949	35

Slika 12.1: Število besed kodiranega besedila Zares – Volilni program 2008 po posameznih področjih izbranih politik

Iz slike lahko razberemo, da so v programu 2008 največ besed namenili področju blaginje in kakovosti življenja, gospodarstvu in političnemu sistemu. Veliko manj zastopana področja so družbeni odnosi, družbene skupine in mednarodni odnosi. Najmanj besed pa je namenjeno področju demokracije in svoboščin. Največ ukrepov je prav tako zaslediti na področju blaginje in kakovosti življenja, sledi gospodarstvo in potem politični sistem, čeprav je področju političnega sistema namenjeno več besed kot področju gospodarstva.

Slika 12.2: Število ukrepov kodiranega besedila Zares – Volilni program 2008 po posameznih področjih izbranih politik

12.2 ANALIZA PROGRAMA ZA PREDČASNE DRŽAVNOZBORSKE VOLITVE 2011

Volilni program 2011 je sestavljen iz 2 glavnih poglavij ter 5 podpoglavij, njegov temelj je seveda program iz leta 2008, ki je bil posodobljen in prilagojen izzivom sedanjega časa. Prvo poglavje predstavlja strukturo programa, drugo poglavje pa je razdeljeno na 5 podpoglavij oziroma temeljnih programskih usmeritev: Za povečanje konkurenčnosti gospodarstva in spodbujanje podjetništva, Zares za ustvarjalnost, znanje in znanstveno-tehnološki razvoj, Za odzivno socialno politiko in krepitev socialnega kapitala, Za trajnostno upravljanje z naravnimi viri, Za odgovorno javno politiko in upravljanje države.

V programu za predčasne parlamentarne volitve leta 2011 je namenjeno:

- Področju **Mednarodnih odnosov** **620 besed in 4 ukrepi**. Kodirna enota: javnopolitična stališča o zunanjih odnosih s sosednjimi državami in izbranimi svetovnimi velesilami je namenjeno 559 besed in 3 ukrepi ter odnosu do miru 61 besed (samo v Manifestu) in 1 ukrep.

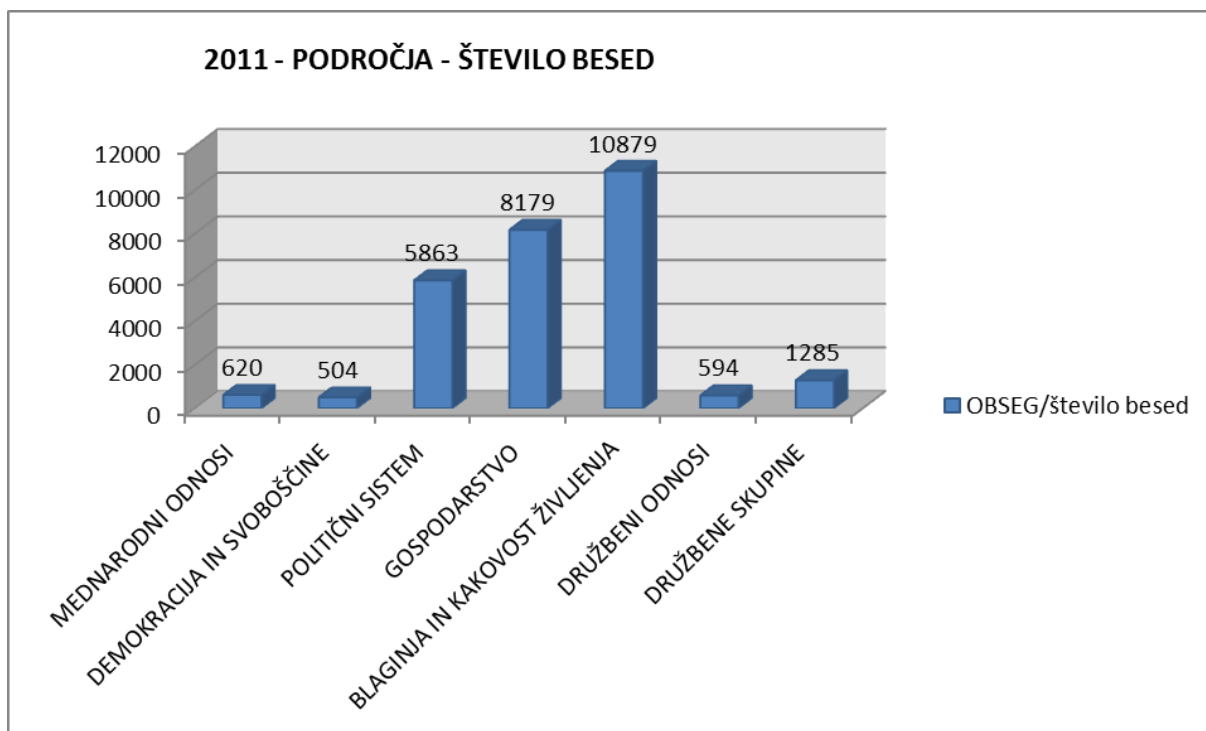
- Področju **Demokracije in svoboščin** **504 besede in 2 ukrepa**. Od tega kodirni enoti: stališča o svobodi in človekovih pravicah 504 besede in 2 ukrepa.
- Področju **Političnega sistema** **5863 besed in 70 ukrepov**. Od tega je kodirni enoti: sodstvo namenjeno 1948 besed in 17 ukrepov, vsebine v povezavi z (de)centralizacijo zjemajo 1747 besed in 26 ukrepov, vladni in administrativni učinkovitosti 907 besed in 10 ukrepov, politični korupciji 175 besed (samo v Manifestu) in 4 ukrepi, vojski, obrambi ter policiji 1086 besed in 13 ukrepov.
- Področju **Gospodarstva** **8179 besed in 145 ukrepov**. Od tega je kodirni enoti: cilji, rasti in konkurenčnosti gospodarstva namenjeno 2310 besed in 41 ukrepov, energetiki 644 besed in 3 ukrepi, znanosti in tehnologiji 1186 besed in 25 ukrepov, prometu 2658 in 48 ukrepov, javnim financam 1381 besed in 28 ukrepov.
- Področju **Blaginje in kakovosti življenja** **10879 besed in 196 ukrepov**. Kodirna enota: okolje obsega 2699 besed in 35 ukrepov, mediji 397 besed in 10 ukrepov, kultura 2049 besed in 36 ukrepov, vzgoja in izobraževanje 2944 besed in 56 ukrepov, zaposlovanje 790 besed in 15 ukrepov, zdravstvo 1410 besed in 29 ukrepov ter socialno varstvo 590 besed in 15 ukrepov.
- Področju **Družbeni odnosi** **594 besed in 10 ukrepov**. Področje je v celoti namenjeno kodirni enoti multikulturnost.
- Področju **Družbene skupine** **1285 besed in 39 ukrepov**. Kodirna enota: kmetijstvo obsega 664 besed 23 ukrepov, srednji razred 246 besed in 3 ukrepi, manjšinske skupine (invalidi, istospolno usmerjeni in priseljenci) 52 besed in 6 ukrepov, posebne neekonomske manjšinske skupine (npr. ženske, mladi, starejši) obsegajo 323 besed in 7 ukrepov.

Tabela 12.2: Obseg sedmih glavnih področij politik v programu stranke Zares 2011

2011 – ZARES IZZIVI		OBSEG	ŠTEVILO UKREPOV
PODROČJE	KODIRNA ENOTA	ŠTEVILO BESED	
1. MEDNARODNI ODNOSI			
	Javnopolitična stališča o zunanjepolitičnih odnosih s sosednjimi državami in izbranimi svetovnimi velesilami,	559	3
	odnos do miru.	61	1
		620	4

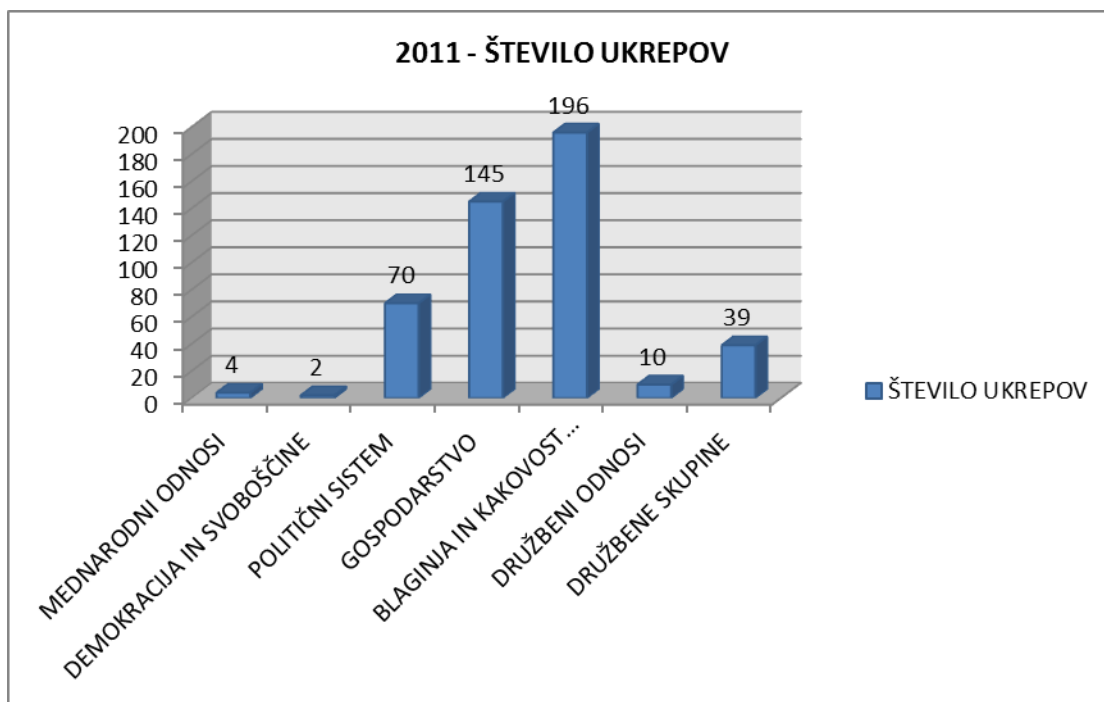
2. DEMOKRACIJA IN SVOBOŠČINE	Stališča o svobodi in človekovih pravicah,	504	2
	demokraciji,		
	ustavnosti.		
		504	2
3. POLITIČNI SISTEM			
	Sodstvo,	1948	17
	vsebine povezane z (de)centralizacijo,	1747	26
	vladno in administrativno učinkovitostjo,	907	10
	politično korupcijo,	175	4
	vojsko, obrambo in policijo.	1086	13
		5863	70
4. GOSPODARSTVO			
	Cilji, rast in konkurenčnost gospodarstva, tržno gospodarstvo,	2310	41
	energetika,	644	3
	znanost in tehnologija,	1186	25
	promet,	2658	48
	javne finance.	1381	28
		8179	145
5. BLAGINJA IN KAKOVOST ŽIVLJENJA			
	Okolje,	2699	35
	mediji,	397	10
	kultura,	2049	36
	vzgoja in izobraževanje,	2944	56
	zaposlovanje,	790	15
	zdravstvo,	1410	29
	socialno varstvo.	590	15
		10879	196
6. DRUŽBENI ODNOSI			
	Multikulturnost.	594	10
		594	10
7. DRUŽBENE SKUPINE			
	Kmetje in kmetijstvo,	664	23
	srednji razred,	246	3
	manjšinske skupine (npr. invalidi, istospolno usmerjeni, priseljenci),	52	6
	posebne neekonomske demografske skupine (npr. ženske, mladi, starejši).	323	7
		1285	39

Slika 12.3: Število besed kodiranega besedila Zares – Volilni program 2011 po posameznih področjih izbranih politik

Iz slike je razvidno, da so v naslednjem programu, programu za predčasne volitve v letu 2011 v stranki Zares največ besed ter ukrepov namenili področju blaginje in kakovosti življenja, gospodarstvu in političnemu sistemu. Ostala tri področja: mednarodni in družbeni odnosi ter demokracija in svoboščine, ki so na zadnjem mestu, so z vidika obsega izgubili nekaj besed.

Slika 12.4: Število ukrepov kodiranega besedila Zares – Volilni program 2011 po posameznih področjih izbranih politik

12.3 PRIMERJAVA VOLILNIH PROGRAMOV 2008 IN 2011 GLEDE NA TEMELJNA PODROČJA POLITIK PO MARPORJU Z VIDIKA OBSEGA IN UKREPOV

Na prvi pogled sta programa enaka, vsaj v sestavi. Program 2011 vsebuje 27.444 besed.

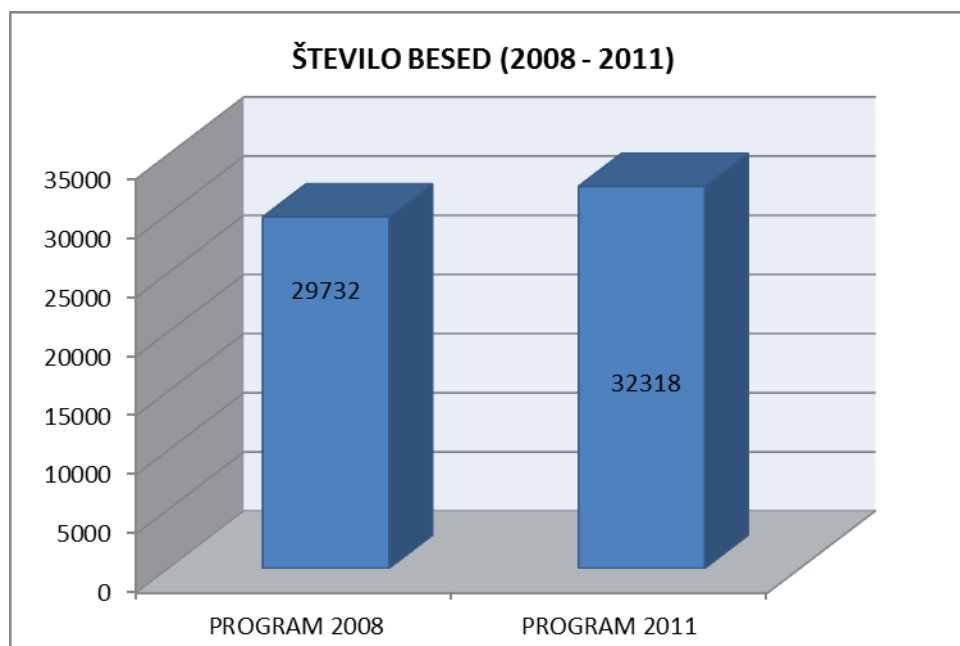
Posebnost programa 2011 pa je v tem, da mu je dodan še Manifest za odgovorno ekonomijo, ki ga sestavlja 4874 besed.

Rezultat skupnega števila besed smo dobili z Wordovim orodjem štetja besed (presledkov se ne upošteva).

Tabela 12.3: Zunanje lastnosti preučevanih programov stranke Zares

volitve/leto	vrsta publikacije/tip programa	obseg programa	slikovno gradivo	dostop preko spleta
2008 ZARES PRIPRAVLJENI NA IZZIVE	Program na spletni strani stranke/volilni program.	V originalu 329 stavkov in 86 strani. 29.739 besed.	Ne	DA
2011 ZARES IZZIVI	Program na spletni strani stranke/volilni program.	V originalu 89 strani; 27.444 besed, 32.318 besed (z dodanim Manifestom – 4874 besed).	Ne	DA

Slika 12.5: Primerjava po skupnem številu besed med volilnima programoma 2008 in 2011

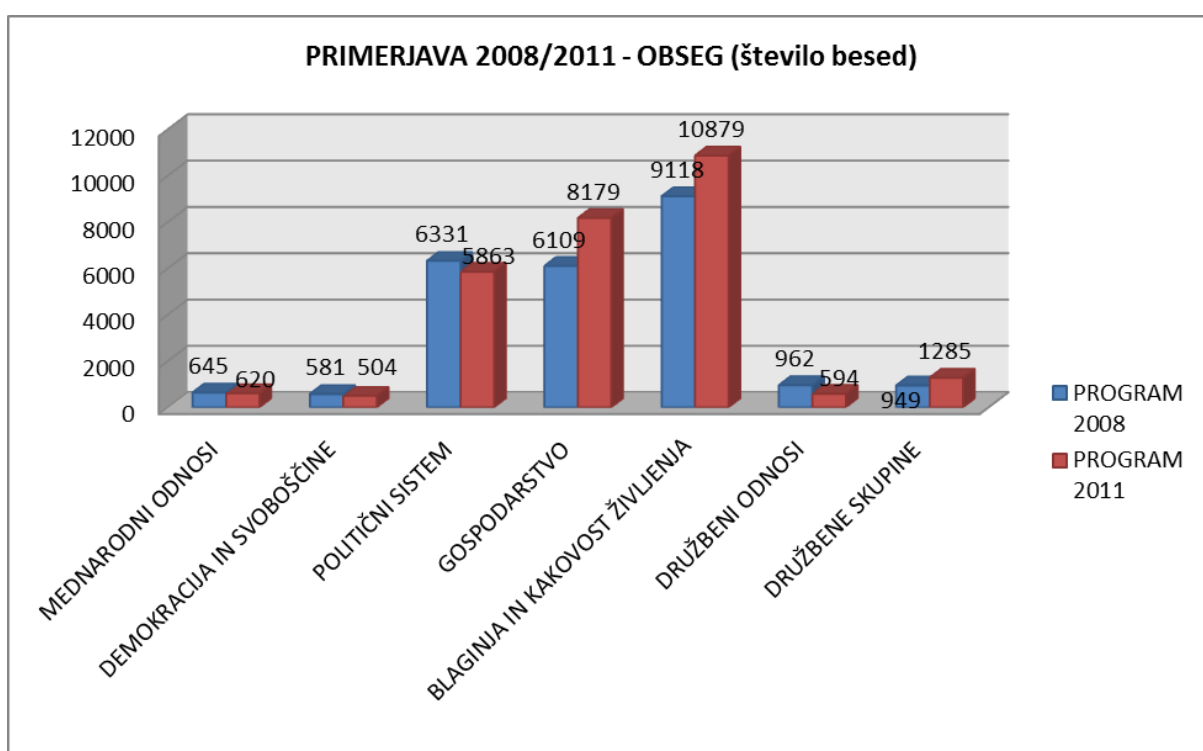

Rezultat štetja besed kaže na to, da je program leta 2011 obsežnejši (skupaj z Manifestom) in vsebuje 32.318 besed, medtem ko program iz leta 2008 obsega 29.732 besed.

Besedilo programa 2011 je bolj strnjeno, medtem ko je program 2008 bolj strukturiran, saj na začetku vsebuje kar nekaj strani, na katerih so strnjeni izzivi stranke za mandatno obdobje.

Manifest za odgovorno ekonomijo, kot dodatek k programu 2011, vsebuje 4874 besed, velik del predstavlja uvod s kritiko trenutnega stanja in sistema, drugi največji obseg zajema gospodarstvo, predvsem podjetništvo, nekaj besed pa je namenjeno tudi ostalim področjem: napredku in tehnologiji, lokalni samoupravi, korupciji (odstavek s korupcijo je bil iz glavnega programa 2011 odstranjen), volitvam, mladim, zaposlovanju, medijem ter mirovnim operacijam.

Slika 12.6: Primerjava volilnih programov 2008 in 2011 po številu besed glede na posamezna področja sedmih izbranih politik

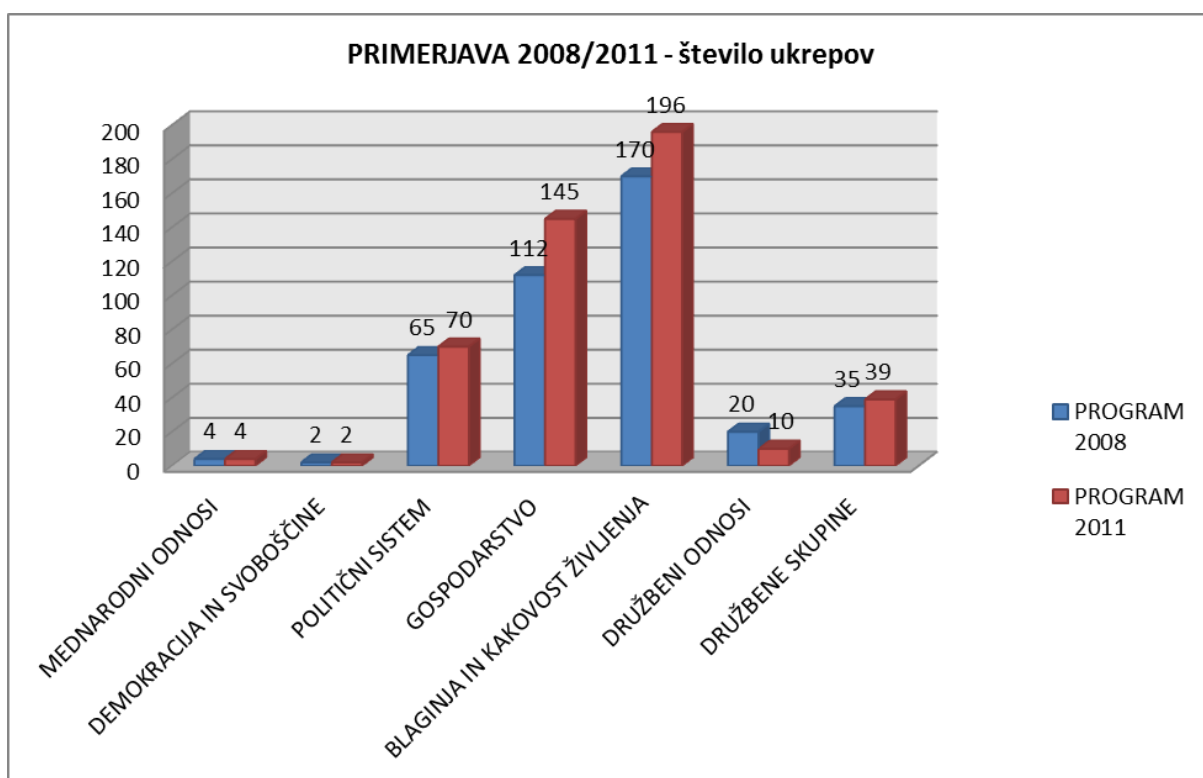
Področje blaginje in kakovosti življenja je leta 2011 obsežnejše glede na 2008. Prav tako je na obsegu glede na 2008 veliko pridobilo področje gospodarstva. Politični sistem, ki je na tretjem mestu, pa je glede na 2008 izgubil obseg. Nekaj obsega so pridobile tudi družbene skupine. Ostala tri področja, mednarodni in družbeni odnosi ter demokracija in svoboščine, ki so na zadnjem mestu, so 2011 z vidika obsega izgubili nekaj besed.

Po končanem kodiranju vsebine programov glede na vsebinsko celovitost z vidika **ukrepov** smo dobili rezultat: 408 ukrepov v volilnem programu 2008 in 466 ukrepov v programu 2011. Program 2011 torej vsebuje več besed in več ukrepov kot program 2008.

Tudi po štetju ukrepov v programih ugotovimo, da največ ukrepov vsebujejo področja blaginje in kakovosti življenja, gospodarstvo in politični sistem.

Ugotovitve so razvidne tudi na spodnji sliki, kjer prikažemo število ukrepov po posameznih področjih obeh programov.

Slika 12.7: Število ukrepov kodiranega besedila za program 2008 in 2011 po sedmih glavnih področjih izbranih politik

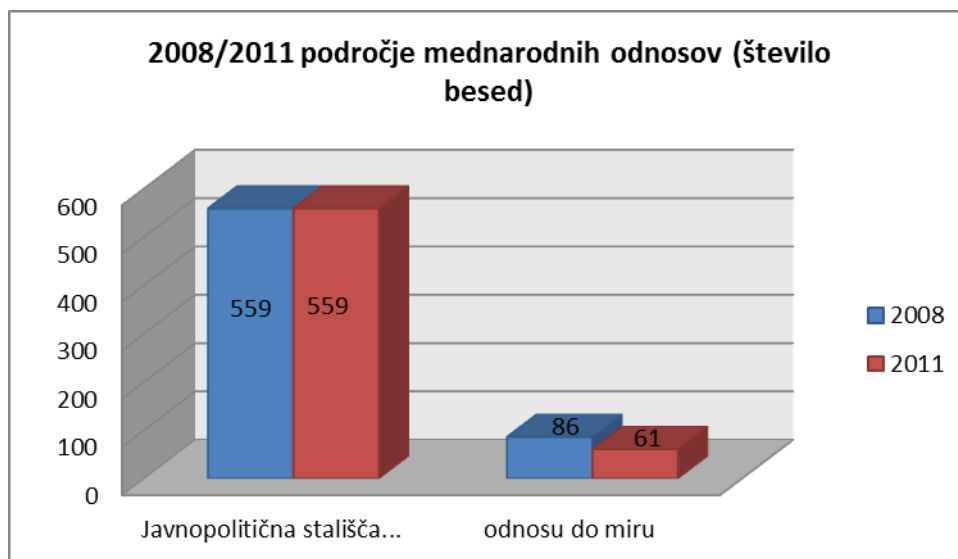
Program 2008 največ ukrepov namenja blaginji in kakovosti življenja (170 ukrepov), gospodarstvu (112 ukrepov), političnemu sistemu (65 ukrepov), sledijo družbene skupine (35 ukrepov), družbeni odnosi (20 ukrepov), mednarodni odnosi (4 ukrepi) ter na koncu demokracija in svoboščine (2 ukrepa).

Podobno je pri programu 2011. Največ ukrepov je namenjenih blaginji in kakovosti življenja (196 ukrepov), gospodarstvu (145 ukrepov), političnemu sistemu (70 ukrepov), kot pri 2008 sledijo družbene skupine (39 ukrepov), družbeni odnosi (10 ukrepov), mednarodni odnosi (4 ukrepi) in na koncu demokracija in svoboščine (2 ukrepa).

12.4 PRIMERJAVA VOLILNIH PROGRAMOV 2008 IN 2011 GLEDE NA VSEBINSKO CELOVITOST PO PODROČJIH Z VIDIKA ŠTEVILA BESED IN UKREPOV

12.4.1 PODROČJE MEDNARODNIH ODNOSOV

Slika 12.8: Število besed kodiranega besedila na področju mednarodnih odnosov za program 2008 in 2011

Slovenija je kot del »evropske družine« prodobila močnejšo identiteto. Na področju mednarodnih odnosov nas zanima, katerim tematikam je stranka namenila največ oziroma najmanj pozornosti. Ali se je osredinila bolj na tematike v povezavi s sosedi ali so večjo pozornost namenili pomenu Slovenije v EU, na Balkanu in podobno.

Področje mednarodnih odnosov je v obeh programih *zastopano delno* – vse kodirne enote niso zajete v programih.

Stranka na področju mednarodnih odnosov izpostavlja svojo novo politiko, ki se kaže v poudarku odnosa med državami, z namenom zagotavljanja in varovanja človekovih pravic ter z namenom ohranjanja okolja. Stranka na tem področju pristopa oziroma izhaja iz civilne družbe. Na podlagi mnenj civilne družbe in gospodarstva stranka želi oblikovati smernice zunanje-političnega delovanja. V programu je izpostavljen predvsem pomen Slovenije na Balkanu in Sredozemlju. Poudarjeno pa je tudi razčiščevanje odnosov s sosednjimi državami. Slovenija se svoje vloge v Sredozemlju premalo zaveda in jo premalo izkorišča. V programu

je zastopano stališče, da mora Slovenija glede mirovnih operacij prevzeti svoj del odgovornosti za ohranjanje miru, čeprav ni vojaška velesila in nima odločilnega vpliva pri oboroženih spopadih.

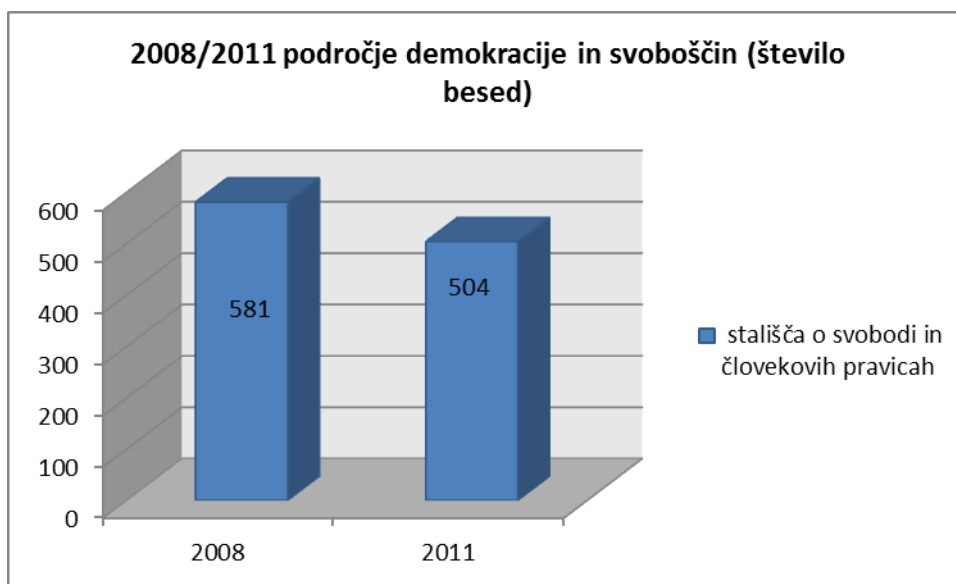
Lahko rečemo, da sta si programa do točke identična. Področju oba namenjata 645 besed in 4 ukrepe.

Program 2011 pa v svojem Manifestu namenja še 61 besed in 1 ukrep umiku Slovenije iz Afganistana. Ocenjujejo, da je udeležba na tej mirovni misiji napaka in je potreben umik.

Na podlagi analize smo ocenili, da programa ne namenjata posebnih poglavij evropski integraciji, internacionalizaciji in antiimperializmu.

12.4.2 PODROČJE DEMOKRACIJE IN SVOBOŠČIN

Slika 12.9: Število besed kodiranega besedila na področju demokracije in svoboščin za programa 2008 in 2011

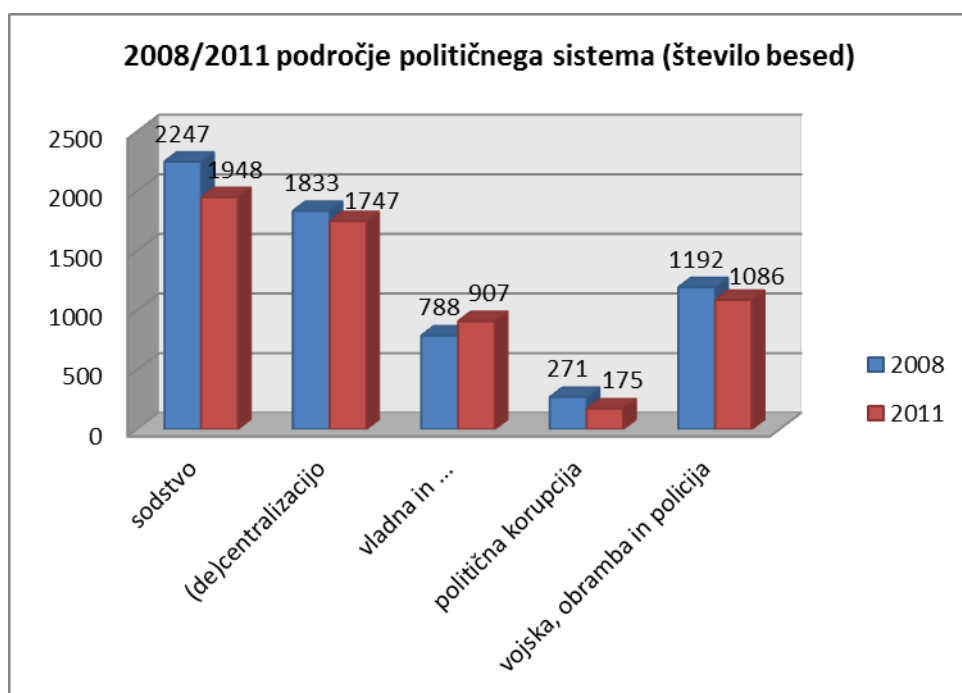
Človekove pravice in svoboščine oziroma koncept pravic in svoboščin je element liberalizma, zastopanost področja v programih pomeni liberalen odnos do tega vprašanja. Pričakovali smo, da se je stranka podrobno lotila področja, vendar ugotavljamo, da je področje pravic in svoboščin v obeh programih zastopano le v kontekstu.

Stranka ima do področja v obeh primerih enak odnos, poglavje je skoraj identično, le da je v programu 2011 malo bolj strnjeno, oba programa pa enako podajata le 2 ukrepa. V obeh

primerih pa so podali tudi kritiko trenutnega sistema. Do svoboščin ima stranka odnos, ki zagotavlja spoštovanje le-teh, zavzemajo pa se tudi za vzpostavitev institucionalnih okvirjev za zagotavljanje pravic in svoboščin ter varovanje pravice do zasebnosti.

12.4.3 PODROČJE POLITIČNEGA SISTEMA

Slika 12.10: Število besed kodiranega besedila na področju političnega sistema za programa 2008 in 2011

Na prvi pogled opazimo, da je z vidika števila besed v programu 2008 področje zastopano v večjem obsegu. Vendar je program 2011 bolj strnjen in vsebuje več ukrepov kot program 2008.

Stranka se jasno zavzema za neodvisnost sodstva in delitev oblasti na zakonodajno, izvršno in sodno. V programih pokriva v večini vsa področja, zato ocenjujemo, da je področje političnega sistema v programih *zastopano*.

V obeh programih je poudarjena neodvisnost sodstva – program 2008 mu namenja 2247 besed in 16 ukrepov, področje v programu 2011 je prečiščeno, strnjeno, vsebuje manj besed (1948) in več ukrepov (17). Sprememba ustave glede ustavnega sodstva je bila predlagana že

2008 in ni bila izvedena, zato v programu 2011 naletimo na kritiko in obžalovanje trenutnega stanja ter željo in namen, da se ta sprememba izvede v novem mandatu.

Pri Zaresu lahko po analizi programov zaključimo, da bolj stremi k centralizaciji kot pa decentralizaciji. V program so vnesli elemente centralizacije predvsem z vidika urbane politike, ki se kaže v večanju vloge mest. Omenjeno področje je v programu 2008 obsežnejše (1833 besed) kot v 2011 (1747 besed), vendar slednji podaja več konkretnih ukrepov (26). V osnovi pa oba programa področje pokrivata skoraj identično, s podobnimi ali istimi ukrepi (nekaj ukrepov je v programu 2011 izpostavljenih v Manifestu).

Tudi na področju vladne in administrative učinkovitosti sta si programa skoraj identična, z istimi ukrepi. Razlika je le v tem, da program 2011 pokriva področje tudi v svojem Manifestu (2008 – 788 besed in 9 ukrepov, 2011 – 907 besed in 10 ukrepov).

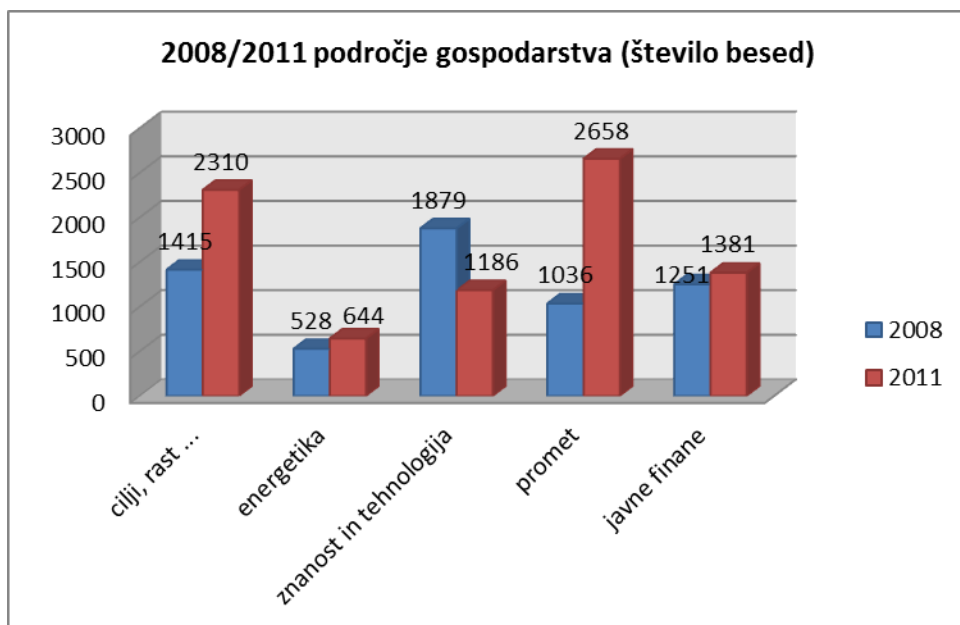
Oba programa obsojata korupcijo in iščeta rešitve, ki bi jo omejile. Poglavje o korupciji je del temeljnega programa 2008 (271 besed in 9 ukrepov), medtem ko je poglavje o korupciji iz programa 2011 izbrisano in je posebej opredeljeno v Manifestu (175 besed in 4 ukrepi).

Področje varnostno-obrambnih politik (vojska, obramba in policija) sta se programa le dotaknila, čeprav je področje v programih zastopano (2008 – 1192 besed in 13 ukrepov, 2011 – 1086 besed in 13 ukrepov). Stranka se zavzema za finančno reorganizacijo.

12.4.4 PODROČJE GOSPODARSTVA

Področje gospodarstva je eno izmed treh najbolj obsežno zastopanih področij v programih, čeprav lahko področje infrastrukture in turizma označimo kot nezastopana. Oba programa sta si na tem področju zopet zelo podobna, vsebujeta skoraj enako število besed in celo enako število ukrepov (2008 – 1251 besed in 28 ukrepov, 2011 – 1381 besed in 28 ukrepov).

Slika 12.11: Število besed kodiranega besedila na področju gospodarstva za program 2008 in 2011

Tako kot smo predvidevali, ima stranka področje gospodarstva dobro razdelano in dobro zastopano v obeh programih.

Cilji, rast in konkurenčnost gospodarstva so temeljito razdelani v obeh primerih (2008 – 1415 besed in 19 ukrepov, 2011 – 2310 besed in 41 ukrepov), stranka pa je v programu 2011 področju dodala ogromno konkretnih ukrepov, velik del Manifesta je posvečen področju gospodarstva. Stranka spodbuja inovativnost in razvoj storitvene dejavnosti. Omenjeno je tudi uvajanje novega javnega managementa, ki se kaže v uvajanju zasebnih praks v segment javnih podjetij, spodbujanje odprtega trga in konkurence. V Manifestu je izpostavljen koncept odgovorne ekonomije, gre za gospodarski model, ki je poudarjeno trajnosten in družbeno odgovoren ter na novo premišlja naravo lastnine in vzorec rasti ter razvoja.

Na področju energetike gre predvsem za večji pomen ekoloških vidikov oskrbe z energijo. 2008 je bil postavljen cilj, da bi do leta 2050 za polovico zmanjšali emisije toplogrednih plinov, iste težnje so poudarjene tudi v programu 2011. Zopet lahko rečemo, da so v obeh programih na področju energetike predstavljene podobne/iste težnje, cilji in ukrepi (2008 – 528 besed in 3 ukrepi, 2011 – 644 besed in 3 ukrepi).

Velik poudarek daje stranka področju tehnologije in razvoja (2008 – 1879 besed in 38 ukrepov, 2011 – 1186 besed in 25 ukrepov), kajti razvoj novih tehnologij omogoča boljše življenje. Med ukrepi je poudarjen dvig javno finančnih vlaganj v raziskovanje in razvoj.

Zavzemajo se tudi za komunikacijsko dostopnost in razvoj informacijske družbe. Ukrepi v obeh programih v večini ostajajo isti, le da jih je program 2011 nekaj izločil.

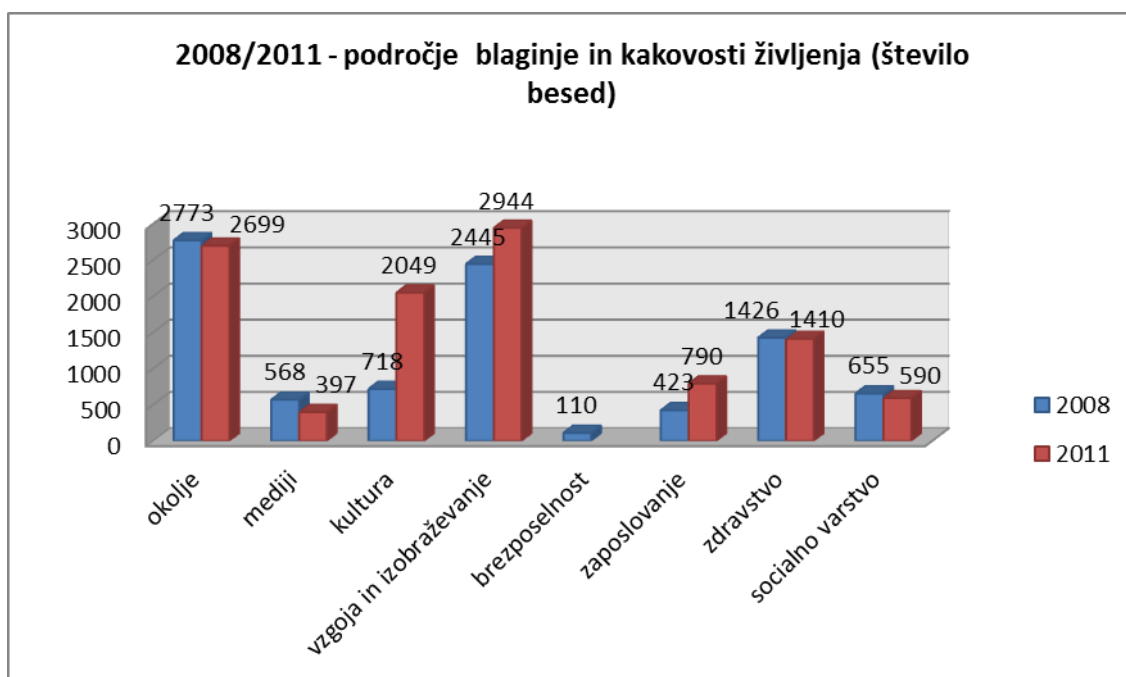
Večji pomen ali več pozornosti nameni program 2011 prometu, področje se je izdatno razširilo, dodali pa so tudi skoraj enkrat več ukrepov (2008 – 1036 besed in 24 ukrepov, 2011 – 2658 besed in 48 ukrepov). Področje je zelo prežeto z ekologijo, predvsem gre za ekološko reorganizacijo prometa. Poleg tega stranka na tem področju izpostavlja tudi več izobraževanja na področju varne vožnje.

Tudi področje javnih financ je kar obsežno zastopano v obeh programih (2008 – 1251 besed in 28 ukrepov, 2011 – 1381 besed in 28 ukrepov) in ni večjih razlik med obema. Tudi na tem področju je opaziti ekološki vidik. Na področju davkov, davčne politike želi stranka zaščititi srednji razred. Poudarjajo, da naj se poveča dejavnost države na področju črpanja finančnih sredstev iz evropskih in kohezijskih skladov.

12.4.5 PODROČJE BLAGINJE IN KAKOVOSTI ŽIVLJENJA

To je tisto področje, ki je najobsežnejše tako z vidika števila besed kot tudi konkretnih ukrepov, ki jih stranka navaja (2008 – 9118 besed in 170 ukrepov, 2011 – 10879 besed in 196 ukrepov). Program 2011 je glede na program 2008 poudaril področje vzgoje in izobraževanja ter področje kulture. Na področju kulture se je število besed skoraj potrojilo.

Slika 12.12: Število besed kodiranega besedila na področju blaginje in kakovosti življenja za programa 2008 in 2011

Področje blaginje in kakovosti življenja je v obeh programih popolnoma *zastopano*. Vsa opazovana področja so celovito zastopana. Stranka v splošnem zagovarja ohranitev že pridobljenih socialnih pravic in pa doseganje še višjega socialnega standarda. Izpostavili bi še ukrep, ki ga je želela izvesti stranka Zares in ki na tem področju pomeni nekaj novega. Želeli so uvesti univerzalni temeljni dohodek. Največ besed je v programu 2011 namenjeno vzgoji in izobraževanju, v 2008 pa največ okolju.

Okoljske politike se je stranka lotila sistematično in načelno, naletimo na poudarjeno okolijsko osveščanje s pomočjo davčnih spodbud. Podajajo pa tudi kar nekaj ukrepov (2008 – 2773 besed in 39 ukrepov, 2011 – 2699 besed in 35 ukrepov). Programa sta si v analizi in ciljih skoraj enaka, spremembe so zanemarljive. V programu 2011 zasledimo tudi priznanje, da stranki tega, kar si je zadala v 2008, ni uspelo uresničiti. Programa v okviru okolja obsegata vsa pomembna področja, boj proti podnebnim spremembam, upravljanje z vodami, prometno ekološki vidik in podobno. Eden izmed ciljev, ki bi ga poudarili, je, da bi do leta 2050 za 50 % zmanjšali emisije toplogrednih plinov v okolje.

Tudi področje medijev je v obeh programih dobro zastopano, ponujeni so tudi konkretni ukrepi (2008 – 568 besed in 13 ukrepov, 2011 – 397 besed in 10 ukrepov). V programu 2008 so izpostavljeni svobodni in neodvisni mediji, težijo k spremembi zakona o RTV – postati mora javna in ne vladna. Program 2011 zagovarja odgovorne in neodvisne medije in teži k spremembi zakona o medijih. Na splošno gre v obeh primerih za neodvisnost medijev, ki je povezana s konceptom svobode in pravic.

Podobno kot pri medijih je tudi pri kulturi vpetost liberalizma, neodvisnosti, predvsem pa zagotavljanje ugodnih in enakih pogojev, dostopnosti področja ter svobodne ustvarjalnosti (2008 – 718 besed in 19 ukrepov, 2011 – 2049 besed in 36 ukrepov). Vidimo, da je program 2011 področje kulture močno razširil. Poudarjajo odprt dialog, samoomejevanje, izkoriščanje evropskih sredstev, utrjevanje kulturne in ustvarjalne industrije, uveljavitev ničelne stopnje DDV, varovanje kulturne dediščine in podobno.

Največ besed in ukrepov je v tem sklopu namenjenih vzgoji in izobraževanju (2008 – 2445 besed in 49 ukrepov, 2011 – 2944 besed in 56 ukrepov). Koncept vzgoje in izobraževanja je razumljen na več nivojih. V organizacijah, ustanovah se omogoča organizirano in sistematično pridobivanje znanja in spretnosti. Področje je dobro razdelano in podaja veliko konkretnih ukrepov. Naj pa na tem mestu omenimo, da program 2008 področja športa, ki v kontekst tega poglavja tudi spada, ne omenja, svoje poglavje dobi v programu 2011, kjer so omenjeni tudi ukrepi za spodbujanje zdravja in gibanja. Glede na obseg je zopet v ospredju program 2011, katerega področje je obsežnejše in z največ konkretnimi ukrepi. Programa

poudarjata kakovostno javno šolstvo, težnja o vključenosti vseh otrok nad starostjo treh let v programe predšolske vzgoje, zagotavljanje učbenikov vsem učencem v trajno last, izobraževanje odraslih ter usmeritve na področju visokošolskega in univerzitetnega izobraževanja.

Področja brezposelnosti (2008 – 110 besed in 3 ukrepi, 2011 – področje nima posebnega poglavja, ampak je omenjeno v kontekstu drugih področij) in zaposlovanja (2008 – 423 besed in 9 ukrepov, 2011 – 790 besed in 15 ukrepov) sta v kontekstu blaginje in kakovosti življenja najslabše zastopana. Stranka je zagovornica prilagodljivosti vseh delovnih mest, poudarek pa je na varnosti zaposlitve za delavca. Potrebna je čim večja konkurenčnost delovnih mest, uspeh zaposlovanja pa vidijo v visoki specializaciji delovnih mest. Omenjeno je tudi zaposlovanje tujcev.

Področju zdravstva je v obeh programih namenjenega kar nekaj prostora (2008 – 1426 besed in 24 ukrepov, 2011 – 1410 besed in 29 ukrepov). Poudarjena je večja specializacija in konkurenčnost zdravstva, reorganizacija prispevka za zdravstveno zavarovanje, odprava dopolnilnega zavarovanja, krajšanje čakalnih dob in podobno.

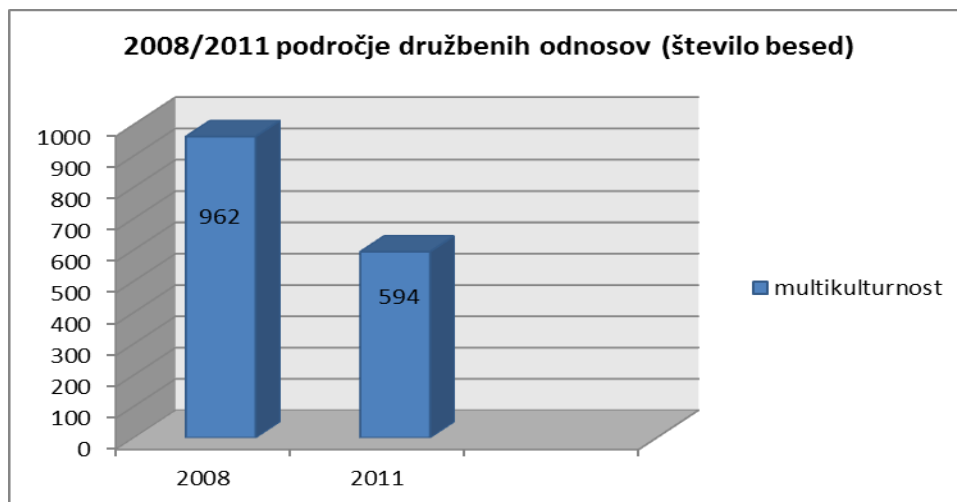
Na področju socialnega varstva zagovarjajo načelo ohranitve že pridobljenih pravic in doseganje še višjega socialnega statusa (2008 – 655 besed in 14 ukrepov, 2011 – 590 besed in 15 ukrepov). Poudarek je na družini, predvsem na posodobitvi družinske politike, stanovanjski politiki, poleg tega naj v tem kontekstu še enkrat omenimo, da stranka teži k uvedbi temeljnega univerzalnega dohodka, kjer gre za redna mesečna izplačila prebivalcem.

12.4.6 PODROČJE DRUŽBENIH ODNOSOV

Področje je v programih zastopano, vendar relativno slabo. Našli smo le nekaj besed glede multikulturalnosti (2008 – 962 besed in 20 ukrepov, 2011 – 594 besed in 10 ukrepov).

V obeh programih je poudarjena odprta politika, politika priseljevanja, pozitiven odnos do migrantov, priseljencev, možnost socialnega vključevanja Romov ter mednarodna zaščita – azil. Razlika med programoma je v tem, da program 2008 obravnava tudi problematiko izbrisanih, ki je bila v tistem času ena izmed glavnih problematičnih tem tega področja.

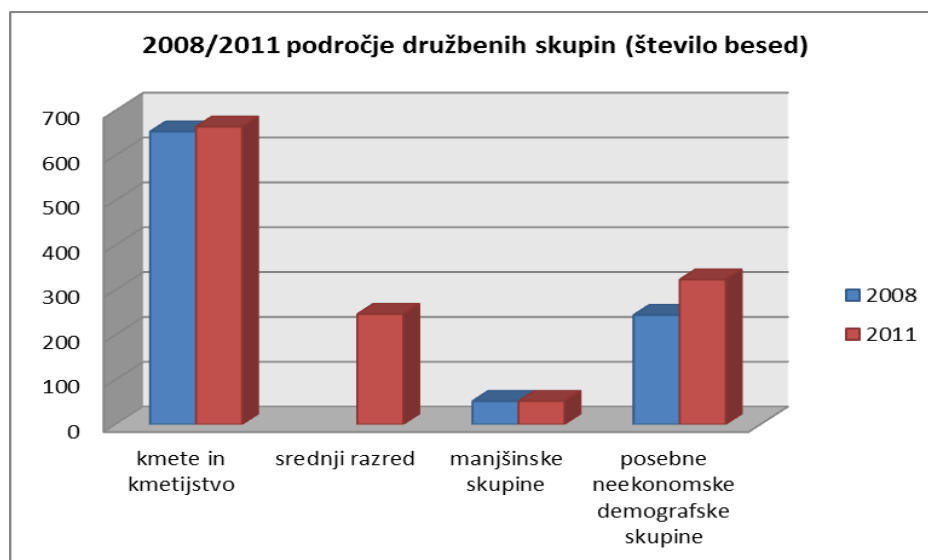
Slika 12.13: Število besed kodiranega besedila na področju družbenih odnosov za programa 2008 in 2011

12.4.7 PODROČJE DRUŽBENIH SKUPIN

Tudi to področje je v programu zastopano, le da program 2008 ne poudarja srednjega razreda. Program 2008 obsega 296 besed in 12 ukrepov, program 2011 pa 375 besed in 13 ukrepov.

Slika 12.14: Število besed kodiranega besedila na področju družbenih skupin za programa 2008 in 2011

Tudi v področje kmetijstva je vpeta ekologija, ki jo v tem kontekstu poudarjata oba programa, ter težnja k reorganizaciji za večjo učinkovitost. Zavzemajo se za trajnostno kmetijstvo, upravljanje z gozdovi ter varno hrano.

Srednji razred je omenjen samo v programu 2011, natančneje v dodanem Manifestu. Gre za dohodninsko razbremenitev srednjega razreda in višjo obdavčitev najbogatejših.

Področje manjšinskih skupin je v obeh programih osredotočeno samo na invalide, pa še to v zelo majhnem obsegu. Gre za ureditev invalidskega varstva – odprava diskriminacije ter neenakosti v pravicah in prejemkih, ureditev prekvalifikacij in podobno.

Posebne neekonomske demografske skupine – sem spadajo med drugim ženske, mladi in starejši. Stranka se zavzema za stabilnost pokojninskega sistema ter za različne oblike vlaganja, varčevanja za starost, z namenom dostojnega preživetja v starosti. Pri mladih je izpostavljen problem drog, kjer si stranka prizadeva za usklajeno politiko. Težava področja mladih je omenjen tudi v Manifestu, in sicer glede problematike stanovanj. Sprejme naj se zakon o posebni shemi kreditiranja mladih ter spodbuja različne oblike najemnega sektorja.

12.5 OSTALI DEJAVNIKI, KI LAHKO VPLIVAJO NA VOLILNI IZID

Šinkovec in Novak (1990, 16) sta izpostavila naslednje pogoje za zmago na volitvah: dober kandidat, dobra organizacija, dober razlog, da volivci volijo stranko, sredstva za financiranje kampanje, poštene in legitimne volitve in legalen nasprotnik.

Zdelo se je smiselno poiskati še ostale kriterije oziroma dejavnike, ki lahko poleg programskega dokumenta, ki ga stranka predstavi na volitvah, še vplivajo na volilni izid. V pomoč so nam bili družboslovni intervjuji, ki smo jih opravili z vidnimi predstavniki stranke Zares.

Intervjujanci so poudarili naslednje dejavnike, ki so po njihovem mnenju vplivali na izid volitev v letu 2008 in potem leta 2011:

- Prvi predsednik stranke Zares (2007–2011) izpostavlja dejstvo, da se je stranka želela definirati skozi volilni program, vendar pa so po njegovem mnenju ostali dejavniki močnejše vplivali na volilni izid 2008. Kot prvega poudari **ideologijo stranke**, kar se po njegovem mnenju kaže s pozicioniranjem stranke na levo ali desno stran, lahko si na eni strani ali na drugi, vmesna pot ne obstaja. Program ni imel neke funkcije, še manjšo pa na naslednjih volitvah, čeprav je bil program še obsežnejši in še bolj dodelan. Stranka je **izstopila iz koalicije in povzročila predčasne volitve**, kar je lahko glavni razlog za volilni izid 2011.

- Sekretar stranke Zares meni, da programi nimajo nobene vloge, da jih nihče niti ne bere. Kot pomembne izpostavi **osebnosti, ki stranko predstavljajo navzven**, ter **ideologijo**. Prav tako meni, da je imel program na predčasnih volitvah še manjšo vlogo kot na prvih državnozborskih 2008, čeprav je bil še bolj dodelan, v ospredju je bila le pozicioniranost levo-desno. Strinja pa se, da je program za samo stranko zelo pomemben, če ni programa, stranka nima smeri.
- Drugi predsednik stranke Zares (2011–2015) kot pomemben dejavnik izpostavlja **osebnost**, ki stranko predstavlja. Le-ta naj bi bila prepoznavna politična osebnost, ki ima ugled in ki zna tako atikulirati program, da pritegne volivce. Nova stranka se prepozna po nosilcu stranke. Tako je bilo tudi na predčasnih volitvah, program je imel še manjšo vlogo. Volitve so temeljile izključno na voditeljih strank in volilni program je bil to ime. Če to ime ni bilo priljubljeno, tudi stranka ni imela možnosti za dober volilni izid.

Če povzamemo, so poudarjeni naslednji dejavniki vpliva na volilni izid: **ideologija, osebnost, ki stranko predstavlja, ter morebitno predhodno sodelovanje in delovanje v vladi**. Po mnenju intervjujancev imajo zgoraj omenjeni dejavniki večji vpliv na izid volitev kot volilni program stranke.

13 ZAKLJUČEK

Predmet preučevanja te naloge sta bila volilna dokumenta stranke Zares, s katerima je stranka tekmovala na volitvah. Namen je bil ugotoviti, ali je volilni program dejavnik volilnega uspeha stranke.

Ugotavljali smo, katera javnopolitična področja in v kakšnem obsegu so v programu zastopana ter kakšen pomen pripisujejo vsebinam vodilni predstavniki stranke. Glede na volilni rezultat smo pričakovali, da bomo v programu 2008 zasledili vsebine, ki so obsežnejše in celovitejše, kot v programu 2011.

Z namenom raziskovanja smo oblikovali hipotezo, katere veljavnost smo preverjali z ugotovitvami drugih raziskav, analizo vsebine programov, torej analizo primarnih virov, analizo in interpretacijo sekundarnih virov, deskriptivno metodo ter kot najpomembnejše, z analizo vsebine dokumentov (MARPOR) ter družboslovnim intervjujem. Z metodo analize vsebine programov smo dobili pomembne podatke in prišli do različnih ugotovitev, vendar je kljub vsemu treba opozoriti na določene pomanjkljivosti te metode. Z uporabo kodiranja (MARPOR) volilnih dokumentov smo prikazali nekakšno hierarhično strukturo vsebin, ki jih dokumenti vsebujejo. S pomočjo metode smo ugotovili, katere politike prevladujejo, katere so najbolj zastopane v programu, katere mogoče sploh niso ter koliko konkretnih ukrepov stranka predloži za razrešitev določene problematike.

Po obsegu in številu ukrepov v programih prevladuje področje blaginje in kakovosti življenja, v sklopu tega predvsem tematike glede okolja, kar so nam potrdili intervjujanci. Sledi področje gospodarstva, ki se je dodatno izoblikovalo še z dodatkom (Manifest za odgovorno ekonomijo) k programu za predčasne volitve v letu 2011. Poudarjeno je tudi področje socialnega varstva z uvedbo univerzalnega temeljnega dohodka in z nekaterimi ukrepi na področju zdravstva in zaposlovanja ter področju kulture in medijev, ki sta prav tako dobro zastopana v programu. Kot smo že omenili, je poudarek tudi na področju okoljske politike v sklopu blaginje in kakovosti življenja, kjer podajajo kar nekaj konkretnih ukrepov reševanja problematike, kot sta na primer prehod na nizko ogljično družbo, osveščanje družbe, da bo bolj motivirana živeti ekološko. Na splošno je v celoten program stranke vpet ekološki vidik. Kot je na intervjuju dejal drugi predsednik stranke, je program zelo inovativen, predvsem z vidika pristopa k programu, nastajal je dolgo, sodelovalo je ogromno strokovnjakov,

oblikovan je zelo sistematično in tudi nasploh sta oba programa zelo obsežna, vsebujeta vsa področja politik, cilje in konkretne ukrepe.

Temeljne ugotovitve, do katerih smo prišli z analizo dokumentov:

- Oba programa vsebujeta oziroma pokrivata vseh sedem glavnih tematik javnopolitičnih področij, v obeh so jasno opredeljeni cilji in predstavljeni ukrepi.
- Po obsegu je program 2011 obsežnejši, vsebuje več besed in več ukrepov kot program 2008.

Oba programa sta *dobro začrtana, vsebinsko kompleksna, zajemata vsa javnopolitična področja*, v obeh so jasno opredeljeni cilji *ter ponujene tudi rešitve in ukrepi za rešitev izpostavljenih težav*. Med njima ni razlik, na podlagi katerih bi lahko sklepali, da je volilni dokument stranke Zares tisti, ki je leta 2008 botroval k izvolitvi v Državni zbor in v letu 2011 k slabšemu volilnemu izidu. Natančneje, program iz leta 2011 je celo obsežnejši in vsebuje še več ukrepov ter rešitev kot program 2008.

Na podlagi ugotovljenega – hipotezo, da je volilni program eden od pomembnih dejavnikov volilnega uspeha stranke, s predpostavko, da po javnopolitičnih vsebinah obsežnejši in s cilji ter ukrepi konkretnješi volilni program politični stranki povečuje možnost njenega uspeha na volitvah, **zavračamo**.

Vse demokratične stranke v času predvolilne kampanje predstavijo svoje dokumente. Volilni dokument je tako edina zbirka političnih izjav in vnaprej določenih političnih odločitev, ki predstavlja stranko kot celoto (Klingemann in drugi 1994, 21). V njem so zapisani cilji, ideologija, načela, vizija za oblikovanje posameznih politik v prihodnjem mandatu. Volilni program je osebna izkaznica stranke, najpomembnejši dokument stranke, je to, kar podaja smernice delovanja, tisto, kar uvršča stranko na levi ali desni kontinuum, program je tisto, s čimer se stranka predstavi javnosti in ki hkrati predlaga predloge rešitev posameznih »policy« vprašanj. Brez političnega programa ni politične stranke. Slovenski zakon o političnih strankah opredeljuje program kot enega od pogojev, ki mora biti izpolnjen, da se stranka sploh lahko ustanovi. Vseeno pa bi veljalo omeniti, da program stranke kot orodje stranke v volilni kampanji s časom res izgublja pomen (množična uporaba elektronskih omrežij, predstavitve kandidatov na družabnih omrežjih ipd.) in tudi manj ljudi izkazuje interes za

branje obsežnih volilnih dokumentov. *Program ima pomembno vlogo pri samem nastanku stranke in njeni organizaciji ter, kot smo ugotovili, manjšo v sami volilni areni.*

Dejstvo, da volilni program nima vpliva na volilni izid, smo lahko potrdili tudi na podlagi opravljenih intervjujev ter prepoznali druge bolj verjetne dejavnike vpliva.

Intervjuvanci so kot najpomembnejši dejavnik, ki ima v našem primeru večjo vlogo kot programski dokument, poudarili osebnost, vidne predstavnike stranke, ki uživajo ugled, so prepoznavne politične osebnosti in so sposobni artikulirati program na način, da pritegne volilce. V tem oziru je vpleten tudi dejavnik predstavitve programa in same stranke širši javnosti ter način, na katerega se naslavlja volivce. Ti ljudje lahko na izid volitev vplivajo pozitivno k uspehu ali pa negativno, kar stranko vodi v poraz. Primer pozitivnega je prvi predsednik stranke Zares Gregor Golobič leta 2008, ki je stal za besedo novo in tako pridobil ogromno volilnih točk. Njegov status pa se je na naslednjih volitvah spremenil. Zaradi njegove nepriljubljenosti je stranka doživela slabši volilni izid. Ta dejavnik pomembnih predstavnikov stranke se v vseh pogledih potrdi tudi na volitvah 2011. Zmagala je stranka, katere voditelj je bil močan in prepoznaven, obljubljalo se je nekaj novega, kar je pritegnilo volivce, da so glasovali za spremembo, za nekaj novega. Ta dejstva so poudarili intervjujanci. Po njihovem mnenju na volilni izid vpliva še morebitno preteklo sodelovanje v vladi ter ideologija, volilni program pa v sami volilni areni nima pomena.

Kot je bilo že omenjeno, se v politični areni pojavljajo vedno novi obrazi, kar pa ne bo odpravilo težav. Ljudje so že naveličani obljub in neizpolnjevanja le-teh. Potrebno je zaupanje ter prava tekmovalnost med strankami, da bodo veljavo pridobili volilni programi in njihova vsebina, ki bo uresničena. Le tako bi stranka pridobila zaupanje in verodostojnost ter bila z zmago nagrajena tudi na naslednjih volitvah.

Če volilni programi, kot neki legitimen dejavnik, res nimajo neke odločilne vloge pri odločanju volilcev, bi lahko pod vprašaj postavili celo demokratičnost sistema.

Ne glede na zgornje ugotovitve in predvidevanja lahko sklenemo, da ostajamo zagovornik volilnih programov, ker predstavljajo nekakšen temelj stranke, na podlagi katerega stranka gradi svojo verodostojnost. Brez programa in njegovega natančnega izpolnjevanja ni vizije in ni politične stranke.

Politika je velik del našega življenja, ali si to priznamo ali ne, ali se tega zavedamo ali se ne.
Politika je povsod in na vsakem koraku. Politika je tisto, kar kroji prav vsak naš dan.

14 LITERATURA

1. Adam, Frane. 1993. *Volitve in politika po slovensko: ocene, razprave, napovedi*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
2. Axford, Barrie. 2002. *Politics: An Introduction*. Routledge
3. Benoit, Kenneth in Michael Laver. 2002. *Introduction estimating Irish party policy positions using computer wordscoring. The 2002 election*. Dostopno prek: http://www.kenbenoit.net/pdfs/Ireland2002_4.pdf (18. oktober 2010).
4. Berg, B. L. 1998. *Qualitative Research Methods for the Social Sciences*. Boston Ma: Alllyn and Bacon MA.
5. Beyme, Klaus von. 1985. *Political Parties in Western democracies*, Aldershot: Gower.
6. Bibič, Adolf. 1994. Politične stranke kot predmet politične znanosti. V *Stranke in strankarstvo*, ur. Igor Lukšič, 1–12. Ljubljana: Slovensko politološko društvo.
7. Bibič, Adolf. 1997. *Politološki preseki: civilna družba in politični pluralizem*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
8. Boh, Tomaž. 2001. Samopredstavitve strank in medstrankarska soočenja kot orodje političnega prepričevanja. *Teorija in praksa* 38 (5): 832–847.
9. Brezovšek, Marjan. 2008. *Organizacija oblasti v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
10. Budge I. in Laver M. 1986. Polica, Ideology and party Distance: Analysis of Election Programmes in 19 Democracies. *Legislative studies quarterly* 11 (4): 607–617.
11. Budge, Ian in Judith Bara. 2001. *Mapping polica preferences: Estimates for Parties, Electors and Governments 1945–1998*. New York: Oxford University Press.
12. Budge, Ian. 2001. Validating Party policy Placements. *British Journal of Political Science*. Dostopno prek: <http://www.jstor.org> (18. oktober 2010).
13. Budge I. in McDonald M. 2006. Choices parties Define. *Party Politics* 12 (4): 451–466.
14. Burns, James in Jack W. Peltason. 1966. *Government by the People*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
15. Čeh, Aleks. 2010. *Vloga podmladka pri razvoju politične stranke Zares – nova politika*. Ljubljana: diplomsko delo.

16. Dalton R. J. 2008. The Quantity and The Quality of Party Systems. Party System Polarization, Its Measurement and Its Consequences. *Comparative Political Studies* 41 (7): 899–920.
17. Deutsch, Karl W. 1996. Politika moči in politika rasti. V *Kaj je politika*, ur. Adolf Bibič, 129–138. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
18. Diamond, Larry Jay in Marc F. Plattner. 2006. *Electoral Systems and democracy*. Johns Hopkins Univesity Press.
19. Downs, Anthony. 1957. *An Economic Theory of Democracy*. New York: Harper Collins.
20. Državna volilna komisija. 2016. *Volitve v Državni zbor*. Dostopno prek: http://volitve.gov.si/dz2014/udelezba/udelezba_zgodovina.html (16. maj 2016).
21. Duverger, Maurice. 1954. *Political parties: their organisation and activity in the modern state*. London: Methuen, New York: Wiley.
22. Ferfila, Bogomil. 2002. *Politično komuniciranje*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
23. Ferfila, Bogomil. 2003. Politično komuniciranje v ZDA in EU. V *Predsedniške volitve 2002*, ur. Danica Fink-Hafner in Tomaž Boh, 228–246. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
24. Fink-Hafner, Danica. 1997. Development of a party System. V *Making a New nation: The formation of Slovenia*, ur. Danica Fink-Hafner in John R. Robbins, 135–155. Aldershot: Dartmouth Publishing Company.
25. Fink-Hafner, Danica in Alenka Kraševac. 2000. Konsolidacija slovenske strankarske arene v primerjalni perspektivi. V *Demokratski prehodi I. Slovenija v primerjavi s srednjeevropskimi postsocialističnimi državami*, ur. Danica Fink-Hafner in Miro Haček, 155–176. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
26. Fink-Hafner, Danica. 2000. *Volitve 2000. Volilni programi političnih strank*. Ljubljana: fakulteta za družbene v Ljubljani.
27. Fink-Hafner, Danica. 2001. *Politične stranke*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
28. Fink-Hafner, Danica in Tomaž Boh, ur. 2002. *Parlamentarne volitve 2000*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
29. Franklin M. N. in Wlezien C. 2002. *The future of election studies*. Amsterdam: Pergamon.
30. Franzmann S. in Kaiser A. 1999. Locating Political Parties in Policy Space. *Party Politics* 12 (2): 163–188.

31. Gabel, J. Matthew in John D. Huber. 2000. Putting Parties in Their Place: Inferring Party Left Right Ideological Positions from Party Manifestos Data. *American Journal of Political Science* 44(1): 93–103.
32. Gomez, Braulio in Sonia Alonso. 2008. *Regional Manifestos project: extending the manifesto dataset to sub-national elections*. Dostopno prek: <http://www.iesaa.csic.es/es/regionalmanifestos/Regional%20Manifestos%20Project.pdf> (18. oktober 2010).
33. Grad, Franc. 1996. *Volitve in volilni sistem*. Ljubljana: Inštitut za javno upravo pri Pravni fakulteti.
34. Harris, Howard. 2001. *Content Analysis of Secondary Data: A Study of Courage in Managerial Decision Making*. *Journal of Business Ethics* 34 (3/4): 191–208. Dostopno prek: <http://www.jstor.org/stable/25074634> (28. oktober 2012).
35. Hsieh, Hsiu-Fang in Sarah E. Shannon. 2005. Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Research*, november. Dostopno prek: <http://qhr.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/content> (28. oktober 2012).
36. Hug, Simon. 1996. The emergence of new political parties from a game theoretic perspective. *European Journal of Political Research* (29)2: 169–190.
37. Hug, Simon in Tobias Schulz. 2007. Left-right positions of political parties in Switzerland. *Party Politics* 13(3): 14–56.
38. Katz, Richard S. in Peter Mair. 1994. *How Parties Organize. Change and adaptation in party organizations in west democracies*, London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage.
39. Katz, Richard S. in Peter Mair 2002. Beyond the catch-all party: approaches to the study of parties and party organization in contemporary democracies. V *Political Parties: old concepts and new challenges*, ur. Richard Gunther, Jose Ramon Montero in Juan Jose Linz. New York: Oxford University Press.
40. Katz, Richard S. in William Crotty, ur. 2006. *Handbook of Party Politics*. London
41. Klingemann, H. Dieter, Richard I. Hofferbert in Ian Budge. 1994. *Parties, Policies and Democracy*. Boulder: Western Press.
42. Klingemann, H. Dieter in Dieter Fuchs. 1995. *Citizens and the State*. Oxford: Oxford University Press.
43. Klingemann, Hans-Dieter, Andrea Volkens, Judith Bara, Ian Budge in Michael Macdonald. 2006. *Mapping Policy Preferences II: Estimates for parties, Electors, and*

Governments in Eastern Europe European Union and OECD 1990–2003. Oxford University Press.

44. Krašovec, Alenka. 2000. *Moč v političnih strankah. Odnosi med parlamentarnimi in centralnimi deli političnih strank*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
45. Krašovec, Alenka in Damjan Lajh. 2004. Povezovanje in sodelovanje slovenskih parlamentarnih strank z evropskimi strankarskimi federacijami. V *Evropske stranke in strankarski sistemi na ravni evropske unije*, ur. Danica Fink Hafner, 166–190. Ljubljana: CIP Kataložni zapis o publikaciji.
46. Krippendorff, Klaus. 2004. *Content Analysis. An Introduction to Its Methodology*. London: Sage Publications.
47. Kropivnik, Samo in Simona Kustec Lipicer. 2011. Dimensions of Party Electoral Programmes: Slovenian Experience. *Journal of Comparative Politics* 4(1): 52–76.
48. Kustec Lipicer, Simona. 2005a. *Politološki vidiki volilne kampanje: analiza volilne kampanje za volitve v Evropski parlament 2004*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- — — 2005b. Usmeritve v preučevanju politoloških vidikov volilnih kampanj. V *Politološki vidiki volilne kampanje*, ur. Simona Kustec Lipicer, 2–20. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- — — 2005c. Pomen strankarskih programov na volitvah v Evropski parlament. V *Politološki vidiki volilne kampanje (Analiza volilne kampanje za volitve v Evropski parlament 2004)*, ur. Simona Kustec Lipicer. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
49. Kustec Lipicer, Simona. 2010. (Javno)politične vsebine kot košček v mozaiku volilne kampanje. V *Politične stranke in volilna kampanja*, ur. Simona Kustec Lipicer, 13–25. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
50. Kustec Lipicer, Simona in Alem Maksuti. 2011. Teorije in metodologije preučevanja volilnih stališč in programov. V *Volilni programi in stališča*, ur. Alenka Krašovec, 23–59. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
51. Kustec Lipicer, Simona, Samo Kropivnik, Tomaž Deželan in Alem Maksuti. 2011. *Volilni programi in stališča*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
52. Kustec Lipicer, Simona, Samo Kropivnik in Drago Zajc. 2012. *Od volilnih programov do koalicijskih pogodb: analiza politične kongruence*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
53. Laver, Michael in Ian Budge. 1992. *Party Policy and Government Coalitions*. Houndmills: The MacMillan Press.

54. Laver, Michael in Kenneth Benoit. 2002. *Locating TD's in Policy Spaces: Wordscoring Dail Speeches*. Dostopno prek: <http://www.wordscores.com> (20. oktober 2010).
55. La Palombara, Joseph in Weiner Myron. 1966. *Political parties and political development*. New Jersey: Princeton.
56. Leggewie, Claus. 1994. Politična ustvarjalnost. O novem v politiki – in politični znanosti. V *Kaj je politika*, ur. Adolf Bibič, 217–230. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
57. *Liberalna demokracija Slovenije*. Predstavitev. Dostopno prek: <http://www.lids.si/si/stranka/> (30. avgust 2009).
58. Lukšič, Igor. 2001. *Politični sistem Republike Slovenije – Očrt*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
59. Mair, Peter. 1994. Party organizations. V *How Parties Organize. Change and Adaptation in Party Organiztions in Western Democracies*, ur. Peter Mair in Richard S. Katz, 1–23. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
60. Mair, Peter. 1997. *Party System Change: Approaches and Interpretations*. Oxford: Clarendon Press.
61. Mair, Peter, Wolfgang C Müller, Fritz Plasser. 2004. *Political Parties and Electoral Change: Party Responses to Electoral Markets*. London: Sage Publications.
62. Michels, Robert. 1925/2001. *Political parties*. Dostopno na: <http://socserv2.socsci.mcmaster.ca/econ/ugcm/3113/michels/polipart.pdf> (25. avgust 2009).
63. Moškon, Andreja. 2010. *Pomen volilnih programov v volilni kampanji – primer političnih strank SD in SDS na državnoborskih volitvah 2008*. Ljubljana: magistrsko delo.
64. Neumann, S. 1956. *Modern Political Parties – Toward a Comparative Study of Political Parties*. The University of Chicago Press, Chicago.
65. Neuman, W. L. 1994. *Social Research Methods*. Boston MA: Allyn and Bacon.
66. Ogris, Albin. 1926. *Politične stranke*. Ljubljana: samozaložba.
67. Oliver, Willard and Nancy E. Marion. 2008. *Political Party Platforms: Symbolic Politics and Criminal Justice Policy*. Departement of Criminology at Indiana University of Pennsylvania: Sage.
68. Panebianco, Angelo. 1988. *Political parties: organisation and power*. New York: Cambridge University Press.

69. Peters, B. Guy. 1995. *The Politics of Bureaucracy*. Lomgman Publishers USA, New York.
70. Pomper, Gerald. 1967. »If Elected. I Promise«: American Party Platforms. *Midwest Journal of Political Science*, avgust. Dostopno prek: <http://www.jstor.org.nukweb.nuk.uni-lj.si> (20. februar 2011).
71. Poutvaara, Panu. 2003. Party Platforms with Endogenous Party Membership. *Public Choice*, november. Dostopno prek: <http://www.jstor.org> (20. februar 2011).
72. Prunk, Janko. 1998. *Kratka zgodovina Slovenije*. Ljubljana: Založba Grad.
73. Prunk, Janko. 2002. Slovenski nacionalni interes iz zgodovinske retrospektive. *Teorija in Praksa* 39 (4): 548–558.
74. Sait, Edward. 1942. *American Parties and Elections*. New York: d.Appleton Century Co.
75. Sartori, Giovanni. 1976. *Parties and Party Systems*. Cambridge: Cambridge University Press.
76. Sartori, Giovanni. 2005. *Party and party systems:a framework for analysis*. Cambridge University Press. Dostopno prek: <http://books.google.si/> (25. oktober 2010).
77. Slovar slovenskega knjižnega jezika. 2005. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
78. Smith, S. E. 2003. *What is the Political Platform*. Dostopno prek: <http://www.wisegEEK.com> (19. oktober 2010).
79. Sruk, Vlado. 1995. *Leksikon politike*. Maribor: Obzorja.
80. Šimon, Primož. 2007. *Organizacijski razvoj političnih strank. Primer Liberalne demokracije Slovenije*. Ljubljana: diplomsko delo.
81. Šinkovec, Matjaž in Božidar Novak. 1990. *Kako zmagati na volitvah, praktični priročnik za izvedbo uspešne predvolilne kampanje*. Ljubljana: ČKZ.
82. Toš, Niko in Mitja Hafner Fink. 1997. *Metode družnoslovnega raziskovanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
83. Volkens, Andrea, Onawa Lacewell, Pola Lehmann, Sven Regel, Henrike Schultze, Annika Werner. 2011. *The Manifesto Data Collection. Manifesto Project (MRG/CMP/MARPOR)*. Berlin: Wissenschaftszentrum Berlin fur Sozialforschung.
84. Von Beyme, Klaus. 1985. *Political Parties in Western Democracies*. Aldershot: Gower Publishing.
85. Von der Brug W. 1999. Voters Perceptions and Party Dynamics. *Party Politics* 5(2): 147–169.

86. Vreg, France. 2000. *Politično komuniciranje in prepričevanje: komunikacijska strategija, prepričevalni modeli, propaganda, politični marketing, volilna kampanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
87. Vreg, France. 2001. Volitve 2000 in predvolilna kampanja. *Teorija in Praksa* 38 (2) 2001: 181–200.
88. Zajc, Drago, Samo Kropivnik in Simona Kustec Lipicer. 2012. *Od volilnih programov do koalicijskih pogodb. Analiza politične kongruence*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
89. *Zakon o politične združevanju (ZPZ)*. Ur. l. RS 42/1989. Dostopno prek: http://www.uradni-list.si/dl/vip_akti/1989-02-2192-pdf (5. oktober 2009).
90. *Zakon o političnih strankah (ZPolS)*. Ur. l. RS 103/2007. Dostopno prek: <http://www.dzrs.si/index.php?id=101&sm=k&q=zakon+o+politi%C4%8Dnih+stranka+h&mandate=1&unid=UPB/E41239AB62CBCF50C125738D003B5B1D&showdoc=1> (30. avgust 2009).
91. *Zakon o volitvah v Državni zbor (ZVDZ)*. Ur.l.RS 109/2006. Dostopno prek: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=76022> (16. maj 2016).
92. *Zares – nova politika*. Dostopno prek: <http://www.zares.si/> (10. november 2010).
 --- *Statut*. Dostopno prek: <http://www.zares.si/wp-content/uploads/statut-zares-nova-politika.pdf> (10. november 2010).
 --- *Zares pripravljeni na izzive! Za nov razvojni dogovor, za novo politiko!* Dostopno prek: <http://www.zares.si/wp-content/uploads/program-zares-zares-pripravljeni-na-izzive.pdf> (10. november 2010).
93. Ware, Alan. 1996. *Political Parties and Party Systems*. Oxford: Oxford University Press.
94. Warwick P. V. 2002. Toward a Common Dimensionality in West European Polica Spaces. *Party politics* 8 (1): 101–122.
95. Weber, R. P. 1990. *Basic Content Analysis, Sage University Paper series on Quantitative Applications in the Social Sciences* 49. Beverly Hills CA: Sage Publications.
96. Weber, R. P. 1996. *Basic Content Analysis*. Newbury Park: Sage University paper.
97. Werner, Annika in Nadrea Volkens. 2009. *Manifesto Coding Instructions*. Dostopno prek: <http://www.wzb.eu/zkd/dsl/daten/marpor/MDcodingManual.pdf> (18. oktober 2010).

98. Wilson, James Q. 1995. *Political Organizations*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
99. Wiseman A. E. 2006. A Theory of Partisan Support and Entry Deterrence in Electoral Competition. *Journal of Theoretical Politics* 18 (2): 123–158.

PRILOGA A

VPRAŠANJA ZA INTERVJU in ODGOVORI

- Kateri so dejavniki, ki so leta 2008 vplivali na volilni uspeh stranke?
- Kako so programi nastajali, kdo je sodeloval?
- Katere teme ste poudarili, katere imajo večjo težo?
- Kateri so tisti programski indikatorji, ki so po vaše prepričali volivce? Politics (politika kot boj za oblast), Polity (politične ustanove), Policy (javnopolitično)?
- Kakšno težo vi pripisujete programu in njegovi vsebini?
- Dejavniki, ki so vplivali na to, da stranka ni prestopila praga parlamenta? Predvsem vloga programa.

GREGOR GOLOBIČ, 28. 2. 2012 (prvi predsednik stranke Zares 2007–2011)

Program ne igra nobene posebne vloge. V Sloveniji obstaja neko negativno opredeljevanje, programsko opredeljevanje za nekaj, v Sloveniji se večina volilnih izbir dogaja v smislu, ker sem proti temu, bom za tega. Ideja Zaresa je, da bi se definirali skozi program in njegovo pozitivno vsebino, ampak smo padli v neki okvir, matrico, ki je tradicionalen in negativno opredeljen. Dejstvo je, da smo k temu prispevali tudi sami, predvsem zaradi formiranja tega trojčka. Želeli smo funkcionirati drugače, kot je funkcionirala politika od 2005 do 2008. Ko je kazalo, da SD ne bo zmogla sama spremembe doseči (izzivalci Janše), smo bili nekako prisiljeni, da smo vstopili v zgodbo s trojčkom. To je bila takrat tudi edina možnost, da bi se program uresničeval. Če pogledamo nazaj, so stranki Zares že ob nastanku očitali, da je to stranka, ki objektivno dela v korist Janše. Bilo je v časopisih. Celo Janša je temu verjel. Verjeli so v to, da bo Zares vzel glasove, del glasov SD-ju, del glasov LDS-u, in SD potem ne bo zmagovalec. Celo SD je igrala proti nam, bili smo grožnja in svetovano jim je bilo, da nas diskreditirajo, in sicer tako, da v medije spravijo očitek, da gre Zares v koalicijo z Janšo. Novinarji so potem od mene zahtevali, da povem, da z Janšo ne gremo v koalicijo. V tem pogledu je program nepomemben, če si proti Janši, si za Pahorja in tako se tisti odnos nekako izgubi, ki smo ga imeli do Pahorja. Sam do konca kampanje nisem rekel, z Janšo ne bomo šli. V Sloveniji je anomalija v političnem prostoru. Moja zelo radikalna teza je, da dokler bo Janša pomemben političen akter, bo normalno konstituiranje programskih političnih opcij

onemogočeno, ker bo agresivna prisila opredeljevanja ZA ali PROTI Janši prevladala in obarvala vse drugo.

Leta 2011 obstaja več razlogov za neuspeh. Program s tega vidika ni bil relevanten, na teh volitvah je bil program še manj pomemben. Drugače je bil naš program izrazito drugačen od drugih strank. Odpisani smo bili, še preden so program sploh pregledali. Nasploh nismo bili v tekmi. Tudi če ne bi imeli nobene kampanje niti programa, bi dosegli čisto enak rezultat.

To je boleča izkušnja. Imel sem aktivno vlogo, zaostri smo določene zadeve v stranki, tudi glede javnofinančnih vidikov, zelo smo izpostavili svoje programske zahteve in dejstvo, da je za nas, za našo stranko program nad vsem in zato smo šli iz koalicije. Prvič se je zgodilo, da je šla stranka iz koalicije zavedajoč se, da bo to sprožilo predčasne volitve. Mandat je bil zaradi tega eno leto krajši. Pričakovali smo, da se bo po predčasnih volitvah politični prostor diskreditiral in da bodo nove politične stranke prišle do močnejšega izraza. Ampak ni bilo tako. Zaradi napak Jankoviča in ostalih dejavnikov so inercije starih strank pogazile možnost novega.

Mi smo zdaj na zadnjih volitvah nastopili z novim programskim dokumentom, ki smo ga naredili, ko smo stopili v opozicijo, in smo se nanj lahko osredotočili. Dejstvo je, da so slovenske stranke izrazito rudimentarne, podhranjene na vseh področjih, njihovi programi pa so temu primerno amatersko kampanjski, to je problem. Mi smo se pred volitvami 2008 uspeli fokusirati na program, čeprav se je v času, ko smo bili v vladi, bilo težko fokusirati, ampak smo kljub temu veliko naredili. V opozicijskem času pa smo se zopet lahko posvetili programu. Manifest za odgovorno ekonomijo je bil označen kot diametralno drugačen s poudarkom na socialnem podjetništvu, na vidiku solidarnosti ter tudi na zavrnitvi nekega modela, ki temelji na nenehnem povečevanju gospodarske rasti. Je natančno razdelan s konkretnimi ukrepi. Gre za konkretne politike s konkretnimi ukrepi. Nobena druga stranka ni imela kapacitete, da bi zmogli neke politično operativne ukrepe.

Dokument ostaja relevanten in je lahko temelj oblikovanja neke druge leveice v Sloveniji. Vsebine so tiste, ki bodo nujno prišle v poštev povsod (trajnostni razvoj, nevladne organizacije).

Nova politika ima slabo lastnost, da se opredeljuje proti negativnemu. Novo je drugo od starega. Novo je kombinacija socialno-liberalnega, dva različna koncepta, izziv, kako jih združiti.

Programov nihče ne bere, mogoče samo študentje. Samo na TV, na soočenjih, če pogledate komentatorje, se izkaže, da niso prebrali in predelali nič, zelo slabo poznajo programe, tako da lahko od volivcev pričakujemo še manj. Vpliva le tisto, kar politik pove, skozi besede politikov je vpliv, drugače ne. Važno je tisto, kar se javno izreče. Mi smo novi, delali bomo tako in tako, delali bomo tako in tako, drugače kot oni prej ... Vsebina programa, strukturiran program, tako kot je napisan, nima pomena. Žal je tako. V družbah, ki jih vozijo mediji, ki proizvajajo samo potrošniško politiko, tam ni časa za programe.

Želeli smo spremeniti volilni zakon, da bi država komunicirala z vsakim, ki gre na volitve, da bi predstavil brošuro s programom in tako bi bili programi v ospredju. Ni prišlo na vrsto, ni bilo izvedljivo ...

Leta 2008 – nismo enaki kot LDS, ampak ni res, treba je prebrati program. Tu je bil izpostavljen okoljski del programa. Gospodarske teme so bile v ozadju. Medtem ko so bile 2011 bolj pomembne gospodarske teme, zaradi krize. Glavne so postindustrijske teme. Program v delu okoljske politike je bil ocenjen kot najboljši. To je tudi tema, s katero smo se v vsebinskem smislu najbolj predstavili kot novi.

2008 je bila glavna tema Janša ali ne Janša, tudi na soočenjih. Pomembna tema je tudi avtonomija nepolitičnih subjektov.

2011 pa ima program še manjšo vlogo, v ospredju so bile čisto druge zgodbe. Program je tokrat zelo odstopal od drugih, sploh z vidika, da eksplicitno opravi z neoliberalizmom nasploh.

O nas se je govorilo negativno, to smo pričakovali. Program je bil napisan z namenom, da preusmerimo debato. Tokrat je bila izpostavljena relacija Pahor ali Janša. V teh debatah nismo imeli česa iskati, le izgubili bi lahko. Nismo imeli kandidata za predsedniško mesto v vladi in bilo smo marginalizirani. Poskušali smo igrati radikalno, da bi izzvali pozornost. Opazijo te le, če z neko temo izzoveš konflikt, ampak ni bilo časa.

Program na samih volitvah nima teže. Volilni uspeh je odvisen od programa le na nekih segmentih, čisto preprosto: ali ste leva stranka ali niste? Da, mi smo podjetniška stranka, ki skrbi za podjetnike ... Jankovič je bil nov, ker je bil levi kandidat in na drugi strani od Janše. Pomembna je samo relacija levica in desnica.

Bistvo je v tem, kar delaš, če delaš po programu ... V tem kontekstu ima program veliko vlogo. Če nimaš programa, nimaš smeri, letaš iz enega kota v drugega. Smiselno je delati po

nekem konceptu. Boljše bi bilo raziskovati udejanjanje programa po volitvah, koliko napisanega se uresniči.

PAVEL GANTAR, 13. 3. 2012 (predsednik stranke Zares 2011–2015)

Pri novih strankah imajo veliko vlogo ljudje in program. Pri Zaresu 2008 in zdaj pri novih strankah imajo ljudje večjo vlogo. Da so prepoznavne politične osebnosti, da imajo ugled, status in da znajo tako artikulirati program, oziroma na način, ki ljudi pritegne. V našem primeru je bil Golobič tisti, ki je stal za besedo NOVO, za novo politiko in novim programom. Pri prvem vzponu stranke so bolj pomembni ljudje kot pa program. Nova stranka se prepozna po nosilcu stranke.

Mi smo programskemu vidiku posvetili ogromno pozornosti. Program 2008 je bil za tiste čase zelo inovativen, predvsem z vidika preambule, ki je že na začetku izpostavila in definirala vse probleme. Predvsem problematiko okolja, ki se je nekako stkala na vsa ostala področja. Ekološki vidik je vpet v celotno shemo. Ključna v programu je bila beseda nova politika. Ko vstopiš v parlament in postaneš del vladne koalicije in zapneš za določene interesne skupine, se ta nova politika včasih izkaže kot niti ne toliko nova. Dlje kot traja, manj je nova. Potem razni prekrški in neustrezno ravnanje članov stranke se meri z novim, drugačnim ... Če presojaš laž, se na primer Golobiču bolj zameri in očita, kot mogoče nekemu Jelinčiču, od katerega se takšno ravnanje pričakuje. Golobič ni imel licence za laž.

Program je pomemben tudi zaradi tega, da se ljudje, ki ga berejo, tam tudi najdejo. Iz tega vidika je veliko intelektualcev pristopilo v našo stranko in nekateri od njih ostajajo pomembni še danes.

Na volitvah 2011 so bili programski vidiki nasploh zapostavljeni. Volitve so temeljile izključno na voditeljih strank, izjemno močno, primerjalo se je voditelje strank med seboj. Tudi imena treh strank so imela v imenu stranke ime voditelja stranke – Jankovič, Virant, Žerjav. Kar ne pomeni samo to, da voditelj, ki je v imenu, pooseblja program stranke, ne, on je program stranke. Program stranke je to ime. V tem smislu je bil program stranke na neki način tudi Gregor Golobič, ki pa ni bil priljubljen. Na ravni politične igre pa je bilo jasno, da so nas napadli trije lobiji (bančni, industrijsko premogovniški in lobi lastnika radijskih postaj Oblaka). Ti so močno vplivali na podobo stranke v javnosti in kjer nismo mogli narediti prav nič.

Mogoče je bil problem tudi v programu, premaknili smo se iz sredine bolj levo, kjer ni bilo volilcev, ni bila ravno posrečena poteza, ampak menim iskreno, da to vseeno ni imelo

nekega večjega vpliva. Volivci so razumeli bitko med desnim Janšem in levim Jankovičem, prepoznali so tudi tisto, kar je bilo vmes, Viranta, ne pa tudi nas. Na soočenjih se ni izpostavljalo levi in desni, mi pa smo se izpostavili in mogoče res ni bil pravi čas. Ampak tudi to ni bilo odločilno.

Odločilno je bilo to, da nas volivci niso nagradili za izstop iz vlade. Izstopi iz vlade niso nikoli nagrajeni. Izstop se smatra kot izdajstvo. Veliko volivcev nam je reklo, vi boste krivi, da bo prišel Janša na oblast in zato so se naši glasovi koncentrirali pri Jankoviču.

Program stranke sem organiziral sam, napisal sem tudi osnovno preambulo. Program 2008 je nastajal zelo dolgo, do volitev, in celo zamujali smo. Sodelovalo je približno 50 ljudi. Bilo je ogromno prispevkov. Organizirali smo programske odbore in vsak od njih je nekaj prispeval. Zelo naporno je bilo potem usklajevanje tega. Dolg proces in mislim, da je to eden najboljših programov, ki je bil kdaj koli napisan v Sloveniji. Dobil je zelo dobre ocene. Proces je trajal dobrih 7 mesecev. Program je zelo inovativen, predvsem z vidika pristopa k programu. Zorni kot gledanja je drugačen. Omejen si lahko pri določenih tematikah, vendar pri človeku kreativnost ni omejena!